ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИНИНГ XXII СЪЕЗДИ

БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

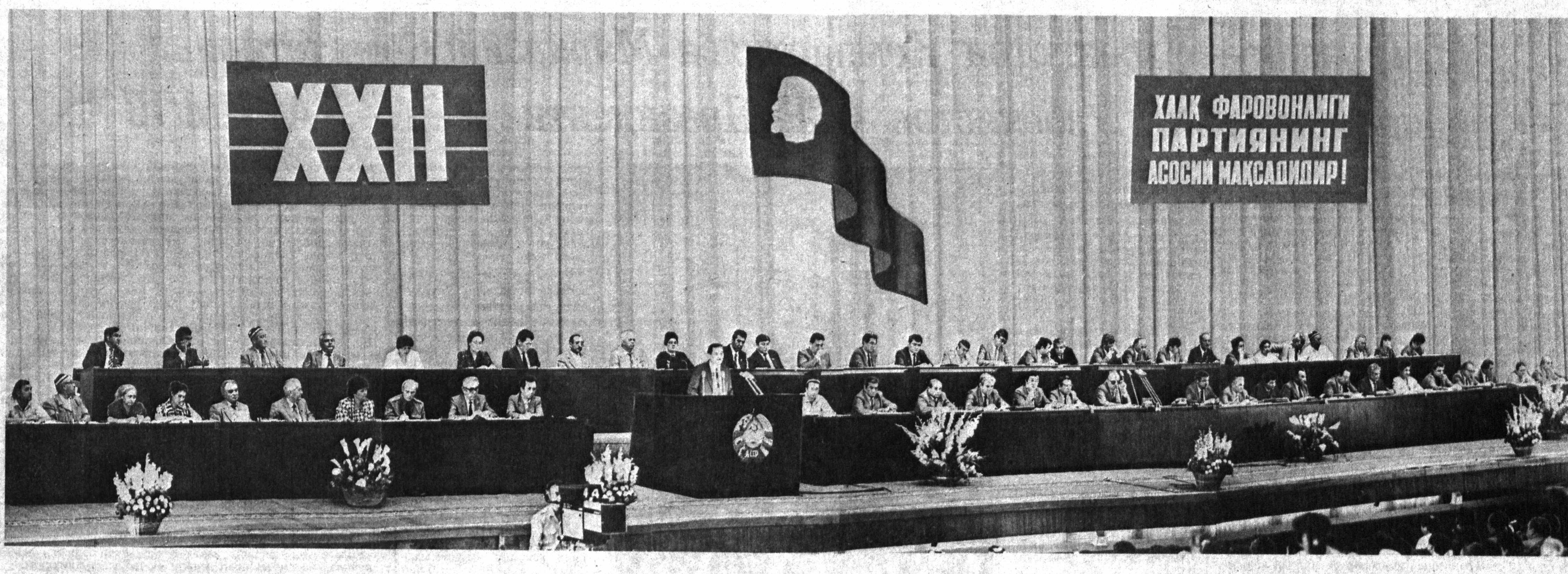
ЁШ ЛЕНИНЧИ

Газета 1925 йил 8 февралдан чиқа бошлаган

1990 йил 5 июнь Сешанба

№ 105 — 106. (13.541 — 13542). Баҳоси 5 тийин.

• ЎЗБЕКИСТОН ЛКСМ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИНИНГ ОРГАНИ •

Ўзбекистон Коммунистик партияси XXII съезди ҳайъати.

В. МОЛГАЧЕВ («Совет Ўзбекистони») ва Л. ГУСЕЙНОВ («Правда Востока») олган сурат.

Ўзбекистон Коммунистик партиясининг XXII съезди тўғрисида

А Х Б О Р О Т

4 июнь куни Тошкент шаҳрида Ўзбекистон Коммунистик партиясининг XXII съезди иш бошлади.

Съездни Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби, Ўзбекистон ССР Президенти И. А. Каримов очди.

Делегатлар съезднинг раҳбар органларини: ҳайъат, секретариат, таҳрир ва мандат комиссияларини сайладилар. Ўзбекистон Компартиясининг сайлаб қўйиладиган органлари таркибига оид таклифларни ишлаб чиқиш комиссияси сайланди.

Съезднинг қуйидаги кун тартиби тасдиқланади:

1. Қайта қуришнинг бориши ва асосий йўналишлари, Ўзбекистон ССРнинг суверенитетини ва иқтисодий мустақиллигини таъминлаш вазифалари, мамлакат ва жумҳуриятнинг янги сиёсий системасида Ўзбекистон Коммунистик партиясининг ўрни ва мавқеи ҳақида. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг Сиёсий маърузаси.
2. Ўзбекистон Компартияси Тафтиш комиссиясининг ҳисоботи.
3. КПСС Марказий Комитетининг партия XXVIII съездига «Инсонпарвар , демократик социализм сари»·Ҳаракат дастурининг лойиҳаси тўғрисида.
4. КПСС Устави лойиҳаси ҳақида.
5. «Ўзбекистон Компартияси Назорат-тафтиш комиссияси тўғрисида»ги низом ҳақида.
6. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетини; Ўзбекистон Компартияси Назорат-тафтиш комиссиясини сайлаш.
7. КПССнинг марказий органлари таркибига Ўзбекистон Компартиясидан кўрсатиладиган номзодлар тўғрисида.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби, Ўзбекистон ССР Президенти И. А. Каримов Ўзбекистон Коммунистик партиясининг XXII съездига Марказий Комитетнинг Сиёсий маърузасини қилди.

Тафтиш комиссиясининг ҳисоботи тўғрисида·комиссия раиси М. А. Зоидов маърузаси тингланди.

Музокараларда: Бухоро область партия комитетининг биринчи котиби Д. С. Ёдгоров, Қорақалпоғистон область партия комитетининг биринчи котиби С. Д. Ниетуллаев, Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси правлениесининг раиси О. Ё. Ёқубов, Самарқанддаги «Қинап» заводи партия комитетининг котиби Г. С. Паряева ўртоқлар сўзга чиқдилар.

Съезд Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг Сиёсий маърузаси юзасидан XXII съезд резолюциялари лойиҳаларини, КПСС Марказий Комитетининг XXVIII съездига Ҳаракат дастури ва КПСС Устави лойиҳалари, шунингдек Ўзбекистон Компартияси Тафтиш комиссиясининг ҳисоботи юзасидан қарор лойиҳасини ишлаб чиқиш комиссиясини сайлади.

Шундан сўнг музокараларда Тошкент шаҳар партия комитетининг биринчи котиби А. И. Фозилбеков, «Қаршистрой» ихтисослаштирилган қурилиш бирлашмасига қарашли «Каршиирмонтаж» тресты 1-махсус механизациялашган кўчма колоннасининг электр монтажчилари бригадири Р. Рўзиев, Тошкент область партия комитетининг секретари Ш. Н.·Маҳмудова, Фарғона кўн заводининг бригадири Б. Т. Нурматов, «Шарқ юлдузи» журналининг бош муҳаррири Ў. Ҳошимов, Жиззах область Мирзачўл районидаги Сегизбоев номли совхознинг звено бошлиғи Н. В. Стряпшева, Ўзбекистон Театр арбоблари уюшмаси правлениесининг раиси Б. Р. Қориева, Сирдарё область партия комитетининг биринчи котиби А. А. Айдарқулов, Ўзбекистон ССР Олий Совети миллатлараро муносабатлар тил ва байналмилал тарбия масалалари комиссиясининг раиси П. Қодиров ўртоқлар сўзга чиқдилар.

Съезд мандат комиссиясининг раиси Т. А. Алимовнинг маърузасини тинглади ва тасдиқлади.

Ўзбекистон Коммунистик партияси XXII съездининг республика коммунистларига, барча халқларига миллатлараро муносабатлар масалаларига оид мурожаатномаси қабул қилинди.

Съезд ишида КПСС Марказий Комитети Партия қурилиши ва кадрлар билан ишлаш бўлими мудирининг ўринбосари В. Н. Лобко, мазкур бўлим секторининг мудири Н. И. Семёнов иштирок этмоқдалар.

Съезд ўз ишини давом эттирмоқда.

СЪЕЗДНИНГ РАҲБАР ОРГАНЛАРИ

СЪЕЗД ҲАЙЪАТИ

Абдураҳмонов П. М.	Ёқубов О.	Мирқосимов М. М.	Фозилбеков А. И.
Айдарқулов А. А.	Ёқубов Н. Н.	Мирсаидов Ш. Р.	Фуженко И. В.
Алиева Б. Қ.	Жонибеков В. А.	Носиров А. Н.	Худойберганова Р. М.
Алимжонов А. Б.	Жўрабеков И. Ҳ.	Ниетуллаев С. Д.	Юнусов Э.
Алимова Ҳ.	Зоидов М. А.	Нурматов Б. Т.	Янгабоева Ҳ. Я.
Алламуротов Б. А.	Иброҳимов М. И.	Отажонов А. Р.	Қаюмов П.
Беглиев Н.	Икромов А. И.	Олейник А. Н.	Қирғизбоева Т. Б.
Бекирова Э. Ф.	Исамуҳамедов Ҳ. А.	Пак В. Б.	Қодиров П.
Бердиев Ҳ. Э.	Искандаров М.	Попов Р. А.	Қориева Б. Р.
Берков Д. Д.	Йўлдошев Ш. М.	Ражабов Р.	Қўшбоев М.
Бомуротов А.	Каримов И. А.	Рўзматов М.	Ғуломов Р.
Догонкин П. В.	Кучерский Н. И.	Салоҳиддинов М.	Халилов Т.
Ешимбетова Т. А.	Лобко В. Н.	Семёнов Н. И.	Ҳамидов Ж.
Ефимов А. С.	Мамарасулов С. М.	Турсунов Э.	Ҳафизова Ф. Г.
Ёдгоров Д. С.	Мирзабобоева Ш.	Усмонов С.	Ҳолмирзаев Қ.

СЕКРЕТАРИАТ

Алесич И. П.	Набиев Қ. Ж.	Тўхтахўжаева М.	Қорабоев М.
Ашуров А. Ш.	Подшоева М. Ю.	Умеров Н. А.	Қурбонбоева С.
Дебелий А. С.	Стрельцов В. Ф.	Казаков Э. Н.	Ҳакимова Р.
Мажидова Ҳ.			

ТАҲРИР КОМИССИЯСИ

Ёқубов Г.	Насимов Н.	Салимов И. Ҳ.	Соснин В. А.
Исмоилов О. Ж.	Плотников В. А.	Самандаров Э.	Қутлумуратов С. Е.
Исмоилов Т.	Санджонов Й. С.	Сафаров Р. А.	Ҳайитбоев Э. Қ.
	Скачкова О. В.		

МАНДАТ КОМИССИЯСИ

Абдураимов М.	Галкин Ю. К.	Музаффарова М. Ғ.	Рустамов Б. М.
Абдуллаев М. У.	Гатаулин Ш. Қ.	Муталов А. М.	Рўзиев Б. М.
Абдураҳмонов П. М.	Догонкин П. В.	Муродов Ш.	Таранторова В. И.
Азизов Т. Т.	Зорин В. Ю.	Мусабекова Д. Н.	Тўхтабоев У. Х.
Алимов О. А.	Котоврасов Г. Д.	Мухторова Н.	Усмонов С.
Алимов Т. А.	Маллабоева Т. М.	Муқимова Д. У.	Хўжақулов У.
Бекниёзов Б. С.	Маматазизов М.	Нажимов Ш.	Шукуров А. Т.
Володарский А. П.	Маматқулов Э.	Орзуев Д.	Қурбонова Ж. Ж.
	Михайлов В. К.	Очилова С. А.	Ҳасанова Т.

ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ САЙЛАБ ҚЎЙИЛАДИГАН ОРГАНЛАРИ ТАРКИБИГА ТАКЛИФЛАРНИ ИШЛАБ ЧИҚИШ КОМИССИЯСИ

Абдуқодиров С.	Зокиров У. О.	Музаффарова Л. А.	Туменхўжаева С.
Асенков Ю. А.	Исломов М. И.	Набиев К. Х.	Усмонов С. Н.
Адҳамов А.	Комилов Р.	Ражабов Э.	Утениёзов Қ.
Боймуродов А. Р.	Крутовская Н. Ф.	Раҳимов Н. Ҳ.	Шарофиддинова М.
Бибиков И. А.	Мадраҳимов Ҳ. Қ.	Раҳмонов М. Р.	Шарипов А.
Ерманов К.	Матниёзов Ш. О.	Саримсоқов Ш.	Юсупов Э.
Ефимов А. С.	Маҳмудов А. М.	Сабанцев А. Т.	Қодиров П.
Жуманазаров Ж. И	Мирзаев М. М.	Сергеев Е. А.	Қаюмов П.
Жуманиёзов Б.	Мирхўжаев М. М.	Султонова У.	

ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ XXII СЪЕЗДИ РЕЗОЛЮЦИЯЛАРИ ЛОЙИҲАЛАРИНИ ТАЙЁРЛАШ КОМИССИЯСИ

Абутолипов Ч. А.	Жавлиева Т.	Мирсаидов Ш. Р.	Фозилбеков А. И.
Акромова Д.	Жўрабеков И. Ҳ.	Носиров А. Н.	Худайберганова Р. М.
Алламуротов Б. А.	Иброҳимов М. И.	Наралиев Р.	Худойбердиев С.
Алимова Ҳ.	Икромов А. И.	Попов Р. А.	Урунбоева О.
Алимов Ҳ.	Искандаров М. И.	Раҳмонов Р.	Ғонибов Н. Е.
Ардатов В. Д.	Каримов И. А.	Стряпшева Н. В.	Ғуломов Р.
Болтабоев Б. Т.	Куниазаров У.	Суннатов И.	Ҳамидов Ж.
Ефимов А. С.	Лихин А. Л.	Умаров Н. Ш.	Ҳошимов Ў.
Ёдгоров Д. С.	Муродова С. Х.	Умарова М. С.	

М. С. ГОРБАЧЕВнинг АҚШда бўлиши

ТАСС махсус мухбирлари хабар қиладилар

ВАШИНГТОН, 2 июнь. (ТАСС махсус мухбирлари). 1 июнь куни СССРнинг Вашингтондаги элчихонасида тантанали ва дўстона вазиятда АҚШ нуфузли жамоат ташкилотларининг мукофотларини ва фахрий мукофотларини СССР Президентига топшириш маросими бўлди.

Халқаро хавфсизликни мустаҳкамлаш ишида янгича тафаккур ғояларини амалда рўёбга чиқариш соҳасидаги катта самарали фаолияти учун М. С. Горбачевга «Франклин Делано Рузвельт номидаги озодлик медали» топширилди. Бу олий мукофот иттифоқчиларнинг Гитлер фашизмига қарши уруши даврида мамлакатга бошчилик қилган америкалик Президент номи билан юритилади. Ф. Рузвельтнинг қиз невараси Энн Рузвельт маросимда сўзга чиқиб, М. С. Горбачевга мурожаат қилиб бундай деди: «Келажак бизга нималарни ҳадя этмасин, сиз қилган ишлар кўп йиллар учун маёқ бўлиб қолаверади». Франклин Рузвельт номидаги институтнинг президенти Уильям Ван Ден Хьювел СССР Президентига самимий табрик сўзлари билан мурожаат қилди.

Альберт Эйнштейн номидаги Тинчлик мукофоти жамғармасининг вакиллари М. С. Горбачевга халқлар ўртасида тинчлик ва ҳамжиҳатлик йўлидаги курашга улкан ҳисса қўшганлик учун Альберт Эйнштейн номли Тинчлик мукофотини топширдилар. Бу ҳақда таниқли жамоат арбоби Пол Уорнке ва таниқли ёзувчи Норман Казинс зўр қизиқиш ва самимият билан гапирдилар.

АҚШдаги энг нуфузли диний ташкилотлардан бири «Виждонга даъват жамғармаси»нинг президенти Артур Шнайер СССР Президентига «Тарихий арбоб» деган фахрий мукофотини топширди. У тўпланганларга «Горбачев номидаги бир-бирларига талабаларни юбориш» Америка-Совет махсус программаси тузилганлигини айтди. Совет раҳбарининг Ер юзидаги ёш авлод келажаги тўғрисида доимий ғамхўрлиқ қилаётганини алоҳида таъкидлади.

«Дўстлар дунёси» коллежининг президенти Лоуренс Уэйс билан Мартин Лютер Кингнинг беваси Коретта Кинг М. С. Горбачевга Америка халқи ҳуқуқлари учун атоқли курашчи Мартин Лютер Кинг номидаги халқаро мукофотни топширдилар. Коретта Кинг Михаил Сергеевичга Мартин Лютер Кинг номидаги «1991 йил зўравонликсиз дунё учун» медалини топшираётиб бундай деди: «Бу мукофот мамлакатлар ва халқлар ўртасидаги муносабатларда янги даврнинг рамзидир ва у М. Л. Кинг тасвири туширилган ҳамда «1991 йил зўравонликсиз дунё учун» М. Л. Кинг номли мукофот» ёзуви бўлган медальондан иборат. Бу мукофот Президент Михаил Сергеевич Горбачевга унинг бутун дунёда тинчлик ва инсон ҳуқуқлари учун курашда буюк роль ўйнаганини эътиборга олиб берилади».

(Давоми 7-бетда).

Ўзбекистон Компартиясининг XXII съезди

ҚАЙТА ҚУРИШНИНГ БОРИШИ ВА АСОСИЙ ЙЎНАЛИШЛАРИ, ЎЗБЕКИСТОН ССРнинг СУВЕРЕНИТЕТИНИ ВА ИҚТИСОДИЙ МУСТАҚИЛЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ ВАЗИФАЛАРИ, МАМЛАКАТ ВА ЖУМҲУРИЯТНИНГ ЯНГИ СИЁСИЙ СИСТЕМАСИДА ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИНИНГ ЎРНИ ВА МАВҚЕИ ҲАҚИДА

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг партия XXII съездига Сиёсий маърузаси

Маърузачи — Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби, Ўзбекистон ССР Президенти И. А. КАРИМОВ

Хурматли ўртоқлар!

Ўзбекистон Компартиясининг XXII съезди ўз ишини мураккаб, кескин, айтиш мумкинки, инқирозли вазиятда бошламоқда. Унинг муҳокамасига шундай масалалар қўйилмоқдаки, жумҳуриятнинг, республика партия ташкилотининг ҳозирги аҳволи ва келажаги, қолаверса, бутун мамлакатнинг, бутун партиянинг ҳозирги аҳволи ва келажаги ҳам шу масалаларнинг ҳал этилишига кўп жиҳатдан боғлиқ бўлади. Жумҳурият меҳнаткашлари съездимиздан ҳаммани безовта қилиб турган, жуда ўткир муаммоларга жавоблар кутмоқда.

Ижтимоий-сиёсий соҳада рўй бераётган жараёнлар ҳаммани ташвишга солмоқда. Қайта қуриш туфайли юзага келган демократия ва ошкоралик анархия ва сафсатабозликдан етарлича ҳимоя қилинган эмас. Давлат тузумимиз, сиёсий, ижтимоий тузумимиз асосларига тобора кучли хужумлар қилинмоқда. Интизом ва тартиб кўнгилдагидек эмас, жиноятчилик кўпаймоқда, одамларнинг шахсий хавфсизлиги, ҳуқуқлари ва қадр-қиммати кафолатлари бузилмоқда.

Ишлаб чиқариш ва ижтимоий соҳаларнинг аҳволи ёмонлашиб бормоқда. Меҳнат унумдорлиги, миллий даромад пасаймоқда. Эҳтиёж буюмлари ва керакли хизматлар билан таъминланмаган ши қаҳнинг ўсиши пулнинг қадрсизланишини кучайтирмоқда. Чайқовчилик, порахўрлик, номатлуб (пинҳоний) иқтисодиёт кенг ёйилмоқда. Мана шуларнинг ҳаммаси одамларнинг, айниқса кам даромадли аҳоли табақаларининг турмуш даражасига салбий таъсир кўрсатяпти.

Маданий-маънавий турмушда қадрсизликлар рўй бермоқда: омма сиёсатга кўпроқ қизиқиб, унинг фаоллиги ошиб бориши билан бирга, жамиятнинг ғоявий ва ахлоқий негизларини бузишга, умуминсоний қоидалар ва миллий қадриятларни менсимасликка уриниш ҳоллари кам эмас.

Ижтимоий ва миллатлараро можаролар қалтис тус олди. Болтиқбўйидаги, Кавказортидаги вазият буни очиқ-ойдин кўрсатиб турибди. Бу жойлардаги воқеалар гражданлар уруши ҳолатига хатарли равишда яқинлашиб қолди. Биринчи май куни Москванинг Қизил майдонидаги намойишчиларнинг бир қисми партияга, Советларга қарши фашистларча шиорлар билан чиққанлиги ҳам шундан далолат беради.

Мамлакатнинг ҳамма жойларида бўлгани каби жумҳуриятимиз коммунистлари, меҳнаткашлари мана шу **бузғунчилик жараёнлардан ташвишга тушмоқдалар**: хўш, жамиятимиз қаёққа қараб бораяпти? Бу салбий ҳодисалар наҳотки қайта қуришнинг муқаррар натижаси, йўлдоши бўлса? Ёки бу нарса сиёсий раҳбарликдаги хатолар, иқтисодиётнинг аниқ режаси йўқлиги оқибатларини пайқаш ва уларнинг олдини олиш мумкинлигидан гумонсираш сабабли эмасмикан? Бу салбий жараёнлар наҳотки хатарли томонга қараб бораверса?

Жуда ўткир масалалар олдимизда кўндаланг бўлиб турибди: **партия ўз бирлигини сақлаб қола оладими?** Партия ўзини турли фракциялар ва платформаларга парчалаб юборишга интилаётган оқимларга зарба бера оладими? У ўзининг янги мавқеини тезроқ қайта идрок эта биладими?

Жўшқин, зиддиятли жараёнларни бунёдкорлик йўлига бошлашнинг уддасидан чиқадими? Ёки бузғунчилик ёндашишлари ва кучлари устун келиб, жамиятимизни тартибсизлик сари, вайроналик сари етаклайдими?

Бу саволларга съезд аниқ, равшан жавоб қайтариши керак.

Биз КПСС Марказий Комитетининг партия XXVIII съездига Ҳаракат дастури ва КПССнинг янги Устави лойиҳалари хусусидаги ўз фикрларимизни, позицияларимизни белгилаб олишимиз зарур.

Ўзбекистон ССРнинг ҳақиқий сиёсий суверенитети, иқтисодий мустақиллиги ҳамда Ўзбекистон Компартиясининг мустақиллигини таъминлашга қаратилган йўлларни ва амалий ҳаракатларни белгилаб олишимиз керак. КПСС-нинг ташкилий ва ғоявий бирлиги масалаларига оид қарорларини ишлаб чиқишимиз лозим.

Мана шуларнинг ҳаммаси республика партия ташкилоти ҳаётида жуда муҳим бурилиш нуқтаси бўлмиш XXII съездининг алоҳида мавқеи ва аҳамиятини белгилаб беради.

Бу съезд Компартиянинг равшан сиёсий йўл-йўриқлари билан, аниқ Ҳаракат дастури билан қуроллантирадиган қарорларни ишлаб чиқиши керак. Мана шундагина республика тараққиётининг долзарб муаммолари муваффақиятли ҳал этилишига умид қилиш мумкин.

I. Ўтмишнинг асосий сабоқлари

Ленининг воқеа ва ҳодисаларга теран муносабатда бўла олиш анъаналарига амал қилиб, вужудга келган ижтимоий-сиёсий ва ижтимоий-иқтисодий вазият нақадар мураккаб ва қийин бўлмасин, унга холисона баҳо бериш зарур.

Жамиятимизни инқилобий қайта қуришдан, халқчиллик тузумлари асосида бутунлай янгилашдан бошқа йўл йўқ эди ва ҳозир ҳам йўқ. Акс ҳолда мамлакат муқаррар равишда жаҳон тараққиётида четкада қолиб кетган бўлур эди. Туб ўзгартишлар жамиятнинг тараққиётига янги омил бахш этиши, социализмнинг бунёдкорлик имкониятларини кўпайтириши лозим.

Аммо бу соҳада аниқ мезонлар ва фикрлар бўлиши керак. Биз, социалистик ғоя аввал бошданоқ нотўғри эди, 1917 йил Октябри хато бўлган деган даъвога қўшилмаймиз. Биз ўз тарихимизни йўққа чиқара олмаймиз. Бу тарихимизда ҳам қаҳрамонона, ҳам фожиали саҳифалар кўп бўлди. Ахир, кекса авлодларнинг, ота-боболаримизнинг кураши ва меҳнатини инкор этиб бўладими? Улар ярим феодал ҳолидаги қолоқ мамлакатни ижтимоий ва илмий-техникавий жиҳатдан тараққий этган замонавий даражага кўтардилар. Бу аниқ-равшан далилни ҳеч ким рад қила олмайди.

Социалистик қурилишнинг кўпгина босқичларида қўпол хатолар ва бузилишларга йўл қўйилганини ҳам ҳеч ким, ҳеч нарса шубҳа остига қўя олмайди.

Бу хато ва жиноятларнинг илдизлари ўтмишга бориб тақалади. Уларнинг энг каттаси шундан иборатки, бир вақтлар социализм хусусидаги ҳамма фикрларни янгилаб туриш лозимлиги тўғрисида В. И. Ленин томонидан ишлаб чиқилаётган таълимотга хилоф ўлароқ «бизнинг жамиятимизга сунъий модель мажбуран қабул қилдирилди. Жамият мана шу моделга мослаштирилди. Адолатсизликлар, бузилишлар кўп бўлганлигининг сабаби ҳам мана шунда», — деди М. С. Горбачев мамлакатимиз пойтахти Фрунзе районининг коммунистлари ҳузурида сўзлаган нутқида.

Шахсга сиғиниш йилларида, турғунлик йилларида нотўғри йўл-йўриқлар, мақсадлар ва уларга эришиш йўллари бутунлай бузиб, сохталаштириб юборилди. Асоссиз равишда қилинган оммавий қатағонларни, коллективлаштириш ва саноатлаштириш даврида турмушнинг асосий негизлари шафқатсизлик билан барбод қилинганини, халқларнинг маънавий қадриятлари ва анъаналари қалбакилаштирилганини, айрим кишилар пулга сотилиб, айниб кетганлигини, ижтимоий-иқтисодий инқирозга учраган одамлар халқнинг энг зарур эҳтиёжлари ва ҳаётий талабларини писанд қилмай қўйганликларини кўрсатувчи тобора янги-янги даҳшатли мисоллар ҳозир маълум бўлиб қолмоқда.

Бундай салбий ҳодисалар барча музофотларда, ҳамма жумҳуриятларда содир бўлган эди, бундан барча халқлар азоб тортган эдилар. Салбий ҳодисалар қаерда кўпроқ, қаерда камроқ содир бўлганини ҳисоблаш — одамларнинг қайғу ва аламига туз сепиш демакдир. Бу хунук сиёсий ўйиндир.

Биз ўтмишдаги ҳамма бузилишлар, хато ва жиноятларни қатъиян қоралаймиз ва улардан кескин воз кечамиз. Биз ўтмишимизни ва ҳозирги кунимизни ҳаққоний, холисона, танқидий таҳлил этишнинг қатъий тарафдоримиз. Биз босмачилик ҳаракати ҳақида бўлсин, коллективлаштириш, репрессиялар, турғунлик даврига оид бузилишлар ҳақида бўлсин — «оқ доғ»ларнинг бутунлай тугатилиши тарафдоримиз. Аммо албатта ҳар бир воқеани, аниқ тарихий шароитни ҳисобга олиб, бизнинг тарихимиз, ундаги ҳар бир қадам кекса авлодларнинг пешона тери билан ва қони билан суғорилганини назарда тутиб шундай қилишимиз керак. Ўтмишимизни бошдан-оёқ қоралаш ота-боболаримиз хотираси олдида, фарзандларимиз ва набираларимизнинг маънавий соғломлиги олдида кечирилмас хато бўлур эди.

Энг муҳим вазифа — жумҳуриятнинг ҳозирги ҳаётига халақит бераётган хато ва бузилишларни аниқлаб олишдан иборат. Аҳволни тузатиш йўлида амалий ҳаракат дастурини ишлаб чиқишдан иборат. Миллий-давлат, ижтимоий-иқтисодий ва маънавий тараққиётнинг барча энг ўткир муаммоларини ҳал этишдан иборат.

II. Жумҳуриятимизнинг ижтимоий-иқтисодий аҳволи

Миллий сиёсатнинг, халқлар тенг ҳуқуқлиги ва ўзаро манфаатли ҳамкорлигининг ленинча принципларида орқага чекиниш рўй берганлиги тузатиб бўлмайдиган катта зиён етказди. КПСС Марказий Комитетининг 1989 йил сентябрь Пленумида бу ҳақда очиқ-ойдин айтилди.

Бироқ бунинг учун, муайян шовинист ва миллатчи кучлар талқин этаётганидек, халқларнинг ўзи айбдор эмас. Барча синовларнинг энг кўп оғирлиги зиммасига тушган Россия меҳнаткашлари бунинг учун асло айбдор эмаслар.

В. И. Ленин «Россия ва Шарқдаги барча меҳнаткаш мусулмонларига» хатида бундай деган эди: «Сизнинг дин ва урф-одатларингиз, сизнинг миллий ва маданий муассасаларингиз бундан буён эркин ва дахлсиз деб эълон қилинади. Ўз миллий турмушингизни эркинлик билан ва баҳузур туза беринглар. Шундай қилишга ҳақлисиз. Билингки, сизнинг ҳуқуқингиз ҳам Россиядаги барча халқларнинг ҳуқуқи каби революция ва унинг органлари бўлган ишчи, солдат ва деҳқон депутатлари Советларининг бутун қудрати билан ҳимоя қилинади».

Лениннинг Мирзачўлни ўзлаштириш тўғрисидаги Декретини, Ўрта Осиёда олий таълимга асос солган илм-фан поездини, мамлакат саноат марказларининг жумҳурият саноатини ривожлантиришдаги ёрдамини, ўнлаб корхоналар беғараз берилганини, мутахассислар тайёрлашдаги мададни, тарихдан ва халқларимизнинг миннатдор хотирасидан ўчириб бўладими? Улуғ Ватан уруши йилларида халқларимизнинг биргаликдаги кураши ва ўзаро мададкорлигини, зилзила натижасида вайрон бўлган Тошкент қайта тикланганини, катта-катта умумхалқ қурилишлари ва сув хўжалиги иншоотларини унутиб бўладими?

Жўн қиёсларни тилга олмай қўя қолайлик: жумҳуриятимиз қолоқликдан ўтиб, социализм қуриш йўлини нимадан бошлаганини эслашнинг ҳожати йўқ. Бу ҳақдаги рақамлар ва мисоллар неча марталаб айтилган. Социалистик қурилиш давомида Ўзбекистон йирик саноат ўлкаси бўлиб қолди, қишлоқ хўжалик маҳсулотлари ишлаб чиқариш ҳажмлари неча карра ошди, маданиятни, халқ таълимини, фан ва санъатни ривожлантиришда катта йўл босиб ўтилди. Буларнинг ҳаммаси шак-шубҳасиздир.

Бироқ шу нарса ҳам шак-шубҳасиз ва очиқ-ойдиндирки, жумҳурият барча асосий иқтисодий ва ижтимоий кўрсаткичлар бўйича Иттифоқдаги ўртача даражадан ҳам анча орқада бўлиб, мамлакатда охирги ўринлардан бирида турибди. Биз бу рақамларни ҳам неча марталаб айтганмиз, аммо бугун уларни яна бир бор идрок этмоқ керак. Ўзбекистон ҳар киши бошига ялпи ижтимоий маҳсулот ишлаб чиқариш бўйича мамлакатда 12 ўринда турибди, аҳоли жон бошига миллий даромад ишлаб чиқариш бўйича эса. Иттифоқдаги ўртача даражадан икки ҳисса паст.

Саноатдаги меҳнат унумдорлиги жиҳатидан жумҳурият мамлакатдан 40 фоиз, қишлоқ хўжалигидаги меҳнат унумдорлиги жиҳатидан эса икки баравар орқада қолмоқда. Республикада аҳоли жон бошига халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқариш ўртача Иттифоқ даражасининг атиги 40 фоизини ташкил этади. Биз даромад даражаси жиҳатидан, асосий турдаги маҳсулотларни истеъмол қилиш жиҳатидан иттифоқдош республикалар орасида энг охирги ўринлардан бирида турибмиз.

Ўзбекистон аҳолиси ўрта ҳисобда гўшт маҳсулотларини, сут ва сут маҳсулотларини, тухумни, умуман мамлакат аҳолисига нисбатан икки баравар кам истеъмол қилмоқда. Ойига ўрта ҳисобда 75 сўмдан камроқ ялпи даромад оладиган аҳолининг улуши мамлакатда 12 фоиздан сал кўпроқ бўлса, бизнинг республикамизда 45 фоизга боради. Бир миллионга яқин киши ижтимоий ишлаб чиқаришда ўзининг қўлидан келадиган ишни топа олмаяпти.

Ижтимоий инфраструктура тармоқлари: соғлиқни сақлаш, халқ таълими, мактабгача болалар муассасалари жуда оғир аҳволга тушиб қолган. Мактаб ва касалхоналарнинг 60 фоизи нобоп биноларда жойлаштирилганини айтишнинг ўзи кифоя. Жуда ўткир иқтисодий ва ижтимоий муаммолар рўйхатини яна давом эттириш мумкин. Буни аввало шундан кўрса бўладики, инсоннинг ҳар томонлама уйғун камол топиши, унинг шахс сифатида маънавий ривожланиши бир ёқда турсин, кўпинча яшаш учун керак бўлган энг оддий нарсалар ҳам етишмаяпти.

Бундай аҳвол вужудга келганининг боиси нимада?

Шу қадар катта бойликларга, ишлаб чиқариш ва фан-техника имкониятларига, қулай табиий-иқлим шароитларига эга бўлган республикамиз асосий иқтисодий ва ижтимоий кўрсаткичлар бўйича мамлакатда охирги ўринлардан бирига тушиб қолганининг — ҳақли равишда тангли ҳолат деб аталган аҳволга тушиб қолганининг сабаби нимада?

Жумҳуриятнинг тақдири учун, унинг келажаги учун қайғураётган, унинг ёш авлоди тақдири учун куюнаётган соғлом фикрли ҳар бир киши ҳозир ўзига-ўзи шу саволни бермоқда.

Назаримда, бунинг жавоби шундай бўлмоғи керак: 30-йилларнинг бошларида иқтисодиётга раҳбарлик қилишнинг маъмуриятчилик, буйруқбозлик усуллари ғалаба қозониб, қанчадан-қанча сиёсат зулмлари унутила бошлагач, Ўзбекистонни, унинг ишлаб чиқарувчи кучларини ривожлантиришга яроқсиз ёндашувлар тобора қарор топиб борди. Хўш, бу иллатлар нималарда намоён бўлади? Аввало шунда-ки, бизнинг жумҳуриятимиз асосан хом ашё базаси, саноат министрликлари ва идораларининг мўмай хом ашё манбаи деб ҳисобланар эди. Ўлканинг маҳаллий, ижтимоий-иқтисодий хусусиятларига баъзан етарлича, баъзан мутлақо баҳо берилмади, баъзан эса бу хусусиятлар писанд ҳам қилинмади. Иқтисодий ва ижтимоий соҳани комплекс, жадал ривожлантиришнинг, умумиттифоқ меҳнат тақсимотида Ўзбекистон ССРнинг мавқеи ва ўрнини ўзгартиришнинг муқобил йўллари эътиборга олинмади.

Келинглар, жумҳуриятимиз умумиттифоқ меҳнат тақсимотида қандай ўринда турганини, қайси кўрсаткичлар бўйича олдинги марраларга силжиганини бир кўздан кечирайлик. Биз жумҳуриятимизда 1500 йирик ишлаб чиқариш бирлашмаси ва корхонаси ишлаб турганн ҳақида, революциядан аввал бир йил давомида ҳосил қилинган миқдордаги электр энергия ҳозир ҳар тўрт кунда ишлаб чиқарилаётгани ҳақида ҳамиша фахрланиб гапирар эдик. Биз газ қазиб олиш соҳасида мамлакатда тўртинчи ўринда турибмиз. Қишлоқ хўжалигимиз мамлакатдаги пахтанинг учдан икки қисмини, қоракўл терининг учдан бир қисмидан кўпроғини, пилланинг 60 фоизидан зиёдини, кўп миқдордаги каноп, мева, узум, сабзавот ва полиз маҳсулотларини етиштириб бермоқда.

Минг киши ҳисобига тўғри келадиган талабалар сони жиҳатидан Ўзбекистон кўпгина ривожланган мамлакатлардан олдинда турибди.

Бу хулосалар мўътабар минбарлардан туриб, диссертациялардай рапортларда ва маълумотномаларда кўп такрорланган. Хўш, бу гапларнинг заминида қандай маъно бор? Иқтисодиётимиз бир ёқлама тарзда, урҳо-урларча хом ашё етиштирадиган ҳолга тушиб қолганини ва комплекс ривожланиш йўлига, аҳоли эҳтиёжларини қондиришга ўтказилмаганини қайд этишга тўғри келади. Саноатда тайёр маҳсулотнинг улуши бор-йўғи 50 фоизни ташкил этади, қишлоқ хўжалиги маҳсулотининг 80 фоиздан кўпроғи мутлақо қайта ишланмасдан республика ташқарисига чиқарилмоқда. Жумҳуриятдан олиб кетилаётган маҳсулотнинг учдан икки қисми хом ашё, материаллар ва чала тайёр маҳсулотлар эканлигининг ўзи ижтимоий ишлаб чиқариш тузилишидаги чуқур номутаносибликлардан дарак беради.

Жумҳуриятга келтирилаётган нарсаларнинг 60 фоизи эса машиналар, асбоб-ускуналар, енгил саноат ва озиқ-овқат саноати маҳсулотларидир.

Ғалати бир вазият вужудга келмоқда. Республика жуда қимматли хом ашё — пахта, нитрон, капролактам ишлаб чиқараётган бир пайтда уларни қайта ишлашдаги саёзлик, технология занжири ниҳоясига етказилмаганлиги оқибатида айни шу хом ашёдан ишлаб чиқариладиган газлама, сунъий тола ва тайёр маҳсулотларни четдан келтиришга мажбур бўлмоқда.

Ҳисоб-китобларга қараганда, кўп маблағ сарфламасдан, корхоналарни бир мунча ўзгартириб, тайёр маҳсулот ишлаб чиқаришни йўлга қўйиш мумкин бўлур эди. Ана шунда материал ва товар таъминоти молиявий имкониятларни қидириб топиш масалалари бу қадар кескинлашмаган бўлур эди.

Кейинги ўн йилликлар мобайнида иқтисодиётни ривожлантиришда хом ашё ва чала тайёр маҳсулотлар ишлаб чиқарадиган ва четга юборадиган, меҳнатни нисбатан камроқ талаб қиладиган хом ашё тармоқлари устун деб ҳисобланди. Натижада ишлаб чиқаришнинг умумий ҳажмида енгил саноатнинг улуши кейинги 50 йил ичида 54 фоиздан 37 фоизга, озиқ-овқат саноатининг улуши 30 фоиздан 14 фоизга тушиб қолди. Бунинг ўрнига ёқилғи саноати, химия ва нефть химияси, қора ва рангли металлургия, яъни хом ашё тармоқларининг улуши анча кўпайди. Айни вақтда машинасозликнинг улуши шу йилларда атиги 7 кўрсаткичга кўпайди ва ҳозирги вақтда атиги 16 фоизни ташкил этади.

Бу тармоқларнинг жадал ривожланиши эса меҳнатга лаёқатли аҳолини ишлаб чиқаришга жалб этиш вазифасини ҳал қилмади ва ҳал эта олмас эди. Чунки 1 миллион сўмлик асосий ишлаб чиқариш фондларига ёқилғи саноати ва электр энергетикада 9 киши, химия саноатида 16, нефть химиясида 18, қора металлургияда 34, рангли металлургияда 24 киши жалб этилмоқда. Енгил саноатда эса 1 миллион сўмлик асосий ишлаб чиқариш фондларига 168 киши, ёғочсозлик саноатида 143, машинасозликда 112, озиқ-овқат саноатида 90 киши иш билан таъминланади. Шу тармоқларнинг айрим соҳаларида эса меҳнатталаблик кўлами 300—400 кишига етади. Аммо бу хусусиятлар ҳисобга олинмади.

Бутун фаолияти пахтачилик билан, пахтачилик учун машиналар ишлаб чиқариш билангина чекланган машинасозликни комплекс ривожланган соҳа деб бўладими, ахир. Жумҳуриятда мураккаб рўзғор техникаси, йўл қуриш машиналари, пластмасса буюмлари, озиқ-овқат саноати жиҳозлари, савдо-сотиқ ва маиший хизмат соҳаси учун керакли асбоб-ускуналар ва шу кабилар деярли ишлаб чиқарилмаяпти.

Нега бундай бўлди? Халқимиз — истеъдодли халқ, у замонавий ишлаб чиқаришни, электроникани, ускунасозликни, илм-фан ва меҳнат сарфи кўплаб талаб қилинадиган бошқа саноат тармоқларини ўзлаштириб олишга қодир.

Ҳозир кимё ривожланишидаги «муваффақиятлар»га ҳам ачиниб қайта баҳо беришга тўғри келади. Бу соҳада катта-катта корхоналарга афзаллик бериб келинди, улар жумҳуриятдаги экология вазиятини жуда ёмонлаштириб юборди. Бу корхоналар неча ўнлаб аждодларимизнинг меҳнати билан обод қилинган, гуллаб-яшнаб турган воҳаларда жойлаштирилганлиги кишини айниқса ғазаблантиради. Бу ўринда гап Янги Қўқон химия заводи, Чирчиқ, Фарғона, Самарқанд, ва Навоий химия корхоналари, бошқа кўпгина корхоналар ҳақида бораяпти. Бунинг устига мана шундай азим корхоналар ҳам аслида дастлабки қайта ишланган маҳсулотларни — нитрон, ацетат, капролактамни ишлаб чиқармоқда-ки, улар ҳам Ўзбекистондан ташқарига юборишга мўлжаллангандир.

Жумҳурият ялпи пахта ҳосилини ғаразли мақсадларда кўпайтирди, деган даъволар ҳам бўлди. Бу афсонага чек қўйиш пайти келди. Пахтанинг яккаҳокимлиги Ўзбекистон қишлоқ хўжалигининг туб мақсадларига хилоф равишда юқоридан зўрлаб ўтказиб келинди.

Сўнгра 30-йиллардан бошлабоқ Ўзбекистон ССР олдига қандай қилиб бўлмасин мамлакатнинг пахта соҳасидаги мустақиллигини таъминлаш вазифаси қўйилган эди. Биз қанча машаққат билан бўлмасин бу вазифани ҳал қилдик.

Ўзбекистонни пахта етиштиришга мана шундай ихтисослаштириш оқибатида жумҳуриятда гўшт ва сут етиштириш имкониятлари камайиб кетди, бироқ, биз шунга мувофиқ равишда ўрнини тўлдирадиган ҳеч нарса олмадик.

Айни бир вақтда жумҳуриятнинг кўпгина ҳаётий муҳим манфаатларига зиён етди, пахта яккаҳокимлиги, илмий асосланган алмашлаб экишлар бузилганлиги, ернинг тинка-мадори қуриб кетганлиги, сув манбаларининг имкониятлари тобора камайиб борганлиги қишлоқ хўжалигига ҳалокатли таъсир кўрсатди. Натижада озиқ-овқат маҳсулотлари етиштириш чеклаб қўйилди ва аҳолини шу маҳсулотлар билан таъминлаш муаммолари кескинлашди. Орол денгизининг фалокати Қорақалпоғистон учун, бутун Ўзбекистон, Ўрта Осиё учун ва Қозоғистоннинг жануби учун бориб турган экологик кулфат бўлди, энди Оролни қутқариб қолиш учун зудлик билан фавқулодда чора-тадбирлар кўрилиши керак.

Шундай қилиб, ишлаб чиқарувчи кучларни жойлаштиришдаги хатолар ва яроқсиз ёндашувлар, халқ хўжалигининг тузилишида, иқтисодиётнинг етакчи тармоқларини ривожлантиришда йўл қўйилган катта-катта хатолар ва номутаносибликлар оғир оқибатларга олиб келди. Халқ хўжалиги соҳасида бир қанча машаққатли муаммоларни вужудга келтирди. Жумҳуриятда ижтимоий, иқтисодий кескинлик кучайиб, танглик ҳолати юзага келишига сабаб бўлди.

Бошқа барча муаммолар — аҳолининг иш билан таъминланиши, миллий даромаднинг шаклланиши каби соҳаларга ҳам бу аҳвол ўз таъсирини ўтказди, бу эса бюджетнинг камомадига, ҳар бир оиланинг моддий таъминоти даражаси пасайишига олиб келди.

Мактаб ва мактабгача таълимни ривожлантириш, ёшларни ахлоқий тарбиялаш масалаларини олиб кўрайлик-чи. Фақат энг илғор ишлаб чиқаришгина, оқилона йўлга қўйилган инфраструктура ва аввало, ижтимоий инфраструктурагина ёш авлодни уйғун камол топтириш учун, уни болалик чоғида замонавий ишлаб чиқаришга, фан-техника тараққиётига қизиқтириш учун шароит яратади.

Бугун биз съездда бутун масъулият билан шундай дейишимиз керак: регионимиз тараққиётининг тарихий, оқилона мантиқни эътиборга олмай, буйруқбозлик-маъмуриятчилик усуллари тазйиқи остида шаклланган қарашларнинг ҳаммасига барҳам берилиши керак. Регионимиз тараққиётининг истиқболларига аввало жумҳурият аҳолисининг, мана шу қадимий ва гўзал диёрда яшовчи барчанинг, ҳар бир кишининг манфаати нуқтаи назаридан қарамоқ керак.

Ишлаб чиқарувчи кучларнинг ривожланишини, структура ва инвестиция сиёсатини қайтадан кўриб чиқиш, барпо этилган ишлаб чиқариш қувватидан, ижтимоий ва маънавий имкониятлардан фойдаланиш соҳасида ўтказиладиган ва ҳозирнинг ўзидаёқ ўтказилаётган стратегияга мана шундай ёндашув асос қилиб олиниши керак.

Йиғилиб қолган муаммоларимиз Ўрта Осиёдаги барча жумҳуриятларга ва Қозоғистонга ҳам тааллуқли эканлиги равшан. Чунки иқтисодиётда, маданият ва тарихда уларнинг муштарак белгилари кўп. Бироқ, бу соҳада ҳам тузукроқ ўзаро алоқалар йўлга қўйилмаган. Бизнинг чуқур ишончимизга кўра, агар муносабатлар янада мустаҳкам, ўзаро манфаатли ҳамкорлик, тўғри меҳнат тақсимоти асосига қурилса, ҳар бир жумҳурият бундан манфаатдор бўлади.

КПСС Марказий Комитетининг 1985 йил апрель Пленумидан кейин, жамият демократия, ошкоралик ва рўй-ростлик сари бурилганидан сўнг жумҳуриятимиз бошидан кечираётган танглигининг ҳақиқий сабаблари ҳақида рўй-рост гапириш мумкин бўлиб қолганлигини ҳаммамиз англаб турибмиз.

(Давоми 3-бетда).

Ўзбекистон Компартиясининг XXII съезди

И. А. КАРИМОВ маърузасининг давоми

(Давоми. Боши 2-бетда).

III. Маънавий-сиёсий вазият ва уни барқарор қилиш чоралари

Жумҳуриятимизнинг коммунистлари, барча меҳнаткашлари 1985 йилнинг апрель ойини катта умид билан кутиб олдилар. Ўзбекистоннинг иқтисодиёти ва ижтимоий соҳа, аҳолининг турмуш даражаси танг аҳволга тушиб, қақшаб қолганлигини биз бошқа регионлардагига нисбатан ўткирроқ ҳис этиб турар эдик, десак арзийди. Бундан буён иш шу тахлитда давом этмаслиги лозимлигини, ҳамма йўналишлар бўйича, ҳаётнинг барча соҳаларида туб ўзгаришлар зарурлигини уқиб олган эдик.

Қайта қуриш жумҳуриятимиз ҳаётининг ниҳоятда мураккаб, зиддиятли, кўп жиҳатдан машаққатли даврига тўғри келди. Ўлкамиз пахтанинг миқдори кетидан қувиб ҳолдан тойган эди. Иқтисодиёт ва ижтимоий соҳа қашшоқлашиб кетган, деҳқонларнинггина эмас, бутун аҳоли, унинг барча табақалари, жумладан, болалар ва ўсмирларнинг ҳам тинкамадори қуриган эди, улар ўқишдан қолиб, соғлиқларига путур етиб, пахта далаларида азият чекишар эди.

Ўзбекистон Компартияси ишларнинг аҳволини танқидий нуқтаи назардан таҳлил этиш ва аҳволни ўнглаб олиш учун қатъий чоралар кўриш ташаббускори бўлди. Барча соғлом кучлар ижтимоий адолат учун, қўшиб ёзишлар, каллобликлар, ўғриликлар, порахўрлик ва ошна-оғайнигарчиликка барҳам бериш ва кадрларнинг айнишига чек қўйиш учун кураш бошладилар.

КПСС Марказий Комитети ва мамлакат ҳукумати Ўзбекистондаги аҳволни ҳисобга олиб, давлат ва партия интизомини мустаҳкамлаш, халқ хўжалигини бошқаришнинг барча бўғинларида тартиб ўрнатиш ҳамда ижтимоий адолатни тиклаш, жумҳурият аҳолисига зарур ёрдам кўрсатиш учун аниқ ва вазминлик билан тузилган тадбирларни белгиладилар.

Аммо ҳозир шуни эътироф этиш керакки, Ўзбекистон ССРнинг сиёсий ҳаёти кадрлар билан ишлашдаги жиддий хатоларни бартараф этишга қаратилгандир. Қонунчиликни қўпол тарзда бузишга чек қўйишга ва одамларни ўзбошимчаликдан муҳофаза этишга қаратилгандир. Ўз моҳияти билан тўғри бўлган ана шу йўл жумҳуриятимизнинг маълум шароитларида амалга оширилишининг биринчи кунлариданоқ бузила бошланди.

Ўзбекистоннинг бошига тушган кулфатни унинг айби дейишга уринишди. «Ўзбек иши», «Пахта иши» деб аталмиш гаплар бунга мисол бўла олади. Жумҳурият, унинг меҳнаткашлари пахтанинг ялпи ҳосили кетидан қувишнинг азоб-уқубатидан, партия, давлат нормалари ва қонунлари, ижтимоий адолат лузумларининг айниб кетиши ва бузилишидан ҳали нафасларини ростлаб олмай туриб, худди ўша пахта билан боғлиқ қонунсизлик ва хўрлашнинг тегирмон тоши уларнинг бошида яна айлана бошлади.

Партия бошлаган жуда машаққатли курашдан мамлакат марказий идораларида ҳам муайян кучлар ўзларининг ғаразгўйлик мақсадларида фойдаландилар.

Оммавий ахборот воситаларида халқни далил-исботсиз таҳқир этиш, айрим ҳалол меҳнаткашларни маънавий эзиш, қўшиб ёзишларни ташкил этган шахслар билан бир қаторда минглаб оддий ижрочиларга қарши ялпи жазолашларнинг авж олдирилиши халқнинг дарди устига чипқон бўлди.

Бўш-баёв, сиёсий ирodадан маҳрум, ўз халқининг ор-номуси ва қадр-қимматини ҳимоя қилишга қодир бўлмаган кишиларнинг Ўзбекистон Компартияси ва жумҳурият раҳбариятига келиб қолиши аввало шунга ёрдам берди. Уларнинг аксарияти ўзларининг омон қолишларини ўйлаб, ҳуқуқ муҳофазаси органлари, жумладан Гдлян ва Иванов гуруҳи йўл қўйган қонунсизлик ва қонун бузилишларини пайқамасликка обдон уриндилар.

Сўнгги вақтда Ўзбекистондаги соғлом кучлар халқни ана шу адолатсизликдан ҳимоя қилиш учун анча иш қилдилар, аммо бундан буён янада кўпроқ иш қилиниши керак.

Бугун биз жумҳуриятнинг ижтимоий-иқтисодий ҳаётида жиддий силжишлар бўлди деб айта олмаймиз. Аксинча, жумҳурият хом ўйланган тажрибаларнинг ўзига хос синов майдонига айланди.

Мамлакатнинг бошқа регионларида бўлганидек, гоҳо ичкиликбозликка қарши бошланган кампания, гоҳо давлат қабули, гоҳо хўжалик ислоҳоти, баъзида эса давлат корхонаси тўғрисидаги, кооперация тўғрисидаги пухта ўйланмаган қонунларнинг жорий этилиши ана шу унумсиз тажрибалар жумласидандир.

Бугун шуни айтиш керакки, жумҳурият раҳбарияти ана шу барча тадбирларни амалга оширишда марказга маъқул тушсин деб биринчи ўринда бўлишга ҳаракат қилди, айни вақтда бу халқ учун қандай оқибатларга олиб келишини ўйлаб ўтирмади.

«Жумҳурият халқ хўжалиги комплексини бошқаришнинг бош схемаси» деб аталмиш зўрма-зўраки схема Ўзбекистоннинг хусусиятлари ва жумҳурият аҳли манфаатларини инкор этишнинг яққол мисолидир. Бу ўринда гап қарор топган структуралар ва таркиб топган алоқаларни беўхшовлик билан, сира асосланмаган бир тарзда қайтадан «бичиб-тикиш» дагина эмас, балки яроқсиз ёндашув методикасининг худди ўзгинасидадир.

Аслида барча аҳолининг ҳаётий манфаатларига дахлдор бўлган, амалга оширилиш мўлжалланаётган ўзгаришлар жамоатчиликдан яширинча тайёрланди. Аниқ-равшанлик киритишга, ўзгача таклифларни асослаб беришга ҳар қандай уринишлар рад этилибгина қолмай, таҳқирлайдиган ёрлиқлар ва сиёсий айблар ёрдамида бўғиб ташланаверди.

Буни қарангки, гўё консерватизм, маҳаллийчилик янгиликка қарши чиққан эмиш. Оқибатда халқ хўжалигига неча юз миллион сўмлик зарар етказилди. Одамларнинг эҳтиёжлари ва манфаатлари оёқости қилингани натижасида етказилган маънавий зиённинг мезони борми, аҳволни дарҳол ўнглаб олиш учун қилинган ҳаракатлар-чи?

Энди бир савол пайдо бўлади: хўш, бундан ким наф кўрди, ана шу сохта қайта қуриш қарорларини ким айтиб туриб ёздирган эди ва ким шу йўсинда амал пиллапоясидан кўтарилмоқчи бўлган эди? Ўзининг лавозимига кўра жумҳурият манфаатларини ҳимоя қилиши ва ана шу қимматга тушган тажрибаларнинг йўлини тўсиши лозим бўлган раҳбарлар қаерда эди?

Илгариги Марказий Комитет бюроси ҳайъати фаолиятида аниқ-равшан позиция, ирода бирлиги бўлмаганлиги, шу фаолиятнинг бўшлиги жумҳуриятга, унинг партия ташкилотига қимматга тушди. Биринчи раҳбарларнинг йўл қўйиб бериши сабабли бу ерда ўзига хос «пинҳоний кабинет» таркиб топди, ушбу «кабинет» куч ишлатиб тазйиқ кўрсатиш ва орқаворотдан туҳмат қилиш йўли билан жумҳуриятнинг чинакам манфаатларига мутлақо алоқаси бўлмаган авантюристик қарорларни тиқиштираверди.

Маҳаллий кадрлар ва бошқа регионлардан жўнатилган кадрларнинг сунъий тарзда кучайтирилган қарама-қаршилиги ўнглаш қийин бўлган сиёсий ва маънавий зарар етказди.

Бошқа регионлардан жўнатилган кадрларнинг баъзилари жумҳурият эҳтиёжлари ва кулфатларига ҳамдард бўлиш у ёқда турсин, балки партия, совет ва ҳуқуқни муҳофаза этиш органлари ва бошқа органларда ўзларининг раҳбар лавозимларига тайинланишларини ўзбошимчалик қилиш учун берилган ёрлиқ деб билдилар.

Халқнинг жуда бой тарихи ва маданиятини, ўлканинг ўзига хос ноёб хусусиятларини билмаган ва билишни ҳам истамаган бу одамлар жумҳурият ҳаётини босиб-янчиб, қингир ўзанга солишга киришдилар.

Халқнинг кўп асрлик анъаналари, маданияти, урф-одатлари ва маънавий қадриятларини менсимаслик элни жуда ранжитди.

Айрим маҳаллий раҳбарлар ҳам амал пиллапоясидан кўтарилишга ҳаракат қилиб, ўзларини аждодларини унутган манқуртлар деб шоша-пиша эълон қилдилар. Халқнинг урф-одатлари, анъаналари, маданияти обдон оёқости қилинди, она тилининг қўлланиш соҳаси сунъий тарзда чеклаб қўйилди. Ҳатто шундоқ ҳам миллий анъаналардан анча олисда бўлган айрим санъат турлари ҳам кимларгадир мақбул бўлмай қолди ва уларни янгилашга уриндилар. Ҳатто миллий либос ҳам қораланди. Кези келганда одамлар миллий анъаналар бўйича тўй қилиш, қариндош-уруғларини дафн этишга ҳам чўчиб қолган эдилар.

Буни байналмилалчилик шиорлари билан ниқоблашга беўхшов уринишларнинг чинакам байналмилалчиликка мутлақо алоқаси йўқ эди. Жумҳурият ҳудудида ўзбек тилининг давлат тили сифатида эътироф этилиши тўғрисидаги қонун даставвал қай йўсинда тайёрланганлигини эслаб ўтиш кифоя. Худди шу йўсинда икки тиллик ҳақидаги қонун лойиҳасини ўтказиш учун анча ҳаракат қилинди.

Одамлар, ҳатто бир умр қишлоқда яшаб, она тилида сўзлаб келган, тил бобида сира қийинчиликка учрамаган кишилар ҳам бу лойиҳани қабул қилмадилар.

Такрор айтаманки, уларнинг ҳаммаси амалга интилган кишиларнинг, «об-ҳаво»га қараб иш юритган кишиларнинг қилмиши эди. Аммо қилғилиқни қилиб қўйган ана шу арбоблар энг асосий нарсани — халқни унутиб қўйишди. Халқ эса ҳеч қачон миллий ўзига хослик йўқолиб кетишига рози бўлмайди.

Ижтимоий-иқтисодий норасолик, демографик вазият ва ишсизликнинг кўпайиб бориши, экология танглиги, халқнинг маънавий жиҳатдан ҳақоратланиши жуда қалтис вазиятни вужудга келтирди. Экстремист кучлар эса вазиятни кескинлаштириш, одамларни оммавий тартибсизликларга ва ҳуқуққа хилоф хатти-ҳаракатларга тортиш, ижтимоий ва миллатлараро нифоқлар ва тўқнашувларни чиқариш учун шу ҳолатдан фойдаландилар.

Ўтган йили Фарғона вилоятида бўлган фожиали воқеалар, яқиндагина Тошкент вилоятининг Бўка ва Паркент районларида, Андижон шаҳрида бўлган тартибсизликлар худди ана шу шароитда юзага келди. Бу воқеаларга область, шаҳар ва район партия комитетлари даражасида ҳам, Марказий Комитет даражасида ҳам кескинлик билан партиявий баҳо берилди. Бу баҳоларни қайтариб ўтиришга эҳтиёж бўлмаса керак. Аммо ўша воқеалардан ҳали яна неча бор сабоқ чиқариб олишимизга тўғри келади.

Хўш, бу сабоқларнинг моҳияти нимада? Аввало шундаки, маҳаллий партия, совет органлари, жамоат ташкилотлари халқдан, унинг дарди ва эҳтиёжларидан ажралиб қолган эдилар, вазиятни назорат қилиш, воқеаларни олдиндан билиш ва уларни бошқариш қобилиятидан маҳрум бўлиб қолган эдилар.

Эшикни маҳкам ёпиб олиб, ўз хоналарида одамлар тақдирини ҳал этаётган кўпгина мансабдорлар қалтис вақтда кишилар ҳузурига чиқишга қўрқдилар. Уларнинг халққа айтадиган гапи йўқ эди, улар халқни тушунмас эди, халқ ҳам уларни тушунмас эди. Бунинг устига уларнинг кўпи халқнинг тилини ҳам билмас эди.

Боз устига, кейинчалик маълум бўлишича, кўпгина амалдор шахслар, жумладан, воқеалар ўт-оловдек чақнаб кетган Тошлоқ районидаги ана шундай шахслар қонун-қоидаларни бузишган, порахўрлик қилишган. Улар, аввало, ўзлари ва қариндош-уруғларига якка тартибда уй-жой қуриш учун ер участкалари ажратиб беришган, ссудалар олишган, ҳолбуки, ер ва қарз олишга муҳтож бўлган 400 нафар оддий меҳнаткашларга рад жавоби берилган эди.

Сотиш учун 319 автомашина ажратилганида, шулардан 236 таси районда яшамайдиган, жумладан, бошқа жумҳуриятларда истиқомат қиладиган кишиларга ғайри қонуний тарзда тақсимланди. Уй-жой тақсимлаш тартиби қўпол тарзда бузилди, газлаштириш, сув таъминоти, йўл жойлаштириш масалалари неча йиллар мобайнида ҳал бўлмай қолаверди.

Ҳолбуки, турмушнинг ана шу масалалари ҳал этилмасдан туриб одам кўнгилдагидай яшай олмайди-ку. Аҳвол шундай экан, партия, совет органларининг обрўси, уларнинг оммага таъсири ҳақида гапиришнинг ҳожати ҳам бўлмаса керак.

Ҳуқуқни муҳофаза этиш органлари ноқобилликларини кўрсатдилар. Улар оммавий тартибсизликларнинг олдини олиш у ёқда турсин, кўпинча шу тартибсизликларга ўзлари йўл очиб бердилар. Кейинчалик эса, яна вазият барқарорлашиб, терговлар бошлангач, улар ишни юзаки юритишни афзал кўрдилар. Оқибатда фожианинг бош ташкилотчилари ва асосий фожианинг сабабчилари панада қолиб кетди.

Одамлар ўз турмушидан норози бўлиб турган бир вақтда айрим порахўр, ноинсоф унсурлар вазиятдан фойдаланишга уриндилар ва аксар ҳолларда бунга муваффақ бўлдилар. Ушбу унсурлар учун шахсий манфаат, шахсий нафсоният одамларнинг, халқнинг манфаатларидан устундир. Буни унутиб қўймаслигимиз керак. Тартибсизликларнинг қатнашчилари орасида ҳар хил кишилар бўлган, аммо улар асосан миш-мишлар, варақалар тарқатаётган, шарттаки талаблар баён этилган хатларни уюштираётган кишиларнинг таъсирида бўлганлиги аён-ку!

Асосий якун шундан иборатки, Фарғонадаги ёнғинлар алангасида бизнинг қарорларнинг сеҳрли кучи тўғрисидаги кўпгина тасаввурларимиз ёниб кетди: Илгари Фарғона область партия комитети «тўрт томонга жар солиб партия ташкилотларининг жанговарлиги, курашчанлиги ҳақида юрар эди. Ана шундай расмий тадбирлар ҳам бамисоли тумандек тарқаб кетди.

Очиқ-ойдин айтиб қўя қолайлик: агар жумҳурият раҳбарияти ана шундай шароитда мавҳум панд-насиҳатларни давом эттираверганда бўлса ва баъзи пуч ваъдалар бераверса, ҳалокат миқёсларини тасаввур этиш қийин эмас. Янги раҳбарият олдида эскиликни бартараф этиш, вазиятни юмшатиш, портлаш бўлишига йўл қўймаслик учун зарур имкониятлар қидириб топиш ва самарали, таъсирчан чоралар кўриш вазифаси турар эди.

Шундай тадбирлар кўрилди ҳам. Пахта яккаҳокимлигига барҳам бериш, пахта тайёрлашни барқарорлаштириш шулар жумласидандир. Пахта ва бошқа маҳсулотлар, жумладан, шулар олиш учун тўланган қўшимча ҳақ шулар жумласидандир. Ўтган йили қарийб 400 миллион сўмлик қўшимча ҳақ тўланди, бу йил эса ҳақ икки баравар кўпаяди. Пахта ва бошқа қишлоқ хўжалик маҳсулотлари нархини қайта кўриб чиқиш тўғрисидаги масала ҳам қисман ҳал қилина бошланди. Даромади кам бўлган аҳолига ёрдам берилаяпти, болаларнинг синфлардан ташқари тарбияси яхшиланмоқда, бепул овқатлантириш жорий этилмоқда. Талабалар қўшимча ҳақ олаётилар.

Шуни алоҳида таъкидлаш керакки, бу тадбирларнинг ҳаммаси жумҳурият аҳолисига, энг аввало қишлоқ аҳлига жуда маъқул бўлди. Дарҳақиқат, шахсий ёрдамчи хўжаликлар учун ва якка тартибдаги уй-жой қуриш учун берилаётган ернинг кўпайтирилиши, шу мақсадлар учун ссудаларнинг ва қурилиш материалларини сотишнинг кўпайиши шу тадбирлар сирасига киради.

Кўп болали оналар, Улуғ Ватан уруши ногиронлари ва қатнашчиларига ёрдамни кучайтириш тўғрисида Президент қабул қилган фармонлар ҳам шулар жумласидандир. Шахсий ёрдамчи хўжаликни муқаррар тарзда ем-хашак билан таъминлаш тўғрисидаги тадбирларни ҳам тилга олиш мумкин.

Одамзоднинг ризқ-насибаси фақат нонгина эмас. Жумҳурият ҳудудида ўзбек тилига Давлат тили мақомини бериш тўғрисидаги Қонуннинг қабул қилиниши, илгари тақиқлаб қўйилган урф-одатлар ва анъаналарнинг тикланиши, халқ эъзозлаган «Наврўз» байрамининг қайта тикланиши ва бу кунни дам олиш куни деб эълон қилиниши, Ўзбекистондан ташқарида ҳарбий хизмати тартибининг ўзгартирилганлиги ва бошқа кўп тадбирлар инсонга ғамхўрлик, халқнинг иззат-икромини мужассам бўлишидир.

Буларнинг ҳаммаси, бировлар беҳуда уқтиришга уринаётганидек, халққа хушомад эмас, балки бизнинг принципиал йўлимиздир, биз бу йўлни келажакда ҳам изчиллик билан амалга ошираверамиз.

Биз Коммунистик партиянинг сайловолди Ҳаракат дастурида шуни баён этган эдик, шу ҳақида жумҳурият меҳнаткашларининг ишончини қозондик, ҳокимият органларида аксарият кўпчилик овоз олишга муваффақ бўлдик. Халққа берган ваъдаларни бажариш, амалий ишлар билан унинг ишончини оқлаш — бизнинг бурчимиздир.

Сўнгги вақтда Марказий Комитетнинг 1984 йил XVI пленуми қарорларини қайта кўриб чиқиш ва бекор қилиш зарурлиги тўғрисида таклифлар айтилмоқда. Бир қанча область партия конференцияларида, партия органларига келаётган мактубларда ҳам шу гап кўтарилди.

Дарҳақиқат, бугун биз Ўзбекистон Компартиясининг ана шу ва кейинги пленумларидаги, Ўзбекистон Компартияси XXI съездидаги таҳлил ва хулосаларни бир хил қабул қила олмаймиз.

Аввало, пахта миқдори кетидан қувиш, пахта яккаҳокимлиги «маҳаллийчилик» манфаатларига мос эди, жумҳурият шунинг эвазига «бойлик орттирди» деган хулосага сира қўшилиб бўлмайди. Биз мамлакатнинг пахта мустақиллигини таъминлаш учун ўз байналмилал бурчимизни адо эта бориб, кўра-била туриб, жумҳурият манфаатларига ва илмий агротехника талабларига путур етказиб, мева ва сабзавот, ем-хашак тайёрлашни чеклаб қўйишга, демакки, чорвачилик маҳсулотларини етиштиришни чеклаб қўйишга мажбур бўлдик.

Оқибатда мамлакатда озиқ-овқат истеъмоли, умуман, турмуш даражаси бўйича охирги ўринлардан бирига тушиб қолдик. Пахтамиз учун муносиб ҳақ тўлаш ўрнига, бизга, боқиманда бўлиб қолдингиз, деб таъна қилишди. Халқни бу тарзда беҳаёлик билан оёқости қилишни биз қатъий рад этамиз.

Алмисоқдан қолган турмуш тартибига мойиллик хусусидаги таъналарни ҳам, халқ анъаналарига, диний эътиқодга ўзбошимчалик билан баҳо беришни ҳам, халқ хотирасидан ўтмишни ўчириб юборишга уринишларни ҳам қабул қила олмаймиз.

Буларнинг ҳаммасини биз қатъиян рад этамиз ва асоссиз тарзда репрессияларга дучор бўлган кишиларнинг ор-номуси, қадр-қиммати, покиза номини тиклашни, уларга етказилган маънавий ва моддий зиён ўрнини қоплашни ўзимизнинг биринчи галдаги бурчимиз деб биламиз.

Лекин бу адолатсизликлар XVI пленумнинг ўзи билан эмас, балки шу пленум қабул қилган йўлдаги ножўяликлар ва айнишлар, шу йўлни амалга оширишдаги ўзбошимчалик билан изоҳланади. Жумҳурият бошига тушган кулфатдан фойдаланиб, амал пиллапояларидан кўтарилиб борган кишилар ножўяликлар ва айнишларга йўл очиб беришди.

Партия, совет ва хўжалик раҳбарларининг бир қисми порахўр бўлиб чиққани, ошна-оғайнигарчилик ва таниш-билишчилик кенг тарқалиб, ижтимоий адолат принциплари қўпол тарзда бузилганлиги фактини эътироф этмасдан иложимиз йўқ.

Айрим кишилар сўнгги вақтдаги хунук ҳолатларга баҳо беришар экан, тезроқ ўтмишдаги салбий ҳолларни ўчириб ташлашни, бундай ҳолларни йўқ эди деб эълон қилишни ёки, жуда бўлмаганда, улар батамом бартараф этилди, деб эълон қилишни истар эдилар.

Аммо ер участкалари ажратиб берилаётганида, якка тартибда уй-жой қуриш учун ссудалар берилаётганида, қурилиш материаллари билан таъминлаш чоғида таъмагирлик ва порахўрлик қилинаётгани ҳақида Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетига, жумҳуриятнинг бошқа органларига анчагина ташвишли хабарлар келиб турибди.

Олий ўқув юртларидаги порахўрлик, касалхоналарда даволаш чоғидаги таъмагирлик ҳали ҳам учраб турибди. Камёб моллар, машиналар билан чайқовчилик қилиш жамият бошига битган бало бўлди. Уй-жойни тақсимлашда ҳам ҳали зарур тартиб ўрнатилгани йўқ.

Кооперативлар фаолиятини маблағ билан таъминлаш, валюта операцияларини рўёбга чиқариш чоғида қонун-қоидаларнинг қўпол тарзда бузилиши аниқланмоқда.

Биз номатлуб (пинҳоний) иқтисодиётнинг таъсири ортиб бораётганлигига ҳам бепарво қарай олмаймиз, талай жойларда ана шу «номатлуб иқтисодиёт» айрим ҳуқуқни муҳофаза этиш органлари билан тил бириктириб олмоқда. Хўш, бундан ким кўпроқ озор чекаяпти? Биринчи навбатда халқ, ишчилар синфи, деҳқонлар, оддий одамлар бунинг жабрини тортишмоқда, албатта.

Шуни ҳам унутмаслик керакки, бозор иқтисодиётига ўтилиши муносабати билан мартабали шахсларнинг ўз мансабларини суиистеъмол қилиши эҳтимоли кўп баравар ортади. Биз фуқароларни ҳар хил жиноятлардан, шу жумладан, мансабдор шахсларнинг жиноятларидан ижтимоий муҳофаза этиш дастурини кучайтиришимиз лозим бўлади.

Раҳбарларнинг интизоми ва масъулиятини мустаҳкамлаш, бошланғич партия ташкилотларининг ролини ошириш, танқид ва ўз-ўзини танқидни кучайтириш тўғрисидаги қоидалар ўз долзарблигини йўқотиши у ёқда турсин, янгича аҳамият касб этмоқда.

Ўз-ўзимизга ва бошқаларга нисбатан қаттиққўллик билан талабчан бўлиш—бу мавсумий юмуш бўлмасдан, балки бизнинг принципиал йўлимиздир ва биз бу йўлни келажакда ҳам изчиллик билан амалга ошираверамиз. Модомики, партия обрўси учун, коммунист номи учун жавобгарлик мезони бугун беқиёс ўсиб кетган экан, бу йўлни яна ҳам мурosasизлик билан давом эттираверамиз.

Ҳамиша, тарихнинг ҳар қандай бурилиш паллаларида ҳам босиқ-вазминлик, холислик ва масъулият зарур. 60—80-йилларда содир бўлган барча воқеаларни айрим шахсларнинг айби билан бўлган эди, деб ўчириб ташлаш ва худди шу асосда ўша даврда ҳамма нарса бир хил нохуш бўлган эди, деб чалпиб ташлаш мумкин эмас.

Шароф Рашидов фаолиятига баҳо беришда худди ана шу позициялардан ёндашиш лозим бўлади. У биз эндиликда турғунлик йиллари деб атаётган даврда қарийб чорак аср мобайнида жумҳуриятга раҳбарлик қилиб яшади ва ишлади.

Агар олий адолат мавжуд бўлса, бизнинг эътиқодимизга кўра халқ фикри олий ҳақиқатдир, худди ана шу адолат, худди ана шу ҳақиқат ўша кишининг номи билан боғлиқ бўлган, жумҳурият ҳаётидаги ўзгаришларда катта аҳамиятга эга бўлган улкан ўзгаришларни рад эта олмайди. Тўғри, ўша даврда хўжакўрсинчилик ва рапортбозлик, дабдаба ва кўзбўямачилик, ошна-оғайнигарчилик ва фитна ҳам авж олган эди.

Хўш, худди ўша Рашидов барча воқеаларнинг асосчиси бўлган эдими? Ва бугун биз якдиллик билан қоралаётган иллатлар фақат унинг ўзигагина хос бўлганми? Ахир худди шундай ҳодисалар бошқа республикалар ва регионларда ҳам рўй бермаганмиди?

Брежнев ва унинг атрофидаги шахсларнинг масъулиятини ҳам унутмаслигимиз керак.

Биз Рашидов номи билан боғлиқ бўлган барча салбий нарсаларни қоралаймиз. Бу салбий нарсалар биз учун мақбул эмас. Биз ўтмиш иллатларидан покланишимиз керак. Бусиз олға қараб ҳаракат қила олмаймиз.

Шу билан бир қаторда ўша даврдаги қилмишларни эндиликда ҳаётдан кўз юмган битта шахснинг ўзигагина боғлаб қўя олмаймиз. Боз устига Рашидовни бугун фош этаётганларнинг аксарияти ўша вақтлар анча баланд лавозимларда у билан бирга ишлаган эдилар. Шундай экан, ҳозир унинг номини сотишга йўл қўйиб бўлмайди.

Оддийгина диёнат, андиша туйғуси, ўтмиш учун шахсий масъулият каби тушунчалар тўғрисида гапирмаганимизда ҳам ана шундай субутсизлик усулларининг хавфи шундаки, ҳозир ҳам айрим кимсалар ўз нафсониятини ўйлаб, янги гапларни қидирмоқдалар, лузумсизлик билан зир югуриб, ўзларини сақлаб қолишга ва ҳатто янги тўлқинларда яна баландроқ «амал тахти»га минишга уринмоқдалар.

Айни вақтда асосий нарса панада қолиб кетмоқда. Бунинг моҳияти шундаки, ҳар қандай даврда халқ буюк меҳнаткаш бўлиб келган эди, ҳозир ҳам шундай ва бундан буён ҳам шундай бўлади, ер юзидаги барча қадриятлар худди ана шу меҳнаткашнинг қўллари билан бунёдга келган.

Кимки халққа ҳалоллик билан, мардлик билан муттасил ҳақ сўзни айтиб келган бўлса, шу халқнинг ўтмиши, бугунги куни ва келажаги учун бутун масъулиятни ўз зиммасига олса, эл-юртнинг иззат-ҳурмати ва ишончидан умидвор бўлиши мумкин.

Барча айбни ўзларининг салафлари зиммасига юклаш нотўғридир.

Ўртоқлар! Бугун тўла асос билан шуни айтиш мумкинки, партия органлари билан меҳнаткашлар оммасини ажратиб турган жарлик торайиб, ниҳоят, бу жарлик устига кўприклар қурилмоқда.

Сўнгги йилда қилинган барча ишлар дастлабки қадамлардир, холос, шу қадамлар жумҳуриятимизда тобора авж олиб келган кескинликни бартараф этишга муайян даражада ёрдам берди.

Амалий тадбирлар мамлакатдаги халқ хўжалик кўрсаткичлари тобора пастлаб кетаётган бир даврда асосий кўрсаткичлар даражасини сақлаб қолишга ва ҳатто бир қадар олға силжишга имкон берди. Биз зўриқмасдан ва шаҳар аҳлини сафарбар қилмай, ўтган йили пахтадан дуруст ҳосил кўтардик. Саноат ишлаб чиқаришида ҳам, иқтисодиётнинг бошқа тармоқларида ҳам муайян силжишлар бор.

Истеъмол буюмлари ишлаб чиқаришнинг ўсиши ишлаб чиқариш воситалари тайёрлашнинг ўсишидан икки баравар илдамлашиб кетди. Газ, нефть қазиб олиш, цемент, линолеум, мол ёғи, мева-сабзавот консервалари ишлаб чиқариш юзасидан беш йиллик топшириқлари бажарилди. Картошка, сабзавот, гўшт, сут ва бошқа маҳсулотларни харид қилиш кўпайди.

Тўрт йил мобайнида 2,3 миллион квадрат метр уй-жой, 71 минг ўринга мўлжалланган умумтаълим мактаблари, қарийб 3000 беморга мўлжалланган касалхоналар, ҳар сменада 8 минг бетоб кишини қабул қилишга мўлжалланган поликлиникалар планга қўшимча тарзда фойдаланишга топширилди.

Шу билан бир қаторда ҳали жумҳуриятнинг ижтимоий-иқтисодий тараққиётида кўзга кўринарли жиддий силжишлар содир бўлгани йўқ. Хўжалик юритишнинг эски усуллари асорати батамом бартараф этилгани йўқ.

Тўрт йил мобайнида беш йиллик топшириқлари юзасидан 10,5 миллиард сўмлик ялпи ижтимоий маҳсулот кам ишлаб чиқарилди, миллий даромад 6 миллиард сўмлик кам бўлди. Кўмир қазиб олиш, прокат, кимёвий толалар, газлама, трикотаж буюмлари, пойафзал, мебель ва бошқа буюмлар планлари бажарилмади.

Саноат, қишлоқ хўжалиги ва қурилишда меҳнат унумдорлигини оширишнинг белгиланган марраларига эришилмади.

Капитал қурилишда айниқса оғир аҳвол вужудга келди. Ҳозир чала қурилишларнинг қиймати 5,7 миллиард сўмга етди. Бу капитал маблағларнинг йиллик режасидан ҳам кўпроқдир. Фақат ўтган йилнинг ўзидагина 73 та йирик объект ва ишлаб чиқаришга тааллуқли қувватлар битказилмай қолди, бу эса 200 миллион сўмлик миллий даромад йўқотилди, демакдир.

Шуни алоҳида таъкидлаш керакки, халқ истеъмол моллари ишлаб чиқарадиган кўпгина объектлар қурилиши барбод этилганлиги, «А» гуруҳига мансуб корхоналарда ана шундай молларни ишлаб чиқариш борасида сезиларли силжишлар бўлмаганлиги, савдо шохобчасига турли ассортиментдаги моллар етарлича етказиб берилмаганлиги оқибатида инфляция кучаймоқда, пул тобора қадрсизланмоқда ва пул муомаласи ёмонлашмоқда.

Биз енгил саноатда силжишлар бўлишини анчадан бери орзиқиб кутаётган бўлсак ҳам шундай бўлаётгани йўқ. 4 йил мобайнида беш йиллик топшириқ юзасидан 195 миллион квадрат метр ип-газлама, 29 миллион дона трикотаж буюмлар кам тайёрланди.

Жумҳурият аҳолиси қарийб ярим миллиард сўмлик халқ истеъмоли молларини кам олди. Министрлик ва унга қарашли корхоналарнинг раҳбарлари маҳсулот сифатини ошириш, янги техника ва технологияни жорий этишда сезиларли натижаларга эриша олмадилар.

Жумҳуриятда товарлар ниҳоятда етишмай турган бир шароитда 13 та ишлаб чиқариш объектини фойдаланишга топшириш барбод этилди. Булар орасида 5 та тикув-трикотаж фабрикаси, пойабзал фабрикасининг Деновдаги филиали ва бошқалар бор. Оқибатда жумҳурият халқ хўжалиги 700 миллион сўмлик талафот кўрди, деярли 3,5 минг кишини ишга жойлаштириш имкониятидан фойдаланилмади.

Қурилиш материаллари билан таъминлаш жуда ўткир муаммо бўлиб турганлиги яхши маълум. Ихтиёримизда маҳаллий қурилиш материалларининг чекланмаган ресурслари бор, аммо Маҳаллий саноат министрлиги уларни ишлаб чиқаришни суст ўзлаштирмоқда. Боз устига ғишт заводларини ишга солиш муддатлари чўзилиб кетмоқда, оқибатда қанчалаб ғишт кам тайёрланди, ҳолбуки, жумҳурият аҳли шу материалга жуда маҳтал бўлиб турибди.

Жумҳуриятдаги пудрат ташкилотлари тўрт йил мобайнида планга нисбатан 320 миллион сўмлик кам иш адо этдилар. Демак, қарийб 200 та энг муҳим ишлаб чиқариш қурилишлари битмай чала қолди, бир миллион квадрат метрдан кўпроқ уй-жой, 9 минг ўринга мўлжалланган мактабгача тарбия муассасалари фойдаланишга топширилмади. Бунинг сабаби шундаки, Қурилиш министрлиги, «Главташкентстрой», «Ўзагрострой» сингари бизнинг етакчи пудрат ташкилотларимиз аслида шу йиллар ичида бир жойда депсиниб турдилар.

Ёнилғи-энергетика комплексидаги тақчиллик халқ хўжалиги ва ижтимоий соҳада тобора яққолроқ сезилмоқда. «Ўзбекэнерго» ва «Ўзбекгидроэнергострой» раҳбарларининг масъулиятсизлиги оқибатида Таллимаржон ГРЭСининг биринчи навбатини ишга солиш икки йилга сурилиб кетди.

Халқ хўжалиги режаларининг барбод этилганлиги учун катта айб маҳаллий Советлар ижроия комитетларининг зиммасига тушади. Андижон, Тошкент, Сурхондарё, Қашқадарё областларининг ижроия комитетлари, Қорақалпоғистон АССР Министрлар Совети ва Тошкент шаҳар ижроия комитети саноатни ривожлантириш беш йиллик планларини барбод этдилар.

Уй-жой ниҳоятда етишмай турган бир вақтда Андижон, Самарқанд, Жиззах ва Сирдарё областларининг ижроия комитетлари ва Тошкент шаҳар ижроия комитети планда кўзда тутилган уй-жойнинг фойдаланишга топширилишини таъминламадилар.

Айни вақтда ушбу областларда ўзлари учун турар жой қураётган кишилар уй-жой қуришнинг илгари белгилаб қўйилган ҳажмларидан анча ўзиб кетдилар. Самарқанд, Бухоро, Сурхондарё, Фарғона областларида коммунал хўжаликни ривожлантиришдаги аҳвол бундан ҳам ёмондир. Қорақалпоғистон АССР Министрлар Совети ва Хоразм область ижроия комитети жумҳурият ҳукуматининг «ёрдами» билан энг йирик водопроводлар қурилиши режаларини батамом барбод этдилар. Ҳолбуки, шу регион аҳли сув келишига кўз тикиб турган эди.

Кўпгина мактаблар бинолари «тўкилиб турган» ва нобоп биноларда ишлаб турган бир шароитда маҳаллий Советлар йўли билан ўтган тўрт йил мобайнида 65 миллион сўмлик маблағ ўзлаштирилмай қолди ёки 14 минг ўринли мактаблар фойдаланишга топширилмади.

Андижон, Самарқанд, Сирдарё, Жиззах, Тошкент областлари ва автоном республиканинг айниқса қишлоқ жойларида мактабгача тарбия болалар муассасаларини қуришда жиддий қолоқликка йўл қўйилди.

Самарқанд область ижроия комитетининг касалхоналар ва поликлиникалар қурилишига муносабатини одамлар соғлиқ-саломатлиги тўғрисидаги «ғамхўрлик»нинг ёрқин мисоли деса бўлади. Бу вилоят касалхоналар ва поликлиникалар билан таъминланишда энг сўнгги ўринда туришига қарамай, область раҳбарлари ана шу мақсадлар учун ажратилган 10 миллион сўм пулнинг ўзлаштирилишини барбод этдилар.

Ҳолбуки, ана шу маблағлар эвазига 900 беморга мўлжалланган касалхона қуриш мумкин бўлар эди. Худди ана шу областда болалар ўлими жуда кўп бўлишига қарамай, 1979 йилдан буён ҳар хил дардга чалинган болалар даволанадиган касалхона қурилиши ниҳоясига етмай турибди.

Қорақалпоғистон АССР, Тошкент шаҳри, Тошкент, Сирдарё областлари ва бошқа областлардаги иш ҳам дуруст эмас.

Бой берилган имкониятларни кўрсатишни давом эттириш мумкин эди, лекин масаланинг моҳияти бунда эмас. Асосий гап шундаки, конкрет иш билан мустаҳкамланмаган, мағзи пуч планлар ва мажбуриятлар аллақачондан бери одамларнинг жонига тегди, кишилар гапнинг ижроси иш билан бўлишини орзиқиб кутишмоқда.

Биз барча режаларимиз қандай бажарилаётганлигини синчковлик билан таҳлил қилишимиз, интизом паст бўлгани учун иш барбод бўлаётганининг субъектив сабабларини аниқлаб олишимиз, топширилган иш учун раҳбар коммунистларнинг масъулиятини оширишимиз керак.

Вазиятни муқаррар тарзда барқарор этиш, ишончни тўла-тўкис тиклаш учун Компартия ҳали кўп иш қилиши керак. Аввало, жумҳурият ҳаётида туб ўзгаришлар таъминланиши, халқ фаровонлигини ошириш, ҳар бир оила ва инсоннинг турмушида конкрет силжишлар бўлишига эришиш лозим.

(Давоми 4-бетда).

Ўзбекистон Компартиясининг XXII съезди

И. А. КАРИМОВ маърузасининг давоми

(Давоми. Боши 2-, 3-бетларда)

IV. Самарали мустақил иқтисодиёт учун

Ўртоқлар!

Сиёсат — иқтисодиётнинг мужассам ифодаси эканлиги ҳақидаги қоида ҳозир ҳар қачонгидан ҳам долзарб бўлиб қолди. Бунинг маъноси нимада? Бунинг маъноси аввало шуки, республика коммунистларининг иқтисодий ва ижтимоий соҳалардаги ҳаракат дастурини аниқлаб олиш керак.

Ўзбекистон Компартияси жумҳуриятни иқтисодий мустақиллик йўлига олиб чиқиши, уни ҳамон давом этаётган инқироз гирдобидан чиқариши учун нима қилиш керак?

Бу вазифаларни ҳал этар эканмиз, Ўзбекистон ресурслари ва имкониятларига баҳо беришга мутлақо янгича ёндашмоғимиз зарур. **Имкониятимизни унинг Иттифоқ ва жаҳон бозори учун қанчалик жозибали эканлиги нуқтаи назаридан** кўриб чиқиш керак бўлади.

Жумҳуриятимиз ажойиб табиий иқлим шароитига эгаки, тўғрисини айтганда, бу шароитлардан мутлақо етарли фойдаланилмаётир. Ўзбекистон халқини ҳамма вақт унинг **табиати, ери ва суви** боқиб келган. Ҳозир ҳам бу омиллар бизнинг энг бебаҳо бойлигимиз бўлиб қолмоқда.

Бу заминда ҳамма нарса ўсиши мумкин. Лекин энг фойдали ва даромадли экинларни аниқлаб олиш, биз нималар ҳисобига энг юқори самара олишимиз мумкинлигини белгилаш керак. Биз бозорнинг раъйини ҳисобга олиб, нималар етиштиришимиз кераклигини ўзимиз ҳал қиламиз. Фойдали экин бугун пахта, эртага мева, сабзавот, озуқа экинлари ёки жумҳуриятга, унинг халқига даромад келтирадиган бошқа бирор экин бўлиши мумкин.

Янги ерларни ўзлаштириш, ернинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш соҳасида қилинган жуда катта ишларни қоралаётган, ҳатто сув омборларини портлатиб, гўё экологик вазиятни яхшилаш учун ерларни чўлга айлантиришни таклиф қилаётган кишиларнинг фикрига биз мутлақо қўшилмаймиз.

Улар биз нақадар бебаҳо бойликларга эга эканлигимизни англаб етмаётирлар. Ўзлаштирилган ерларда шаҳарлар, посёлкалар, қишлоқлар қад кўтарганлиги, айни шу ерлар миллионларча кишиларни иш билан таъминлаб боқаётганлиги тамомила назарга олинмаётир.

Суғориладиган ер парвариш талаб этишини унутиш ярамайди. Кейинги йилларда ерларнинг ирригация, мелиоратив ҳолатини яхшилаш масалаларига эътибор сусайтириб юборилди. Ўзбекистонда эса 500 минг гектар жуда шўрхок ва ўртача шўрхок ерлар бор. Бу ишларга маблағ қидириб топилиши керак.

Биз ерларимизни ардоқласак, улардан оқилона ва самарали фойдалансак, 20 миллион одамнигина эмас, балки ундан ҳам анча кўп одамларни боқа оламиз.

Ўзбекистон ери остида ғоят катта бойликлар яшириниб ётибди. Республика ҳали жуда кўп йиллар мобайнида газ конденсати, кўмирга бўлган ўз талаб-эҳтиёжини тўла-тўкис таъминлай олади. Янгидан очилган нефть конлари яқин вақт ичидаёқ нефть қазиб олишни 3-4 баравар кўпайтириш имконини беради.

Биз Қизилқумда фосфоритларнинг жуда катта конини ўзлаштиришни мўлжаллаяпмиз. Ниҳоят, бизда рангли ва қимматбаҳо металларнинг жуда катта ресурслари бор.

Ўзбекистон валюта олтини деб аталадиган энг қимматбаҳо олтинни етказиб бермоқда, ундан жумҳурият манфаатлари йўлида самарали фойдаланиш юзасидан таклифлар тайёрланаётир. Ана шуларнинг ҳаммасини ҳамда қишлоқ хўжалик ва саноат хом ашёсини, тайёр маҳсулотларнинг неча ўнлаб турларини бозорда чекланмаган миқдорда сотиш имконияти бор ва бу нарса жумҳурият иқтисодий қувватини ва иқтисодий мустақиллигини мустаҳкамлашга хизмат қилиши керак.

Ўзбекистон ихтиёридаги ресурслар ҳақида гапирар эканмиз, шуни таъкидлаш керакки, республиканинг энг катта бойлиги — унинг одамлари, шароит ва имконият яратилса, тоғни талқон қила оладиган меҳнатсевар халқидир.

Саноатнинг замонавий тармоқларидаги меҳнатга халқимиз гўё қодир эмаслиги ва шу муносабат билан кўп кишилар ишсиз юрганлиги ҳақида айрим фикрлар қулоққа чалинмоқда. Бу гапларни халқни ҳам, ҳақиқий аҳволни ҳам мутлақо билмайдиган кишилар айтмоқдалар. Жумҳуриятда миллионга яқин ишсиз бор экан, бунинг боиси уларнинг ишлаш иштиёқи йўқлигида эмас.

Тан олиш керакки, биз—раҳбарлар, ишлаб чиқариш ва меҳнатни ташкил этишнинг бугунги мутасаддилари уларни иш жойлари, турар жой, болалар боғчалари, ҳунар-техника билим юртлари билан таъминлаш имконини ярата олмадик. Халқнинг камтарлиги ва матонати, унинг бизга ҳамон ишонаётганлиги турмуш оғирликлари ва ташвишларига бардош бериш имконини яратмоқда.

Халқимизни муносиб даражага кўтариш учун ана шу жуда катта ресурслар ва бойликлардан қай тарзда фойдаланиш керак? Ўзбекистон Компартияси **бу асосий муаммони ҳал этишнинг бош йўли — халқ хўжалиги структурасини тубдан ўзгартиришдир**, деб ҳисоблайди. **Хом ашё ресурсларини асосан жумҳурият ҳудудида қайта ишлашга эришмоқ керак.**

Бунда энг муҳим нарса биринчи навбатдаги вазифаларни белгилаб олиш ва мана шу ғоят муҳим ишда вужудга келаётган товар коньюктурасини изчиллик билан ҳисобга олишдан иборатдир. Бу тадбир миллий даромадни ошириш, бюджетни барқарор қилиш ва ўстириш ҳамда одамлар турмушининг моддий шароитини яхшилаш учун реал шарт-шароит яратади. Ўзимизда қазиб олинадиган рангли металлар, нитрон, капролактам, бинокорлик материаллари ва ҳоказолардан тайёр маҳсулот ишлаб чиқаришга ўтиш лозим.

Ишлаб чиқариш имкониятини, керакли моллар ишлаб чиқаришни тез кўпайтириш, аҳолини иш ва иш ҳақи билан таъминлашнинг муҳим йўналиши — **кичик корхоналар, филиаллар ва цехларни ривожлантириб, уларни иш кучи ортиқча районларга жойлаштиришдир.** Кичик корхоналар, тайёрланадиган маҳсулотни тезда ўзлаштира оладиган цехлар бозор инжиқликларига тезроқ мослашиб кўпайиб бораётган меҳнат ресурсларини иш билан таъминлаш имконини беради.

Регионларнинг ҳозирги ҳолатини бараварлаштириш учун қатъий чоралар кўриш зарур. Қашқадарё, Сирдарё, Хоразм, Сурхондарё вилоятларида саноатнинг нотекис ривожланиши айниқса яққол намоён бўлмоқда. Хусусан Қорақалпоғистон АССРда катта қолоқликка йўл қўйилди, бу ерда аҳоли жон бошига ўртача саноат маҳсулоти ишлаб чиқариш республикадаги ўртача даражадан икки баравар пастдир.

Биз Ўзбекистонда ва умуман бутун Ўрта Осиёда бирдан-бир автоном республика бўлган Қорақалпоғистонга ҳар томонлама ёрдам кўрсатишни ўз бурчимиз, деб биламиз. Бу сиёсий масаладир.

Район марказларида, кичик шаҳарлар ва посёлкаларда кўп соҳали саноат комбинатлари қуриш истиқболли ишдир. Бу тадбир бадиий ва халқ ҳунармандчилиги сингари унутилган соҳаларни қайта тиклаш билан бир вақтда аҳоли учун зарур моллар, маҳаллий бинокорлик материаллари ишлаб чиқаришни кенгайтириш имконини ҳам беради.

Шу йил ва келгуси йилдаёқ 120-130 миллион сўмлик халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқарадиган 150 дан ортиқ ана шундай комбинат барпо этиш мўлжалланмоқда.

Бизда жумҳуриятимизнинг халқ истеъмоли моллари жиҳатидан ҳозирги қарамлигини тугатиш учун барча шароитлар бор. Енгил ва маҳаллий саноатни ривожлантиришнинг талаб келиш ва четга чиқариш балансларига асосланган конкрет дастурлари зарур. Хўш, нима учун истеъмол қилинаётган кийим-кечакларнинг чорак қисмини, трикотаж буюмлар ва ип газламанинг учдан бир қисмини, пойабзалнинг деярли ярим қисмини четдан ташиб келтириш керак? Буларнинг ҳаммасини ўз хом ашёмиздан ўзимизда тайёрлаш мумкин-ку, ахир.

Замонавий фан-техника тараққиёти ютуқларини эгаллаш, ишлаб чиқаришнинг фан ютуқлари ва меҳнат кўп сарфланадиган тармоқларини жадал ривожлантиришга кескин бурилиш структуравий қайта қуришнинг таркибий қисми бўлиб қолиши керак. Машинасозлик, радиоэлектроника, усқунасозлик корхоналарини тубдан янгилаш ва янгиларини қуриш ҳамда чиқарилаётган маҳсулотларни янгилаш вазифаси турибди.

Бунинг учун бизда барча зарур ресурс шарт-шароитлари, илмий-техникавий ва лойиҳа-конструкторлик базаси бор. Фан ва техника тараққиётининг олдинги маррасига чиқмасак, истиқбол порлоқ бўлмайди. Фақат шу асосдагина биз бошқа регионлар ва чет эллар билан тенг ҳуқуқли шериклар сифатида алоқа боғлай оламиз.

Қишлоқ хўжалиги қандай ривожланиши керак? **Жумҳурият аграр сектори иқтисодиётнинг шундай бўғиники, Ўзбекистондаги муаммоларнинг аксариятини ана шу бўғинга таянибгина ҳал эта оламиз.**

Пахтачиликка муносабат Ўзбекистон Компартиясининг бутун аграр сиёсатида марказий масала бўлиб қолаверади. Биз пахта якказироатчилигига қарши изчиллик билан кураш олиб бораверамиз. Бу нарса республикага марказ томонидан зўрлаб қабул қилдирилган бўлиб, Ўзбекистонга, унинг аҳолисига беқиёс зарар келтирди.

Бунинг устига ўз байналмилал бурчини бажарган ва мамлакатнинг пахта мустақиллигини таъминлаган деҳқонлар гектар бошига ҳаммаси бўлиб 2200 сўм даромад олмоқдалар. Ваҳоланки, пахта охиригача қайта ишланса, ундан ўз хилга яқин маҳсулот ва 18-20 минг сўм ёки ўн баравар кўп даромад олиш мумкин.

Бу ҳақда пухта ўйлаб олиш керак.

Пахтамиздан қай тарзда энг самарали фойдаланиш мумкин? Ундан нималар ишлаб чиқариш энг фойдали бўлади? Бозорга қай тарзда фаол таъсир кўрсатиш керак? Буларнинг ҳаммасини ўрганиб олишимиз лозим. Ҳатто ғўзапоя, шрот, линтдан тўғри фойдаланилса, биз ҳозир олаётганимиздан 3-5 баравар кўп даромад олишимиз мумкин.

Биз пахтачиликни алмашлаб экишни жорий этишга асосланган илмий йўлдан олиб бориш соҳасида жиддий қадамлар қўйдик. Биз 1991 йилда пахта толаси етиштиришни 100 минг тонна камайтириш, давлат буюртмаси даражасини эса етиштирилган маҳсулотнинг ярмидан оширмаслик вазифасини қўймоқдамиз. Пахтадан бўшаган ерлардан эса одамларнинг дон ва озуқа эҳтиёжларини қондириш учун, шу жумладан, чорвачилик маҳсулоти етиштиришни кенгайтириш учун фойдаланилади.

Ўзбекистон Компартиясининг аграр сиёсати аҳолини озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлаш учун **озиқ-овқат комплексини** устун даражада ривожлантиришга асосланади. 1995 йилгача мева, сабзавот маҳсулотлари етиштиришни 2 баравардан зиёдроқ кўпайтиришни кўзда тутувчи асосли дастур ишлаб чиқилди. Бу эса жумҳурият аҳолиси эҳтиёжларини таъминлайди, шунингдек, ана шу маҳсулотларни ўзаро манфаатли шартлар асосида сотишни кўпайтириш имконини яратади.

Биз қайта ишлаш саноати корхоналари қурилишини ниҳоятда жадаллаштиришимиз зарур. 1995 йилгача Ўзбекистон ССРда 300 та мўъжаз цех қуриш кўзда тутилади. Бу эса озиқ-овқат моллари ресурсини анча кўпайтириш ҳамда аҳолини бу моллар билан таъминлашни яхшилайди, уларни Иттифоқ ички бозорида ва жаҳон бозорида фойда билан сотиш имконини кенгайтиради.

Компартия **қишлоқнинг ижтимоий ҳаётини қайта қуришни** ўзининг бош вазифаси деб билади. Агар деҳқоннинг хонадони ва хўжалиги обод бўлса, деҳқон бадавлат ҳаёт кечирса, шаҳарликларнинг ҳам қорни тўқ бўлади. Дўконларда ва бозорларда озиқ-овқат мўл бўлади. Деҳқон хонадони ҳароб ва қашшоқ бўлса, бутун жамият оч қолади.

Шу боисдан ҳаммамиз қишлоқни қашшоқликдан қутқариш, қишлоқ хонадонини бадавлат қилиш йўлида иш олиб боришимиз лозим. Қишлоқнинг ижтимоий юксалиши унинг ўз иши деган фикрга мутлақо қўшилмаймиз.

Биз съезд номидан деҳқонларга: биз сизларни ёлғиз қолдирмаймиз, деб айтамиз. Қишлоқ ижтимоий турмушини қайта қуриш, қишлоқнинг сув таъминотини, газ таъминотини яхшилаш, инфраструктурани яхшилаш учун марказлаштирилган капитал маблағлар қидириб топамиз. Бу бизнинг вазифамиз, бизнинг бурчимиздир.

Шуни айтишимиз керакки, ўртоқлар, Компартиянинг сайловолди дастурида қўйилган мақсадлар ўзгармай қолаверади. Биз бу мақсадларга эришиш учун изчиллик ва қатъият билан курашаверамиз.

Республика иқтисодиётидаги чуқур структура ўзгаришлари **ташқи иқтисодий имкониятлар** самарадорлигини кескин оширишга қаратилгандир. Ҳозирча бу йўл ниҳоятда суст амалга оширилаётир. Фақат 160 корхона ўз маҳсулотини хорижга чиқараётир. Асосан хом ашё ва материаллар экспорт қилинмоқда. Чет эл фирмалари иштирокида ҳаммаси 14 та қўшма корхона ташкил этилди, бу мутлақо етарли эмас.

Кўпгина корхоналар чет эл бозорига чиқиш соҳасида берилган имкониятлардан тўғри фойдаланмаётирлар. Масалан, ўтган йили «Узхлопкопром» республика бирлашмаси 34 миллион сўм чет эл валютаси ишлади. Аммо бирлашма ва пахта заводларининг раҳбарлари меҳнат коллективларининг фикри билан ҳисоблашмай, маблағнинг асосий қисмини енгил автомобиллар, видеомагнитофонлар, видеотехника, магнитофон ва шу сингариларни сотиб олишга сарфлади.

Келтирилган техника эса пахтани четга сотишга бевосита дахлдор бўлмаган ташкилотлар ўртасида тақсимланди. Ваҳоланки, жумҳуриятда одамларга тиббий хизмат кўрсатиш, болаларни муҳофаза қилиш, ҳаётий зарур моллар ишлаб чиқариш сингари долзарб масалалар ҳал этилмаган. Энг муҳими эса пахта — бутун халқнинг ва аввало уни қаҳрамонона меҳнати билан етиштирувчи пахтакорларнинг мулкидир, зотан, бунда уларнинг манфаатларини ҳисобга олиш керак. Буни ҳамма билиши лозим.

Ташқи иқтисодий алоқаларни мувофиқлаштиришни кучайтириш мақсадида республика Ташқи иқтисодий банки (Внешэкономбанк) тузилди, Ўзбекистон ССР Ташқи савдо ва чет эллар билан алоқа давлат комитети ташкил этилаётир. Минглаб пахтакорлар, жумҳуриятимизнинг барча меҳнаткашлари меҳнати эвазига қўлга киритилган валюта айрим юқори лавозимли амалдорларнинг кўнгил очишларига эмас, балки жумҳуриятимизнинг ҳаётий муҳим манфаатларига, унинг бутун аҳолисига хизмат қилиши керак.

Жумҳурият сиёсий ва иқтисодий эркинлиги мустаҳкамланган сари чет эллар билан алоқалар янги мазмун касб эта боради. Ташқи сиёсат соҳасида бунинг маъноси — ўзаро ҳамкорлик соҳасида чет эллар билан бевосита алоқа боғлашни билдиради. Биз илмий-техникавий, савдо-иқтисодий, маданий ҳамкорлик масалаларини мустақил ҳал этадиган бўламиз, республика кадрларини халқаро ташкилотлар, совет элчихоналари, бош консулхоналар, савдо ваколатхоналари ишига пухта тайёрлаш асосида жалб этиб бораверамиз. Чет эл давлатларида республика ваколатхоналарини очиш режамиз ҳам йўқ эмас.

Хуллас, халқаро муносабатлар соҳасидаги конституцион ҳуқуқларимизни тўла-тўкис амалга оширишга жумҳуриятимиз тайёр, сиёсий ва ташқи иқтисодий алоқаларни ривожлантиришда ҳал қилувчи мезон бўлиб қолиши лозим.

Бозор муносабатларига ўтиш масаласи. Сайловолди дастурида илгари сурилган мақсадлар ва вазифаларни келиб чиқиб, жумҳуриятда ўтиш даврида ресурсларимиз ва имкониятларимиздан самарали фойдаланиш, аҳолининг ижтимоий ҳимояси, айниқса кам таъминланган аҳолининг ижтимоий ҳимоясини таъминловчи ишончли механизм ишлаб чиқилиши лозим.

Бунда энг асосий масала — **мулкчилик муаммосидир.** Мулкчилик ҳақидаги тушунчамизни бойитиб олмай туриб, ишлаб чиқариш муносабатларига ёндашувларни ишлаб чиқиш имконияти бўлмайди, бошқача қилиб айтганда, жумҳуриятда ишлаб чиқариш кучлари ривожи ҳақида бўлиши аниқлаб олиш даркор.

Ўзбекистон Компартияси мулк шаклларининг хилма-хиллигини бошқариладиган бозорнинг ҳал қилувчи омили деб билади. Давлат мулки билан бир қаторда ва у билан тенг ҳуқуқлилик асосида коллектив, акционерлик, оила, шахсий меҳнат, шахсий мулк ҳам кенг ёйилади.

Ўз-ўзидан маълумки, айрим ишлаб чиқариш объектларини давлат объектларидан кооператив, акционерлик ва бошқа объектларига айлантириш оқилона асосда амалга оширилиши керак. Конкрет қайси корхонани ва ташкилотларни уларда ишловчи коллективлар томонидан сотиб олиниши мумкинлигини, қайсиларини ижарага, жамоаларга, концернларга ва шу сингариларга айлантириш мақсадга мувофиқлигини пухта ўйлаб белгилаб олиш керак.

Ҳозир зарар келтираётган баъзи ишлаб чиқариш корхоналари имтиёзли шартлар асосида сотилиши ҳам мумкин.

Хусусий мулкчилик вужудга келиши имконияти муносабати билан катта шубҳалар билдирилмоқда.

Ўзбекистонда халқ хўжалигининг жиддий талаблари, ресурс ва имкониятлари ҳисобга олинадиган бўлса, кичкина бизнес, оилавий тадбиркорлик, айтайлик, маиший хизмат кўрсатиш, майда хусусий корхоналар жуда муваффақиятли ишлайдилар. Булар қандай корхоналар бўлиши мумкин? Биринчи навбатда улар истеъмол моллари, халқ ҳунармандчилиги, халқ ижодиёти маҳсулотлари ишлаб чиқарадиган, умумий овқатланиш ва маиший хизмат соҳасидаги ёки ёрдамчи корхоналар, иккиламчи ресурсларни ва ишлаб чиқариш чиқитларини қайта ишлайдиган, катта бирлашмаларнинг айрим буюртмаларини бажарадиган корхоналар бўлиши мумкин. Бундай ишлаб чиқариш доираси ва корхоналарнинг ҳажми албатта қонуний тартибда аниқ белгилаб қўйилиши лозим.

Майда, кичик комплекс корхоналар қисқа муддат ичида қўшимча мол етказиб бериши ва хизмат кўрсатиши мумкин. Бунинг устига уларнинг ташкил этилиши ҳозир иш билан банд бўлмаган меҳнатга қобилиятли аҳолининг бир қисмини ишлаб чиқаришга жалб этиш имконини беради.

Биз йирик ишлаб чиқариш комплекслари, шу жумладан, мамлакатнинг бошқа регионларидаги комплекслар томонидан майда ва ўртача корхоналар, филиаллар ва цехлар ташкил этилишини истисно қилмаймиз, балки аксинча рағбатлантирамиз. Ўз-ўзидан маълумки, бу жараён ҳукумат ва маҳаллий органларнинг назорати остида рўёбга чиқарилади ва жумҳурият манфаатларига мос йўналишда бўлади.

Ёрдамчи ишлаб чиқариш бўлинмалари тузилишида уларнинг коллективларини уй-жой ва ижтимоий, маданий, маиший объектлар билан тўла таъминлаш шарт қилиб қўйилади.

Жумҳуриятимизга чет эл фирмалари ғоят зўр қизиқиш билан қараётганликларини ҳисобга олиб, қўшма корхоналар ташкил этиш ишини фаоллаштириш керак. Бунда бош йўналиш — чет эллик шерикларни халқ истеъмоли моллари ва фан ютуқларидан кўплаб фойдаланиладиган маҳсулот ишлаб чиқаришга жалб этишдир. Бундан қандай наф кўзда тутилмоқда?

Чет эл инвестицияси ва илғор технологиясидан фойдаланиш имконияти билан бир қаторда биз одамларимизни ишлаб чиқаришни ташкил этишнинг замонавий усулларидан, сифатнинг жаҳон стандартларидан баҳраманд қила оламиз, барқарор алоқалар ўрнатамиз ва бошқа муҳим ишларни амалга оширамиз.

Ерга эгалик қилиш масаласи алоҳида эътиборга сазовордир. Бу масалани бир томонлама ҳал этиб бўлмайди. Биринчидан, бизда сувсиз деҳқончилик қилиб бўлмаганлиги сабабли ер муаммосини эмас, балки ер-сув муаммосини ҳал этиш керак. Суғориладиган ерлар қишлоқ хўжалик маҳсулотининг 95 фоизини беради. Бизнинг шароитимиз Россия шароитидан мутлақо фарқ қилади, чунки Россияда гап бўш ётган катта ер майдонлари ҳақида боради.

Иккинчидан, янги ерларни ўзлаштириш амалда тўхтатилгандан кейин ҳозир вужудга келган жиддий вазиятни ҳисобга олиш лозим. Бизда ҳозир қишлоқ хўжалигида банд бўлган ҳар бир кишига 1,2 гектардан 0,8 гектаргача, аҳоли жон бошига ҳисоблаганда эса 0,4, Фарғона водийсида эса 0,2 гектардан кам ер тўғри келади. Истиқболда манзара янада жиддийлашади.

Умуман олганда, бизда суғориладиган ер ниҳоятда тақчил бўлиб, хусусий тарзда фойдаланиш учун тақсимланадиган ернинг ўзи йўқ. Ҳозироқ ер ва сув хусусида жуда кўп низолар келиб чиқмоқдаки, уларни ҳал этиш жуда қийин бўлаяпти.

Сув таъминоти масаласини олиб кўрайлик. Бу масалани биз регионимиздаги фожиа билан, яъни Орол фожиаси билан бевосита боғламоқдамизки, бу фожиа Чернобиль фожиасидан қолишмайди. Ўрта Осиё регионининг демографик хусусиятларини ҳисобга олганда унинг аҳолиси 2005 йилга бориб, икки баравар кўпаяди ва 60 миллион кишидан ошиб кетади. Уларни қандай қилиб иш билан таъминлаш ва турмуш даражасини ошириш мумкин?

Аҳолининг ана шу тариқа ўсиши муносабати билан биз аввало региондаги имкониятларни ўзлаштиришимиз керак. Ўзбекистоннинг ўзида суғориладиган ерларни 4 миллион гектардан 10 миллион гектарга етказиш мумкин.

Қозоғистон ҳам, Тожикистон ҳам, Туркманистон ҳам, Қирғизистон ҳам ана шундай имкониятларга эга. Кейинги йилларда эса ерларни ўзлаштиришдаги хатолар танқид қилиниб, уларни тузатиш ўрнига Сибирь дарёлари сувининг бир қисмини биз томонга оқизиш ишларини тўхтатиб қўйиш ҳақида қарор қабул қилинди.

Бу масала юзасидан КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси қарорида СССР Госпланига, Фанлар Академиясига ва бошқа марказий идораларга Ўрта Осиё регионини истиқболда ривожлантириш концепциясини ишлаб чиқиш топширилган эди. Бу топшириқни ҳеч ким бажармаяпти. Бизнинг фикримизча, бу масалага қайтиш керак, чунки Ўрта Осиё жумҳуриятлари аҳолини зарур турмуш шароитлари билан таъминлашда ҳозироқ дуч келаётган катта қийинчиликлар эртага янада ортиб, чуқурлашиб боради.

Ҳозир Оролни асраш, табиий ресурслардан ва аввало сув ресурсларидан тежаб фойдаланиш соҳасида қилинаётган барча ишлар давлат ва миллий кўламда аҳамиятга эга бўлиб, ҳамманинг эътибор марказида бўлиши лозим. Аммо бу масалага истиқбол нуқтаи назаридан ва мазкур муаммони тубдан ҳал этиш нуқтаи назаридан қараладиган бўлса, аниқ айтиш мумкинки, бошқа регионлардан сув келтирмасдан бу муаммони ҳал этиб бўлмайди.

Бу масаланинг ижобий ҳал этилишидан Ўрта Осиёдан ташқарида яшайдиган халқлар ҳам манфаатдордир. Бу дарёлар сувини биз томонга оқизиш ўрта регион деб аталадиган жойларни — Сибирь билан Ўрта Осиё оралиғидаги ерларни ривожлантириш имконини беради. Бу ерларда ўзлаштирилмаган ғоят катта имкониятлар ва ресурслар бўлиб, уларда кўплаб озиқ-овқат маҳсулотлари етиштириш мумкин.

Буларнинг ҳаммаси шундан далолат берадики, биз ўз шароитимизга мос келган ер ва сув ҳақидаги ўз қонунимизни ишлаб чиқишимиз ҳамда жумҳурият Олий Советининг навбатдаги сессиясида тасдиқлашимиз керак.

Ҳозир колхоз ва совхозлар тақдири теварагида катта мунозаралар олиб борилмоқда. **Компартия Марказий Комитети колхоз ва совхозлар жумҳурият агросаноат комплексининг асоси ва шундай бўлиб қолади, деб ҳисоблайди.** Ўз меҳнаткашларининг фаровонлигини ошираётган, барқарор ишлаётган, молиявий жиҳатдан соғлом хўжаликлар бундан буён ҳам фаол ривожланаверадилар.

Йил сайин қарздан боши чиқмаётган колхоз ва совхозлар бундан буён қарз ҳисобига яшашга умид қилиб бўлмаслигини англаб олишлари лозим. Улардан ҳар бирининг тақдирини конкрет вазиятларни ҳисобга олган ҳолда ҳал этиш керак.

Бу ишда энг муҳим нарса — **ишлаб чиқариш муносабатларининг янги шаклларидир.** Биз буни қишлоқда қандай бўлади деб тасаввур қилаяпмиз. Бизнинг фикримизча, энг тўғри йўл — колхозларни кооперативлар деб билишдир. Тошкент вилоятида, Фарғона водийсида, жумҳуриятнинг бошқа регионларида ана шундай ёндашиш вужудга келмоқда. Масалан, Ўрта Чирчиқ районидаги Ким Пен Хва номли колхоз, Дўстлик районидаги аксарият совхозлар хўжаликни ташкил этишнинг янги шаклларини моҳирона қўшиб олиб бормоқдалар.

Колхоз кооперативга айланган тарзда буйруқбозлик қилмайди, балки у билан боғлиқ хўжаликларга, шу жумладан, ижара, пудрат, оила, фермер ва бошқа хўжаликларга хизмат кўрсатади. Унинг асосий вазифаси агрономик ва моддий-техника таъминоти ва, энг муҳими, маҳсулотни реализация қилиш масаласи бўлиб қолади.

Ўзбекистон Компартияси **бутун иқтисодиётга ижтимоий йўналиш бахш этишни, уни инсонга, унинг талаб ва эҳтиёжларини қондиришга** қаратишни ўзининг асосий вазифаси деб билади. Келгуси беш йилликда фойдаланиладиган миллий даромаднинг катта қисми ижтимоий муаммолар комплексини ҳал этишга сарфланади. Шу йилнинг ўзидаёқ бу мақсадларга миллий даромаднинг салкам 90 фоизини сарфлаш мўлжалланган.

Эътиборни ижтимоий масалаларга қаратиш ҳақида гапирар эканмиз, **соғлиқни сақлашни** яхшилаш биринчи даражали аҳамиятга эга эканлигини таъкидлаш зарур. Бу тармоқ моддий базасининг ниҳоятда қашшоқ эканлиги устига, бизда бу соҳа яхши ташкил этилмаган ва самарали фойдаланилмаётир. Миллатнинг зурриёт фондини, ҳеч муболағасиз айтиш мумкинки, ҳалокатдан сақлаб қолиш учун кенг кўламдаги тадбирларнинг катта комплексини амалга оширишга керак бўлади. Муаммо аллақачоноқ вилоятлар доирасидан чиқиб, умумдавлат вазифаси даражасига кўтарилди. Аммо бу соҳадаги кўпчилик раҳбарларнинг ташвишланаётганликлари унча сезилмаётир. Ҳар ҳолда Соғлиқни сақлаш министрлигидан ҳам, ҳукуматдан ҳам ҳозиргача эътиборга сазовор бўлган асосли таклифлар тушаётгани йўқ.

Маҳаллий ва жумҳурият даражасида тиббий муассасаларни ташкил этишнинг пухта ва тўлақонли системасини ишлаб чиқиш, шароитимизни ҳисобга олган ҳолда илғор чет эл тажрибасини идрок этиб олишимиз керак. Ихтисослашган йирик даволаш марказлари қишлоқ ва шаҳар касалхоналари кенг шохобчалари билан қўшилиб, ана шундай системанинг асосий бўғинига айланиши керак. Жумҳуриятда бундай системани вужудга келтиришга асос солинди. Яқин йилларда кардиология марказини, кўз микрохирургияси регионал марказини, оналик ва болаликни муҳофаза қилиш марказини, урология марказини ва шу сингариларни яратиш мўлжалланган.

Шу билан бир қаторда районлар, шаҳарлар, йирик посёлкаларда кенг соҳали касалхоналар, поликлиникалар, фельдшерлик-акушерлик пунктлари, туғруқхоналарнинг кенг шохобчаларини жадал суръатлар билан ривожлантириш, колхоз ва совхозларда участка касалхоналарини қайта тиклаш керак.

Биз соғлиқни сақлашга маблағ манбаларини излаб топишга янгича ёндашмоғимиз зарур. Соғлиқни сақлашни ташкил этишнинг суғурта шакллари сингари манбалари ҳақида ҳам жиддий ўйлаб кўриш лозим. Бир нарса равшанки, соғлиқни сақлаш фақат бюджет маблағлари ҳисобига ривожлана олмайди. Соғлиқни сақлашни ривожлантириш фондини ташкил этиш, унга катта фойда олаётган корхоналар, хўжаликлар, кооперативлар, жамоат ташкилотларидан пул ўтказиш масаласини тезда ҳал этиш ғоят муҳимдир.

Яна бир муҳим масала. Оила врачи вазифасини қайта тиклаш керак. Бу ҳақда кўпдан бери гапириб келинмоқда. Кўзга кўринарли силжишлар йўқ. Бу масалани ҳал этиш, бундай врачлар тайёрлашни ташкил этиш ва уларга иш шароитини яратиш пайти келди.

Халқ таълими, ёш авлодга таълим ва тарбия бериш соҳаси тубдан янги ёндашувлар талаб қилади. Болаларни мактабгача тарбия муассасалари билан таъминлашда кескин бурилишга эришиш зарур. Уйлардаги болалар боғчалари шохобчаларини, консультация пунктларини, қишлоқдаги болалар боғчаси — мактаб комплекслари шохобчаларини фаоллик билан кенгайтириш лозим.

Истеъдодли болалар учун мактаб-интернатлар ташкил қилиш давом эттирилади. Болалар боғчаси, мактаб билан бир қаторда болалар поликлиникаларини, чўмилиш ҳавзаси бўлган спорт майдончалари, болалар билан мактабдан ташқари иш олиб борувчи муассасаларни ўз ичига оладиган болалар муассасалари территориал комплексларини барпо этиш хусусида чуқур ўйлаб, бу ишни бошлаб юбориш ўринли бўлур эди.

Хотин-қизлар масаласига муносабатимизни тубдан ўзгартириш тадбирлари ҳақида ўйлаб кўришимиз керак. Биз хотин-қизларнинг ижтимоий-сиёсий ҳуқуқларини, шарафи ва қадр-қимматини ҳимоя қилишнинг етарли кафолоти учун, уларнинг ижтимоий ишлаб чиқаришда ва бошқаришда иштирок этиши учун энг қулай шароитларни яратишимиз лозим. Оналар ва болалар соғлиғини, аҳолининг билим ва маданият даражасини сақлаш ҳар томонлама ижтимоий-иқтисодий ва мафкуравий жиҳатдан таъминланиши керак.

Халқ хўжалигидаги бундай катта вазифаларни ҳал этишнинг асоси жумҳуриятнинг иқтисодий мустақиллигига эришишдир. Бу ишнинг муҳим йўналишлари Ўзбекистон халқ депутатларининг I сессиясида муҳокама қилинди ва маъқулланди.

Компартия жумҳурият ҳудудидаги ишлаб чиқариш, фан-техника имкониятлари, ер, ерости бойликлари ва бошқа табиий бойликларни ўлканинг мулки деб ҳисоблайди. Жумҳурият **булардан аввало ўз халқи манфаатларини кўзлаб** мустақил фойдаланади. Мудофаа саноатига, чуқур техникавий реконструкцияни талаб қиладиган оғир саноатнинг айрим тармоқларига тааллуқли корхоналар, умумиттифоқ транспорт ва ахборот системалари, шунингдек, регионлараро комплекслар таркибига кирувчи корхоналаргина Иттифоқ қарамоғида қолиши лозим.

Масала кўндаланг қилиб қўйилиши керак — Ўзбекистондаги барча хом ашё ва қайта ишлаш тармоқлари жумҳурият ихтиёрига ўтказилиши лозим. **Ўз хом ашёмизни ва маҳсулотимизни Ўзбекистон манфаатларини кўзлаб сотадиган бўламиз.**

Бозор иқтисодиёти концепцияси тўғрисида СССР Олий Советида қилинган докладда мамлакат аҳолисини товарлар билан таъминлайдиган енгил саноатнинг барқарор ишлаши учун ресурсларнинг энг муҳимлари, бинобарин, пахта толаси бўйича белгиланадиган ҳажмларни давлат буюртмасига киритиш кўзда тутилади.

Биз бу фикрга қўшила олмаймиз. Пахта жумҳурият бойлиги, унинг аксарият аҳолиси даромадларининг асосий манбаидир. Юқорида айтиб ўтилганидек, бутун мамлакатнинг пахта мустақиллигига эришиши йўлида Ўзбекистон ўз вақтида кўрган катта зарарлар етарли бўлди.

Жумҳурият манфаатлари пахта толасининг катта қисми мамлакат ҳудудидаги истеъмолчиларга ва чет элларга иқтисодий жиҳатдан асосланган эркин нархлар бўйича сотилишини тақозо этмоқда, бунинг учун биз давлат буюртмасининг даражаси дастлабки пайтларда 50 фоиздан ошмаслиги керак деб ҳисоблаймиз.

Пилла бўйича ҳам, қоракўл бўйича ҳам, етиштирилаётган маҳсулотнинг бошқа турлари бўйича ҳам худди шундай йўл тутиш зарур. Бизнинг вазифамиз жумҳуриятдан етказиб бериладиган бутун хом ашё ва ярим фабрикатларни ўзимиз, воситачиларсиз сотишимиз мумкин бўлган структурани яратишдан иборат. Шу мақсадда жумҳурият Министрлар Советида «Узлегпромсирье» деб аталувчи ихтисослашган ташкилот тузилаётир.

Марказ билан, бошқа регионлар билан барча муносабатлар шартнома асосида қурилиши лозим. Бунда давлат буюртмаси ҳам баб-баравар масъулиятли ва ўзаро мажбуриятлар юклайдиган шартнома сифатида қаралиши зарур.

Биз мустақилликни маҳдудлик деб эмас, аксинча, интеграция алоқаларини тенг ҳуқуқ, ўзаро манфаат асосида ривожлантириш деб тушунамиз. Бунда манфаатдорлик алоҳида аҳамият касб этади. Биз узоқ вақт давомида бу сўзни ишлатишдан тортиниб, уни қандайдир савдогарчилик, худбинликка йўйиб келар эдик. Аслида эса бу — нормал иқтисодий муносабатларнинг энг муҳим мезонидир.

Шу сабабли масалани: **«Бунинг Ўзбекистонга нафи борми ёки нафи йўқми?»** деган тахлитда қўйиш хўжалик ҳаётимизнинг нормаси, ягона халқ хўжалик комплексининг барча бўғинларидаги ўзаро муносабатлар нормаси бўлиб қолиши лозим.

Бозор иқтисодиётига ўтиш шароитида бу нарса айниқса муҳим. Бизнинг бурчимиз — хом хаёлларга ва оғмачиликка йўл қўймай, Ўзбекистон шароитида бозор механизмининг моҳияти ва мазмунига сергаклик билан ва ҳар томонлама реал баҳо беришимиз, унинг жорий этилишида вужудга келиши мумкин бўлган мураккабликлар ва оқибатларни кўзда тутишимиз, ўтиш даври кескинликларини юмшатишга ёрдам берадиган зарур механизмларни олдиндан яратиб қўйишимиз керак.

Бизнинг назаримизда, тақдим этилган таклифларда мулкчиликнинг, регион билан марказ ўртасидаги ўзаро муносабатларнинг, маҳсулотларни бошма-бош айирбошлаш асосларининг кўпгина принципиал масалалари тўла-тўкис ҳал этилмаган. Бир қатор қоидаларга эса биз умуман қўшила олмаймиз.

Биз шу йил 1 июлданоқ ноннинг чакана нархи бошқа нархлардан айри ҳолда бир томонлама оширилишига қарши қатъий эътироз билдирамиз. Бу ғалла билан пахта, улардан олинадиган маҳсулотлар нархларининг эквивалентлигига эришиш йўлидаги ҳозир қўйилаётган дастлабки қадамларни тамомила йўққа чиқаради.

Бунга ёнилғи, металл ва техника нархларини ошириш мўлжалланаётганлигини қўшсак, пахтага ҳақ тўлашни кўпайтириш тартиблари ҳеч нарса бўлмай қолади. Ваҳоланки, бизнинг шароитда айни шу нисбат иқтисодий тенг ҳуқуқлиликнинг, умуман, жумҳурият ижтимоий ривожланиш даражасини, унда яшовчи аҳоли фаровонлигини оширишнинг ҳал қилувчи омилидир.

(Давоми 5-бетда).

Ўзбекистон Компартиясининг XXII съезди

И. А. КАРИМОВ маърузасининг давоми

(Давоми. Боши 2-, 3-, 4-бетларда).

Бошланғич шароитларни ҳисобга олиш ва баробарлаштириш масаласи биз учун жуда катта аҳамиятга эга, бу ҳақда биз юқори даражаларда бир неча бор келишиб олган эдик. Ҳукумат маърузасида бу муаммо тилга олинади. Лекин жумҳурият ҳиссасини, унинг ҳозирги аҳволини ва аҳволини яхшилашга сезиларли таъсир кўрсатишини ҳисобга олмаган ҳолда юзаки тенглик нуқтаи назаридан енгил-елпи тарзда мавҳум гапларгина айтиб ўтилган. Ваҳолонки, гап хайр-эҳсон ҳақида эмас, балки жумҳуриятнинг халқ хўжалик комплексига қўшаётган ҳақиқий ҳиссаси ўрнини қонуний асосда тўлдириш ҳақида бормоқда.

Бозор иқтисодиётига ўтиш концепцияси ҳақидаги мамлакат ҳукуматининг маърузасида инвестицияларни қисқартириш масалалари қўйилади. Бизнинг фикримизча, бу хато ёндашувдир, чунки товар бозори таъминланишининг олдинги даражасида ва, энг муҳими, ишлаб чиқаришнинг ҳозирги техникавий ва структуравий даражасида (бу жиҳатдан биз илғор мамлакатлар даражасидан 15—20 йил ва ундан кўпроқ орқада қолаётирмиз) бундай сиёсат баттар қолоқликка олиб боради.

Бунда қисқартириш ҳақида эмас, балки мақсадли, структуравий сиёсатни, капитал қурилишдаги устун йўналишларни, аввало, тугалланмаган қурилишларни кескин қисқартириш мақсадида тубдан қайта кўриб чиқиш ҳақида гап бориши керак.

Жумҳурият шароитида халқ хўжалиги структурасини қайта қуриш, ишлаб чиқарувчи кучларни вилоятлар ва регионлар бўйича мутаносиброқ жойлаштириш, социал соҳани ривожлантиришни кескин жадаллаштириш учун зарур маблағ ва ресурслар ажратиш алоҳида муҳим аҳамиятга эга.

Энг муҳими, аҳоли социал ҳимоясининг аниқ ва таъсирчан механизмлари зарур. Турли тажрибалар халқ елкасига оғир юк бўлиб тушишига йўл қўйиб бўлмайди. Аҳолининг социал аҳволини яхшилаш — жумҳуриятнинг бугунги шароитида айниқса муҳим. Бу муаммони тўғри ва изчиллик билан ҳал этиш Ўзбекистон Компартияси фаолиятининг асосий йўналишларидан биридир.

Аҳолининг кам таъминланган табақаларига оид муаммоларга, уларни кечиктирмай ҳал этишга алоҳида эътибор бериш керак. Пенсионерлар, ногиронлар, кўп болали оилаларга бозор муносабатларининг шафқатсиз шароитида ёрдам бермасликка ҳаққимиз йўқ. Аҳолининг бу тоифалари учун қандай қўшимча имтиёзлар ва нафақалар тайинланаётганлиги ҳақида юқорида гапириб ўтилди. Яқинда улар Президентнинг янги Фармонлари билан тўлдирилди. Биз бу соҳадаги куч-ғайратимизни бундан буён ҳам ошираверамиз.

Бозор иқтисодиётига ўтиш шароитида вақтинча ишдан маҳрум бўлиб қоладиган ва иш билан банд бўлмаган 1 миллион аҳоли ҳақида алоҳида ғамхўрлик қилиш лозим. Бу нарса жумҳуриятимиз учун катта муаммони вужудга келтирмоқда. Бундай одамларни қўллаб-қувватлаш, улар ишсизлик юзасидан ёрдам олишлари, малакаларини ўзгартириб янги касб эгаллаш имкониятига эга бўлишлари зарур.

Бу гапларнинг ҳаммаси бозор иқтисодиётига халқнинг розилигисиз ва умумхалқ референдумисиз, Иттифоқ республикалари билан келишмасдан ўтиш мумкин эмаслиги ҳақидаги фикрни яна бир бор тасдиқлайди. Пировард натижада бозорга ўтиш ҳақидаги ана шу жиддий қарорнинг ҳамма оқибатлари учун халқимиз олдида биз жавоб беришимизга тўғри келади.

Уй-жой қурилишига алоҳида эътибор берилиши лозим. Яқин беш йил ичида 67—68 миллион квадрат метр уй-жойни фойдаланишга топшириш, 6 миллиондан зиёдроқ кишининг уй-жой шароитини яхшилаш вазифаси қўйилди, бу эса ҳозирги беш йилликдагидан бир ярим баравар кўпдир.

Аҳолига коммунал хизматни кескин яхшилаш вазифаси турибди. Аҳолининг марказлаштирилган сув таъминоти даражасини 52 фоиздан 67 фоизга етказиш, Оролбўйи зонасида эса 1995 йилгача бутун аҳолини марказлаштирилган сув таъминотига ўтказиш кўзда тутилади. Қишлоқ аҳоли пунктларини газлаштириш суръатлари икки баравар ортади.

Жумҳуриятда ижтимоий ўзгаришларни фақат бюджет маблағлари ҳисобига амалга ошириб бўлмайди. Бу вазифани ҳал этишга министрликлар, идоралар, корхоналар ва ташкилотлар ўз ҳиссаларини қўшишлари керак. Ҳозир 800 дан ортиқ колхоз, 50 совхоз, 85 корхона оналарга, ветеранларга, пенсионерларга қўшимча нафақа тайинладилар.

Айни вақтда ҳозир саноат корхоналари, бошқа тармоқлар махсус фондлари қолдиғида 1,3 миллиард сўм пул, шу жумладан, социал ривожлантиришга мўлжалланган 242 миллион сўм пул ҳаракатсиз бўлиб ётибди. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети меҳнаткашларга социал мадад кенг сиёсатини вужудга келтиришда меҳнат коллективлари, халқ депутатлари Советларининг ижроия комитетлари кўрсатадиган барча ташаббусларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлайверади.

Янги шароитда самарали иш олиб бориш учун бозор муносабатларини яхши биладиган, жумҳурият сиёсатини фаол ўтказа оладиган **юқори малакали мутахассислар** керак. Бизга аввало туб миллат вакилларидан малакали кадрлар тайёрлашнинг миллий дастури сув билан ҳаводек зарур бўлиб турибди. Мактаб курсисидан бошлаб иқтидорли ёшларни танлаш ва рағбатлантириш даркор. Бу йўналишда дастлабки қадамлар қўйилаётир, лекин бу жараённи бутун чоралар билан жадаллаштириш керак.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг ташаббуси билан истеъдодли ёшларни қўллаб-қувватлаш, танлаш ва уларни мамлакатдаги ва чет эллардаги етакчи илмий марказларга ўқишга юбориш Ўзбекистон республика фонди тузилди. Қишлоқ ёшларига алоҳида эътибор бериш, уларнинг манфаатларини камситмаслик, балки аксинча, уларнинг маънавий ва моддий ўсиши учун бутун шароитларни яратиш лозим.

Бу бизнинг ғоят катта резервимиз ва, айтиш мумкинки, кўпинча унутиб қўйган бурчимиздир. Дастлабки гуруҳ — 100 дан ортиқ илмий ходим марказий олий ўқув юртларига ва илмий тадқиқот муассасаларига юборилди. Бу йил 52 студентни ҳамда 51 илмий ходим ва мутахассисни чет эллардаги ўқув юртларига ва илмий марказларга ўқиш, малакани такомиллаштириш ва илмий иш бажариш учун юбориш кўзда тутилади.

Студентлар ва илмий ходимларга тил ўргатиш республика марказлари тузилмоқда. Унда ишлаш учун АҚШ ва Буюк Британиядан мутахассислар жалб қилиш мўлжалланмоқда. Республика ҳукумати жумҳурият ёш олимларини энг яхши чет эл дорилфунунларига стажировкага юбориш масаласини кўриб чиқмоқда.

Замонавий талабларни ҳисобга олган ҳолда мутахассислар тайёрлаш учун бўлажак ўқув йилидан бошлаб айрим факультет ва бўлимлар йўналишини ўзгартириш ҳамда янги факультетлар ва бўлимлар очиш хусусида таклифлар тайёрлаш керак.

Бозор иқтисодиётига ўтишга тайёргарлик жараёнида жумҳурият олий ўқув юртларига халқаро иқтисодий муносабатлар, молия, банк иши, ташқи савдо, маркетинг, валюта муносабатлари, ташқи иқтисодий фаолият, бошқариш бўйича кадрлар тайёрлаш ташкил этилиши лозим.

Ишчиларимизни контракт асосида чет элга стажировкага юборишдан бош тортмаслик, балки буни рағбатлантиришимиз зарур. Чунки улар яхши иш ҳақи билан бир қаторда энг илғор техника ва технологияни, меҳнатнинг илғор усулларини ўзлаштириш, профессионал савиясини кенгайтириш имкониятига эга бўладилар.

Хулоса қилиб шуни таъкидламоқчиманки, Ўзбекистон Компартияси ижтимоий-иқтисодий сиёсат соҳасида халқ хўжалиги структурасида тубдан ўзгаришларни амалга оширишни, унга кўпроқ социал йўналиш бахш этишни, одамларнинг эҳтиёжлари ва талабларини томонга бурилишини ўзининг энг асосий вазифаси деб ҳисоблайди.

Компартия табиий-иқтисодий имкониятлардан, хом ашё ва меҳнат ресурсларидан, мулкчиликнинг ва хўжаликни юритишнинг хилма-хил шаклларидан Ўзбекистон аҳолиси манфаатлари йўлида фойдаланиш асосида чинакам иқтисодий мустақилликни таъминлашга эришади.

Ўзбекистон мамлакат ягона халқ хўжалик комплексидаги алоқаларни мустаҳкамлаб ва ривожлантириб бориб, Иттифоқ бозорига ва ташқи бозорларга хом ашё етказиб берувчигина эмас, балки рақобат қила оладиган **тайёр маҳсулот ишлаб чиқарувчи тенг ҳуқуқли шерик сифатида** майдонга чиқади.

V. Ўзбекистон ССРнинг сиёсий суверенитети, жумҳуриятнинг сиёсий системасида Ўзбекистон Компартиясининг ўрни ва мавқеи

Ўртоқлар!

Жумҳурият сиёсий, ижтимоий-иқтисодий, маънавий тараққиёти ҳамда миллий муносабатлар муаммоларининг бутун мазмунини ҳал этишда **Ўзбекистоннинг миллий давлатчилигини мустаҳкамлашда унинг ҳақиқий сиёсий ўзлигини таъминлашни** энг муҳим бўғин деб ҳисоблаймиз.

Сир эмаски, турли норасмий ташкилотлар ва ҳаракатларнинг раҳбарлари шу масалалар юзасидан сиртдан қараганда кескин ва яққол кўринса-да, бироқ амалда қалтис таваккалчиликдан иборат шиорларни ўртага ташламоқдалар. Масалан, жумҳуриятнинг тўла давлат эркинлиги ва мустақиллиги ҳақидаги даъватлар жуда яққол ва «инқилобий» жаранглaмоқда. Миллий маҳдудлик ва яккаланиш ғояси зўр бериб такрорланмоқда. Бироқ айни вақтда ўша мустақиллик учун амалда қандай иқтисодий имкониятлар борлиги, унга қандай қилиб эришилиши, бу нарса жумҳуриятни нималарга олиб бориши ҳақида ҳеч нарса дейилмаяпти.

Биз Совет Иттифоқи билан узвий алоқалар орқали боғланганмиз, биз учун Иттифоқ — шунчаки барча қардош халқлар кучлари тўпланишигина эмас, балки кучига куч қўшилиши ҳамдир.

Шу сабабли биз жумҳуриятнинг сиёсий ўзлиги ва иқтисодий мустақиллиги — айирмачиликка, маҳдудликка интилиш эмас, балки Иттифоқ таркибига кирувчи бошқа жумҳуриятлар билан ўзаро манфаатли бирлашув алоқаларини янада такомиллаштириш ва кенгайтиришдан ҳам иборат бўлишини жуда муҳим деб ҳисоблаймиз.

Бироқ бу ўринда ўз моҳияти жиҳатидан унитар давлат бўлган эски Иттифоқни назарда тутаётганимиз йўқ, балки сиёсий жиҳатдан эркин ва иқтисодий жиҳатдан мустақил жумҳуриятларнинг тубдан янгиланган Иттифоқ Федерациясини назарда тутаяпмиз. Ҳамжиҳатликдаги куч-ғайратлар билангина самарали ҳал этилиши мумкин бўлган масалаларда ваколатларни Иттифоқ органларига ихтиёрий равишда топшириш назарда тутилади.

Ягона Федерация таркибида бўлиб, Иттифоқ миқёсида қабул қилинадиган ва жумҳуриятнинг манфаатларига зид ёки тўла-тўкис мос келмайдиган қарорларнинг мажбурий ижрочиси бўлиб қолмаслик учун нима қилиш керак? Бунга йўл қўймасликнинг кафолати, воситаси нимадан иборат?

Шуни айтиш керакки, Иттифоқ билан Федерация аъзолари ўртасида ваколатларни аниқлаш тўғрисида, СССР, иттифоқдош ва автоном жумҳуриятлар иқтисодий муносабатларининг асослари ва бошқа тоифа қонун ҳужжатлари қабул қилинишига қарамай, биз ҳали асосий масалага етиб борганимиз йўқ. Бу ўринда гап янги Иттифоқ шартномасини ишлаб чиқиш ҳақида бормоқда. Масала аллақачон пишиб етилган. Назаримизда биз ишни бошқа томонидан бошлаётганга ўхшаймиз.

Ҳеч кечиктирмасдан Иттифоқ шартномасини ишлаб чиқишга киришиш керак деб ҳисоблаймиз. Бизга кўпмиллатли давлатимизни сақлаб қола оладиган ва жипслайдиган, ҳар бир халқнинг кенг ҳуқуқли эркин ривожланишини таъминлайдиган шартнома зарур.

Биз Қорақалпоғистон АССРнинг миллий-давлат тузилиши муаммоларига, унинг Совет Ўзбекистонининг ажралмас таркибий қисми сифатидаги эркинлигини таъминлашга ҳам жиддий эътибор билан қарашимиз керак. Ўзбекистон ССРнинг янги Конституциясини тайёрлаш жараёнида унинг лойиҳасида иттифоқдош ва автоном жумҳуриятларнинг ваколатларини имкони борича фарқлаб қўйишни белгилайдиган қоидалар аниқ таърифлаб берилиши, автоном жумҳуриятнинг мустақил ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини таъминлаш ва пухта кафолатлаш тартиби асос қилиб олиниши керак.

Жумҳуриятнинг сиёсий эркинлигига эришиш халқ ҳокимияти органлари бўлмиш барча поғоналардаги Советларнинг мавқеи ва обрў-эътиборини ошириш, уларнинг ҳуқуқлари ва ваколатларини кенгайтириш борасида ҳам муҳим чора-тадбирлар кўришни талаб қилади.

Яқинда Ўзбекистон ССР ва маҳаллий Советлар халқ депутатлигига ўтказилган сайловлар жумҳурият ҳаётида катта аҳамият касб этди. Умуман сайловлар жараёнида сайловчиларнинг ўз хоҳишларини эркин изҳор қиладиган вазият депутатлик корпусининг сифат жиҳатдан янги таркибини шакллантириш имконияти яратиб берилди. Советларнинг дастлабки сессиялари бўлиб ўтди. Бу сессиялар Советларнинг сиёсий бефарқликдан сиёсий фаолликка ва ташаббускорликка амалий равишда бурилаётганлигини кўрсатди. Шу билан бирга, бундай сайловларни ўтказишнинг дастлабки тажрибаси биз нималардан воз кечишимиз кераклигини ҳам аниқлаб берганлигини таъкидлаб ўтмоқ керак: депутатлик мандатлари учун кураш ҳамма жойларда демократик вазиятда ўтмади, эскича фикрлаш иллатларига йўл қўйилди. Беодобларча, баъзан эса ножўя усуллардан фойдаланилди. Бундан зарур сабоқларни чиқариб олмоқ учун буларнинг ҳаммасини тан олиш керак.

Ўзбекистонда Президентлик идора усули таъсис этилганлиги муҳим қадам бўлди. Иттифоқ миқёсида бўлганидек, Ўзбекистон ССР Президенти лавозимининг таъсис этилиши ҳам қонунларни, давлатнинг бошқа ҳужжатларини ижро қилиш воситасини мустаҳкамлашга қаратилгандир. Жумҳуриятнинг манфаатларини ҳимоя қилиш, унинг сиёсий эркинлигини ва иқтисодий мустақиллигини таъминлаш, аҳолининг турмуш даражасини ошириш, тартиб ва интизомни мустаҳкамлаш учун бунинг аҳамияти жуда катта бўлади.

Бевосита бошқарув вазифалари Советларга топширилиши сиёсий, иқтисодий ва ижтимоий вазифаларни ҳал қилиш учун партия масъулиятни ўз зиммасидан соқит қилганлигини билдирмайди. Вазифанинг янгича тарзда қўйилиши аввало шундан иборатки, Коммунистик партия ўзининг жамиятдаги мавқеини қонун ва буйруқлар йўли билан қарор топтирмай, балки ўзининг аниқ-равшан ишлари билан обрў-эътиборга сазовор бўлиши керак, жумҳурият бундан буёнги тараққиётини сиёсий йўл-йўриқлар билан ишлаб чиқиб, халққа таклиф этиши, бу йўл-йўриқларнинг Советлардаги ва давлат ҳокимияти бошқа идораларидаги коммунистлар орқали рўёбга чиқарилишига ҳаракат қилиши лозим.

Шу сабабли биз Совет ва давлат идораларидаги партия ташкилотларини тугатиш, Компартиянинг шу идоралар фаолиятига таъсирини фақат сайлов кампанияларида иштирок этиш билан чеклаб қўйиш борасидаги уринишларга қўшила олмаймиз. Аксинча, биз Советларда ишлаб турган КПСС аъзолари сайловчиларнинг хоҳиш-талабларини бажариш йўлида юксак масъулият кўрсатишларига астойдил ва оғишмай ҳаракат қилаверишларига ишонамиз. Коммунист депутатлар чинакам халқчил, чинакам миллий манфаатларни кўзлаб ҳаракат қиладилар, етилган муаммоларни партиявий руҳда ҳал этишга интилаверадилар. Советлардаги коммунистларнинг ана шундай иш услубини ҳаёт тақозо этмоқда, давр талаб қилмоқда.

Ўзбекистон Компартияси фаолиятини чуқур қайта қурмай туриб унинг жумҳурият сиёсий системасидаги янги мавқеини амалий тарзда таъминлаб бўлмайди.

Ўзбекистон ССРнинг сиёсий мустақиллиги ва иқтисодий эркинлигига эришиш, **Ўзбекистон Компартиясининг ҳам амалий мустақиллигини таъминлаш** уни марказнинг ҳаддан ортиқ васийлик қилишидан халос этишни объектив заруpат талаб қилмоқда. Бу фикр жумҳурият коммунистларининг аксарияти томонидан билдирилаяпти.

Бизнинг фикримизча, КПССнинг марказий раҳбар органларида ва унинг аппаратида Ўзбекистон Компартияси вакилларининг тенг ҳуқуқли иштироки таъминланиши керак. Уларнинг таркибига вакил қилиб юборилган коммунистлар умумпартиявий қарорларни ишлаб чиқишда қатнашишлари, жумҳурият ва унинг партия ташкилотлари манфаатларини ифодалашлари керак.

Янги вазифалар ишга янгича ёндашишни ва принципиал янги усулларни, янги кадрларни талаб қилишини тажриба кўрсатиб турибди. Сиёсий беғамлик шароитида неча ўн йиллардан бери ишлаб келган кўпгина раҳбар ходимларимиз учун ўзларини қайта қуришлари жуда қийин бормоқда. Фикрлашдаги ва феъл-атвордаги эски усуллар қайта қуриш чақириқлари ва шиорларидан устун келмоқда.

Айни шу боисдан ҳам Совет ва давлат аппарати анчагина янгиланди. Марказий Комитетга, область ва район партия комитетларига ҳам янги кишилар келдилар.

Марказий Комитетнинг барча секретарлари бир йилдан камроқ ишлаётганликларини биласизлар. Уларнинг иш услуби, имкониятлари ҳақида хулоса чиқаришга ҳали эрта бўлса ҳам, аммо шуни қатъий қилиб айтмоқчиман: партиявий ишни қайта қуриш аввало ҳақиқатни қаттиқ туриб ҳимоя қилиш эканига ҳаммамизнинг ишончимиз комил. Ҳақиқат қанчалик аччиқ бўлмасин, уни ҳимоя қилиш керак. Шу боисдан ҳам Марказий Комитет Бюроси янги состави жумҳуриятдаги ишларнинг асл аҳволи тўғрисидаги **ҳақиқатни** халққа рўй-рост айтишдан иш бошлади. Бунинг учун журъатимиз ва иродамиз етарли эди. Бугунги маърузада ҳам шу қоидага амал қилдик.

Ҳозир Марказий Комитет Бюросига маслакдошлар коллективи жамланган, партиявий ўртоқлик, ошкоралик руҳи ҳукм сурмоқда. Танқид ва ўз-ўзини танқидга кенг йўл очилган. Баъзан қизишиб кетиб, қаттиқ сўзлар айтишим учун мени ҳам танқид қиладилар. Бу танқидни тўғри деб ҳисоблайман.

Иккинчи секретарь ўртоқ А. С. Ефимов тажриба орттирмоқда, иш услубини такомиллаштириш учун кўп иш қилмоқда. Бироқ унга кадрлар сиёсатини амалга оширишда қатъийроқ бўлишни, жойларга тез-тез бориб туришни, ўзбек тилини тезроқ ўрганиб олишини тилаймиз.

Ўртоқ Ж. Ҳ. Ҳамидов мафкуравий иш соҳасига сиёсий раҳбарлик усулларини ўзлаштириб олмоқда. У зиёлиларни яхши билгани қўл келмоқда, бу эса жамоатчилик фикрини шакллантириш учун ғоят муҳимдир. Энди ишчилар синфига, деҳқонларга, ёшларга ва аҳолининг бошқа гуруҳларига хос бўлган муаммоларни чуқурроқ ўрганиш, мафкуравий ишни ҳозирги талаблар руҳида қайта қуриш керак.

Агар бошқа секретарлар — Р. А. Попов ва А. И. Икромовнинг фаолиятига баҳо берадиган бўлсак, уларга айниқса иқтисодий ва ижтимоий сиёсат масалаларидаги ишларнинг замонавий шакллари ва усулларини тезроқ аниқлаб олишларини, партия билан Советлар ўртасидаги вазифаларни қайтадан тақсимлаш масалаларида сўздан ишга ўтишни, халқ хўжалигига раҳбарлик қилишнинг буйруқбозлик-маъмуриятчилик усулларини тугатиш учун фаолроқ курашни тилаймиз.

Бюро аъзоларидан Ш. Р. Мирсаидов, М. И. Иброҳимов, Д. Д. Берков, И. Ҳ. Жўрабеков, Ҳ. А. Алимованинг зиммасида ҳам шундай вазифалар турибди. Биз уларнинг ишида мустақиллик, ташаббускорлик ва ижодий ёндашиш кўпроқ бўлишини, айниқса Ўзбекистон Компартияси сайловолди ҳаракат дастурини рўёбга чиқаришда ва меҳнаткашларнинг манфаатларини ҳимоя қилишда шундай иш тутилишини кўрсак деймиз. Улар министрликлар ва идораларга раҳбарлик қилаётган коммунистлар билан жумҳуриятнинг давлат тузилишларидаги буйруқбозлик-маъмуриятчилик системасини янада қатъият билан синдириб ташлашлари керак.

Марказий Комитетимиз Бюросининг иш услубини ҳам бутунлай ўзгартириш лозим. Биз буйруқбозликдан, кўрсатма беришдан, ҳамма ишга васийлик қилишдан воз кечамиз. Биз бошқача фикрдаги кишилар билан мунозара ва мулоқот қилиш санъатини ўрганишимиз, норасмий позициядаги кишилар билан учрашганда ҳам асосий масалада ён бермай, умумий тил топа билишимиз керак. Фақат бизнинг гапимиз — ҳақ гап деб туриш ярамайди.

Янги шароитда Бюронинг ва умуман бутун Марказий Комитетнинг вазифалари жумҳуриятнинг сиёсий, ижтимоий-иқтисодий тараққиёти стратегиясини ишлаб чиқишга ва унинг амалга оширилишини назорат қилишга қаратилиши керак.

Мафкуравий иш, ташвиқот ва тарғибот, КПСС танлаб олган йўлнинг тўғрилигига одамларни ишонтириш ҳам; ҳокимият органларига сайловда халқнинг ишончини қозониш, яъни ҳукмрон партия мавқеини сақлаб қолиш ҳам; танлаб олинган сиёсатни ташкилий жиҳатдан ва кадрлар билан таъминлаш ҳам бизнинг вазифамиздир. Сиёсий раҳбарлик усулларининг моҳияти мана шундан иборат.

Халқнинг кўпчилиги танлаб олган ва қўллаб-қувватлаган сиёсат қатъият ва изчиллик билан амалга оширилган тақдирдагина унинг қадр-қиммати рўёбга чиқиши мумкинлигини таъкидлаб ўтиш муҳимдир.

Ҳозир баъзи кишилар Марказий Комитет Бюроси ўз йўлини қаттиққўллик билан ўтказаяпти, деб таъна қилмоқдалар. Дарҳақиқат шундай!

Хўш, айтинглар-чи, мамлакатнинг кўпгина регионларида рўй берган фожиали воқеаларга жумҳуриятимизда йўл қўйиб бераверамизми?

Ёки бирор кишида ижтимоий кескинликни юмшатиш, безовта хонадонимизда интизом ва тартибни сақлаб туриш ҳақида бошқа таклифлар ҳам борми?

Шахсан мен коммунист сифатида, Президент сифатида жумҳурият аҳлининг осойишталигини, жумҳуриятимиз келажаги йўлида барча соғлом кучларни бирлаштиришни таъминлаш учун бор имкониятлардан тўлиқ фойдаланишга тайёрман.

Марказий Комитет Бюроси ва Секретариатининг позициялари, иш услуби ҳақида гапирганда умуман республика **партия комитетлари** фаолияти ҳақида ҳам тўхталиб ўтиш лозим.

Ҳозир хаёлий режалар, маҳсулотларнинг ҳажмлари, тонналар ва кубметрлар партия комитетлари ишига бериладиган баҳонинг мезони эмас. Ҳозир омманинг кайфияти, вазиятни идора қила билиш қобилияти сиёсий раҳбарликка баҳо беришнинг бош мезонидир.

Биз ҳаммамиз битта сиёсий қонуниятни яхши билиб олишимиз керак: агар партия комитети оммадан ажралиб қолса, агар у оммадан яшириниб кабинетларга кириб ўтирадиган бўлса, омма ҳам ундан юз ўгириб, бошқаларга мурожаат қила бошлайди. Сиёсатда бўш ўрин бўлмайди.

Ваҳолонки, Фарғонада, Бўка, Паркент районларида ва ниҳоят Андижон областида худди шундай бўлди. Ўша жойлардаги бемаънигарчиликларни обкомлар, райкомлар, уларнинг секретарлари, бюро аъзолари кўрмаганлармн? Муттаҳамларнинг қаллобликларини улар билмаганлармн? Уюшган жиноий гуруҳларнинг курашини-чи? Оммавий чайқовчиликни-чи? Порахўрлик, уруғ-аймоқлар ўртасидаги ўзаро жанжалларни пайқамаганлармн? Ниҳоят, буларнинг ҳаммаси ҳақида оддий кишилар нима деб ўйлаётганлиги, иш топа олмай юрган ёшларнинг фикр-хаёли наҳотки уларга маълум бўлмаган бўлса.

Буларнинг ҳаммасини билганлар, албатта. Аммо улар иллатга қарши қоғоз найзалар билан, қарорлар ва қуруқ буйруқлар билан курашмоқчи бўлганлар. Аллақачон умри тугаган иш услуби эса одамларни ғазаблантирган, кескинликни келтириб чиқарган.

Масалан, биз Андижон область партия комитетининг собиқ биринчи секретари ўртоқ Орифжонов одамлардан ажралиб қолганлигини унга неча марталаб айтган эдик. Биз унга иш услубини ўзгартиришни, мажлисбозликни бас қилишни, ижтимоий муаммоларга кўпроқ эътибор беришни айтган эдик. Аммо у маслаҳатларга қулоқ солмади. Бунинг устига область партия комитети вазиятни тўла назорат қилиб турибди деб, бизни ишонтириб келди. У вазиятни қандай назорат қилганлигини энди биляпмиз.

Тан олиш керак. Ҳа, партиядаги қайта қуриш жамиятдаги қайта қуришдан орқада қолмоқда. Кўпгина партия комитетлари эскича фикрлар билан юришибди, одамлар билан камдан кам шуғулланмоқдалар ва юқоридан келган кўрсатмага риоя этишнигина ўз ишларининг маъноси деб билмоқдалар.

Иш услубида ижодий ёндашувлардан кўра юзаки ижрочилик устунлик қилмоқда.

Эски услуб ва усулларга барҳам бериш йўлида кўп ишлар қилинмоқда. Бироқ бу ишнинг суръатлари бизни мутлақо қаноатлантирмайди. Энг муҳими эса — ишнинг фақат ташқи томонларигина ислоҳ қилинаётганлиги бизни қаноатлантирмайди.

Келишиб олайлик: бизни ишнинг ташқи томонигина, аппарат тузилишининг ўзгариши, ундаги ходимлар сони қисқаришигина эмас, бизни аввало ишнинг ички мазмуни қизиқтирмоқда. Сиёсий натижа худди мана шу мазмунга боғлиқ бўлади, бинобарин партия ташкилотларининг барқарорлиги ва обрў-эътибори, одамларнинг қайта қуришга ишончи ҳам мана шунга боғлиқ бўлади.

Мисол учун Қизилтепа (ўртоқ М. Шамсиев), Учқўрғон (ўртоқ Қ. Раимжонов), Мирзачўл (ўртоқ Н. А. Мирошниченко), Сирдарё (ўртоқ М. А. Ибодуллаев), Свердлов (ўртоқ М. Р. Раҳмонов) ва бошқа кўпгина район партия комитетларини кўрсатиш мумкин. Бу районларда қайта қуришнинг расмий белгиларигина кўриниб қолмасдан, шу билан бирга партиявий ишнинг ички мазмуни ҳам тубдан ўзгарди, бу иш меҳнаткашларнинг энг зарур муаммоларини ҳал этишга қаратилди. Мана шу райкомлар, партия фаоллари ва омма ўртасида қандайдир сунъий ғовлар йўқ.

Уларнинг ҳаммалари одамларнинг машаққатли турмушини қандай қилиб енгиллаштириш, ўз халқини қандай қилиб боқиш ва кийинтириш, ижтимоий адолатни қандай қилиб таъминлаш ҳақида биргаликда ғамхўрлик қилиш фикри билан яшамоқдалар. Бу жойларда партия органлари билан норасмий ташкилотлар ўртасида қарама-қаршилик йўқлиги диққатга сазовордир. Улар одамларнинг манфаатларини кўзлаб биргаликда ишламоқдалар ва яхши натижаларга эришмоқдалар.

Партиявий ишимизнинг бутун моҳияти мана шундан иборат бўлиши керак, деб ҳисоблайман. Агар биз партиявий ишни нима учун олиб бораётганимизни унутиб қўйсак, оммани ўзимиздан қайтарган бўламиз. Омма бизга ишонмай қўяди. Бунга эса йўл қўйиб бўлмайди. Биз бунга йўл қўймаймиз ҳам.

Биз бошланғич партия ташкилотларининг обрў-эътиборини, фаоллигини ва ташаббускорлигини амалда оширишимиз, улар орқали партиявийлар оммасини партиянинг барча ишларида амалий қатнашувини таъминлашимиз лозим.

Биз бошланғич партия ташкилотлари тузилишининг территориал ишлаб чиқариш принципини сақлаб қолишнинг қатъий тарафдоримиз ва ишлаб чиқариш коллективларидаги, давлат, ҳуқуқни муҳофаза қилиш органларидаги партия ташкилотларини тугатиш йўлида қилинаётган уринишларга қўшила олмаймиз.

Шу билан бирга, эндиликда аҳоли яшайдиган жойлардаги сиёсий ишнинг аҳамияти жуда ошиб бораётганлигини эътиборга олиб, бу жойлардаги бошланғич партия ташкилотларини тузиш тўғрисидаги фикрларни ўзгартириш, муайян жойда яшовчи барча коммунистлар иштирокида бошланғич партия ташкилотларини тузиш зарурияти пишиб етилди. Ҳозирги вақтда истиқомат жойларда тузилган, асосан пенсионерлардан иборат бўлган партия ташкилотлари янги сиёсий вазифаларини ўз зиммасига олиши қийин.

Кейинги вақтларда **КПСС аъзолиги** масалаларига эътибор бирмунча бўшашиб қолди. 1985 йилга нисбатан Ўзбекистон Компартиясининг сафи умуман 22 минг кишига кўпайган бўлса-да, республика партия ташкилоти таркибидаги коммунист ишчилар 7 минг кишидан зиёдроқ камайди. Бултур аъзолик бадалларини тўламаганлиги ва партия ташкилотлари билан алоқани узганлиги сабабли КПСС сафидан чиққан кишилар қарийб икки ҳисса кўпайди.

Шу муносабат билан кўпгина коммунистлар КПСС янги Устави лойиҳасида партияга қабул қилиш масалаларига бироз енгилроқ ёндашилганлиги учун ҳақли равишда танқидий мулоҳаза билдирмоқдалар. Номзодлик стажи тартиботини сақлаб қолиш, Уставга партия ташкилотларининг партия сафига кирувчиларнинг сиёсий онги ва маънавий қиёфасига нисбатан юксак талабчанликни таъминлайдиган қоидалар киритиш зарур эканлиги тўғрисида кўпгина таклифлар айтилмоқда.

Шахсий аризалар билан КПССдан чиқиш ҳоллари пайдо бўлди. Ўтган йили турли сабабларга кўра 719 коммунист ўз партия билети ва номзодлик карточкаларини топширган бўлса, шу йил бошидан бери яна деярли шунча коммунист партия билетлари ва номзодлик карточкаларини топширди. Бу ҳодисаларни синчиклаб ўрганмоқ керак.

Агар партияга амалпарастлик ниятида кирган киши ундан чиқадиган бўлса, бу ўз-ўзини поклашдан иборат соғлом жараёнларнинг кўринишларидан биридир. Бироқ саросимага тушиб, мураккаб вазиятда тўғри йўлни топаолмаётган кишилар ҳам бор. Бундай кишиларга имкон борича хушмуомалалик билан ёндашиш, уларни шоша-пиша сафдан чиқариб юбормаслик, ҳозирги янгиланиш жараёнларида ўз ўрнини топиб олишда уларга ёрдам бериш зарур.

Кадрлар сиёсати масалалари ҳам биз учун муҳимдир. Келинглар, аниқ белгилаб олайлик: «номенклатура» сўзи ва шу сўз билан боғлиқ кадрларни танлаш ва жой-жойига қўйишнинг буйруқбозлик-маъмуриятчилик усулларининг умри тугади. Аммо биз шу баҳонада умуман кадрларга оид масалаларни ҳал қилишга таъсир ўтказишдан воз кеча оламизми?

Биз ходим ҳақида қоғозга қараб фикр юритишни, кадрларни аввало номенклатура-анкета ёндашуви орқали танлашни рад қиламиз. Чунки бу нарса ишни уддалай олмаган ходимни бир амаллаб қутқариб қолувчи восита бўлиб хизмат қилади. Йўл қўйган хатолари учун ишдан ҳайдалиши лозим бўлган ходимга номенклатура янги лавозим совға қилиб туради. Хўш, адолат қани ўзи?

Бундай ёндашувга кўп кишилар кўникиб қолишган. Баъзи кишилар шундай бўлавериши керак, номенклатура умрбод лавозимда ишлаш ҳуқуқини таъминлаб беради, деб ҳисоблайдилар.

Ҳозир ўнлаб собиқ раҳбарлар Марказий Комитетга мурожаат этиб «ўзлари учун жой» берилишини қаттиқ туриб талаб қилмоқдалар. Баъзилари бирон бир лавозимга миниб, ишламай ялло қилиб юрадилар, ғалати хом хаёллар билан яшайдилар, ташкилий-партиявий иш ва кадрлар билан ишлаш бўлимини хизматга жойлаштириш бюроси деб ҳисоблайдилар.

Оддий кишилар ва аввало партиясиз кишилар буларнинг ҳаммасини кўриб туриб қораламоқдалар. Ишни барбод қилган ҳар қандай кишининг «иссиқ» жойга ўрнашиб қолишига партия комитетлари ёрдам беради деган ярамас фикр бутунлай ва абадий йўқ қилиб юборилиши керак.

Бироқ, шуни аниқ-равшан айтиш керакки, партия, унинг комитетлари ва ташкилотлари янгича вазиятда ҳам Компартия позицияларида турган номзодларнинг Совет ҳокимияти, давлат бошқаруви ва мафкура муассасалари органларига сайланиш учун олиб борилаётган курашида уларни қўллаб-қувватлашдан воз кечмайдилар, балки уларга ҳар томонлама ёрдам берадилар. Аввало, уларнинг сиёсий ва ишчанлик фазилатларини оширишда, уларнинг билимдонлиги ва сиёсий савиясини оширишда ёрдам бериш йўли билан шундай қиладилар, албатта.

Бундан буён партия кадрларини саралаш бошланғич партия ташкилотларининг тавсиялари билан, уларга ўзлари тавсия қилган кишиларни юксак ишонч оқланмаган тақдирда партия органларидан ва партия аппаратидан чақириб олиш ҳуқуқини бериш йўли билан ўтказилавериши керак.

Коммунистик партия ва унинг бўғинлари билан жамоат ташкилотлари орасидаги муносабатларда буйруқбозлик, икир-чикир ишларга аралашиб, беҳуда чеклашлардан воз кечиш умумий қоида бўлиб қолиши керак.

Гап аввало **касаба уюшмалари** ҳақида бормоқда. Партиянинг касаба уюшмаларига «буйруқ беришдан иборат бўлган ва неча йиллар давомида шаклланган одати оқибатида бу уюшмаларнинг ҳаракат доираси торайиб қолган эди, уларнинг фаолияти қаттиқ чекланган эди, натижада касаба уюшмалари ўз ҳуқуқлари ва имкониятларидан тўла-тўкис фойдалана олмадилар, қайта қуриш жараёнларидан анча орқада қолиб кетдилар. Бугун мана шуни тўғридан тўғри тан олмоқ керак.

Касаба уюшма ташкилотлари, комитетлари ва кенгашлари кўпинча меҳнаткашларнинг иқтисодий-ижтимоий ва ҳуқуқий манфаатларини ҳимоя қилиш борасидаги жуда муҳим масалаларда кузатувчи бўлиб турибдилар. Хўш, кимдан ва нимадан ҳимоя қилиш керак деган савол туғилади?

(Давоми 6-бетда).

Ўзбекистон Компартиясининг XXII съезди

И. А. КАРИМОВ маърузасининг давоми

(Давоми. Боши 2-, 3-, 4-, 5-бетларда).

Бу борада анчагина иш қилиниши керак. Ҳар йили Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетига 20 мингдан кўпроқ хат ва оғзаки шикоят тушмоқда. Уларнинг учдан бир қисмидан кўпроғи меҳнат коллективидаги жанжаллар, уй-жой ва моддий неъматларни тақсимлашда ижтимоий адолат қоидалари бузилаётганлиги, одамларнинг уй-жойга бўлган эҳтиёжларини қондиришдаги тўрачилик ва сансалорлик кўринишлари ҳақидадир.

Кўриниб турибдики, бу шикоят ва аризаларда касаба уюшма ташкилотлари қатъийлик кўрсатиши, меҳнаткашларнинг ҳуқуқларини изчиллик билан ҳимоя қилиши лозим бўлган масалалар кўтарилган. Одамлар масалани ўз жойида ҳал этолмай партия идораларига мурожаат қилаётган эканлар, бу нарса касаба уюшмаларимизга ҳозирча худди мана шундай қатъият етишмаётганлигидан далолат бериб турибди.

Ҳозир республика касаба уюшмаларида ташкилий қоидалар ва уларнинг тузилиш шакллари қайта кўриб чиқилмоқда. Расмиятчилик ва тўрачиликдан қутилишга ҳаракат қилинмоқда.

Жумҳуриятдаги энг оммавий жамоат ташкилоти ўз фаолиятида мустақиллик ва қатъийлик, принципиаллик ва ижодий ташаббускорлик кўрсатиб, қайта қуришни, ҳамма ислоҳотларни фаол қўллаб-қувватлашидан, меҳнаткашларнинг ҳуқуқлари ва манфаатларини қаттиқ туриб ҳимоя қилишидан Ўзбекистон Компартияси манфаатдордир.

Ёшлар билан ишлашда ҳам янги ёндашувлар керак. Комсомол тўғрисидаги масала партия учун ёшларга сиёсий таъсир ўтказиш, уларни инқилобий янгилашга жалб қилиш масаласи бўлибгина қолмай, шу билан бирга коммунистларнинг ўринбосарларини, келажак авлодни сабот билан тарбиялаш муаммоси ҳамдир.

Кўп йиллар давомида жамият ёшларнинг ғаройиботларга қизиқиш, жасоратга интилиш, қийин шароитларда ўзини синаб кўришга тайёрлик каби хусусиятларидан фойдаланиб келдию, аммо ёшларнинг энг зарур ҳаётий масалаларини ҳал этмади. Натижада кўпгина ёшларда ижтимоий ҳимоясизлик, ҳеч кимга ишонмаслик, келажакдан умидсизлик туйғуси ўрнашиб қолди, жиноятчилик кўпайди.

Ёшларга фақат ҳақиқатни гапириш керак. Қуруқ сўзлар, сафсаталар уларнинг меъдасига теккан. Ёшларнинг ижтимоий адолатга бўлган ишончини тиклаш вазифаси биз учун жуда муҳимдир. Эндиликда коммунистлар ёшларнинг муаммоларини ҳал этишга интилишлари ва албатта ҳал этишларини исботлашлари керак.

Ёшларнинг норасмий раҳбарларини, шу жумладан, комсомолдан ташқаридаги раҳбарларини аниқлаш, уларни сиёсий фаолиятга тортиш, улардан ўринбосарлар тайёрлаш керак. Энг муҳими эса, кўндаланг турган вазифаларни ҳал этишда ёшларнинг мустақиллигини таъминлаш зарур. Партиянинг янги Марказий Комитетига жумҳурият ёшлари билан ишлайдиган комиссия ёки кенгаш тузиш жуда зарур бўлиб қолди. Ҳамма поғоналардаги партия комитетларида ҳам доимий ишлайдиган мана шундай органлар тузилиши лозим.

Ҳозир Ўзбекистон комсомолининг, жумҳурият ёшлари етакчи ижтимоий-сиёсий ташкилотининг ижтимоий ташаббусларини қўллаб-қувватлаш жуда муҳимдир. Бу ташкилотда ҳозир жиддий ўзгаришлар рўй бермоқда. У ўз фаолиятининг янги шаклларини изламоқда.

Коммунистлар комсомолни ўзларига бўйсунувчи ташкилот деб эмас, балки ўзларига тенг маслакдошлар деб билишлари, уларнинг пировард мақсадлари ва шу мақсадларга эришиш йўллари бир хил деб тушунишлари муҳимдир.

Партия, уруш ва меҳнат ветеранлари ҳақида алоҳида гапирмоқчиман. Съездлардаги маърузаларда бу ҳақда гапириш одат бўлиб қолгани учун эмас, балки Марказий Комитет Бюроси ветеранларни партиямиз билан бутун жумҳуриятни жипслаштирувчи бўғиндир деб ҳисоблаётганлиги учун бу ҳақда гапираяпман.

Чунки биз ҳақиқатан ҳам улардан қарздормиз. Чунки улар бардош берган кўпдан-кўп қийинчиликлар уларга берилаётган нафақалар билан қопланмайди. Биз буни тушуниб турибмиз ва жумҳуриятнинг ҳозирги имкониятлари даражасида қўлимиздан келган ҳамма ишни қилдик. Бундан буён ҳам уларга ёрдам беришга ҳаракат қилаверамиз.

Ҳозир эса уларнинг шанига яхши сўзлар айтмоқчиман. Ёшларни тарбиялашдаги ёрдамингиз учун, маҳалла комитетларидаги меҳнатингиз учун, жанжалларни тўхтатиш мақсадида айтаётган сўзларингиз учун, сизларнинг сабр матонатингиз ва ишимизда бераётган мададингиз учун раҳмат сизларга! Соғ-саломат бўлинглар, умрингиз узоқ бўлсин!

Биз бутун турмушимизни янада демократиялашга интилар эканмиз, **барча жамоат ташкилотларига ва ҳаракатларига, келгусида эса партияларга ҳам янгича** ёндашмоғимиз керак. Биз ижобий позицияда турган мана шундай ташкилот ва ҳаракатлар билан ҳамкорлик қилишга тайёрмиз. Улар ўз масъулиятини англаб, танглиқдан қутилишнинг қийин бўлса ҳам амалий йўлларини қидириб топмоқдалар. Бундай кишилар ҳатто баъзан бўёқларни қуюқлаштириб, сўл тарафга оға бошлаган пайтда ҳам уларни тушунишимиз ва қўллаб-қувватлашимиз керак. Улар билан жар устидаги тор кўприкда тортишмай, балки қайта қуришнинг катта кўпригидан биргаликда олға бормоқ керак.

Баъзилар борки, мавжуд қийинчиликлардан, етишмовчиликлардан ва кулфатлардан сафсатабозлик, сиёсий чайқовчилик, ёвузларча хурсанд бўлиш, ўз ғаразли манфаатларини қондириб олиш учун баҳона сифатида фойдаланмоқчи бўладилар. Бундай кучлар аҳвол қанчалик ёмонлашса, шунча яхши, деб ҳисоблайдилар.

Ўтмишда анча юқори лавозимларни эгаллаб турган кимсалар ҳам уларга қўшилиб кетмоқдалар. Бироқ вазият ўзгариши биланоқ, янги йўналиш ғалаба қилиб, машаққатли курашда ўзининг ҳақлигини исботлаши биланоқ, ўтмишга қарши курашадиган «қаҳрамонлар» жуда кўпайиб кетди. Улар янги тўлқиннинг ўркачига чиқиб олишга интилмоқдалар. Бундай арбобларнинг ҳақиқий башарасини очиб, одамларга яққол кўрсатиб бериш зарур.

Ниҳоят, жуда оз сонли бўлсада, шундай бир гуруҳ ҳам борки, бу гуруҳ ҳар қандай янгиликни, яхшилик сари ҳар қандай ўзгаришни тўсиб қўйишга интиладиган, кескинликни кучайтиришга уринадиган, очиқдан-очиқ жамиятга қарши бўлган кучлардан иборат. Улар вазиятни издан чиқариб, можароларни кучайтириб, шу тариқа тартибсизлик ва бошбошдоқлик жазавасида ҳокимиятга интилиб, хўжайинлик лавозимларини эгаллаб олишга ҳаракат қилаяптилар. Бу хавфга етарли баҳо бермасликка ҳаққимиз йўқ.

Мазкур кучлар миллатлараро муаммолардан фойдаланиб қолишга алоҳида умид боғламоқдалар. Ўтмишнинг бузилишлари ва сохтакорликларидан, ҳозирги хатолардан фойдаланиб, миллий адоват ва муҳолифлик туйғуларини кучайтиришга интилмоқдалар. Мана шундай вазиятда аҳолининг осойишталиги ва хавфсизлигини ҳимоя қилиш учун қонун кучини ишга солиш керак.

Хуллас, Коммунистик партия барча табақалар ва ижтимоий гуруҳлардаги, сиёсий системанинг ҳамма бўғинларидаги ўз таъсирини таъминлаб келмоқда. Бироқ аввалгидек маъмуриятчилик ва буйруқбозлик кучи билан эмас, балки эътиқод кучи билан, позицияларнинг аниқлиги билан, жамиятимизни янгилаш ишида барча соғлом кучларни жипслаштириш йўли билан ўз таъсирини таъминламоқда.

Халқимиз Марказий Комитет ва жумҳурият ҳукуматининг Навоий, Улуғбек, Бобур, Машраб, Фурқат, Қодирий ва халқимизнинг бошқа буюк фарзандлари юбилейларини ўтказиш тўғрисидаги қарорини жуда руҳланиб кутиб олганлиги бежиз эмас, деб ўйлаймиз. Уларнинг мероси Ўзбекистон халқлари умуминсоний қадриятларининг равнақи ва бойишига хизмат қилиб келган, эди ва бундан буён ҳам хизмат қилади. **Биз уларнинг бебаҳо меросини халққа, аввало ёшларга етказиш учун барча ишларни қиламиз.**

Ҳозир партиямиз маданият, санъат арбобларининг ҳалол, ҳаққоний сўзига юксак баҳо бермоқда. Аммо ана шу сўз одамларнинг ақл-идроки ва кўнгилга етиб бориши учун ҳали кўп иш қилиш керак.

Биз болалар ва ўсмирлар учун китоб нашр этишда охирги ўринлардан бирини эгаллаб турибмиз. Чунки, полиграфия саноатимиз қолоқ. Нашриётлар ишидаги камчиликлар ва полиграфия базасининг заифлиги ҳақида биз ўн йиллардан буён гапириб келмоқдамиз. Аҳвол эса ўзгараётгани йўқ. Давлат план комитети ва Матбуот давлат комитети бу иш билан пухтароқ шуғулланишлари лозим. Миллатнинг маънавий тараққиёти шу ишнинг ҳал этилишига ҳам алоқадор. Кинематографчиларимиз ишида силжишлар бўлишини кутиб турибмиз. Яхши, бадиий жиҳатдан тўлақонли, томошабинлар илиқ кутиб олган картиналар ҳозирча бармоқ билан санарли.

Жумҳуриятимиз катта зиёли кучларга эга, жумҳуриятимиз аҳолисининг учдан бирини ташкил этган фарзандларимиз тақдири ана шу устозлар, яъни **ўқитувчилар** қўлидадир, зотан муаллимларнинг аҳволини яхшилаш барчамизнинг бурчимиздир.

Кутубхона, клуб, музей ходимларининг аҳволи ҳам дуруст эмас.

Урушдан илгариги йилларда биз жумҳурият бюджетининг ярмига қадар маблағни маориф ишларига сарфлар эдик, ҳозир у вақтдагидан бадавлатроқ бўлиб қолганимизда эса, шу эҳтиёжларга анча кам маблағ харжламоқдамиз.

Одамлар, ёш авлод кўз ўнгида **тарих ва маданиятимизнинг ажойиб обидалари** тупроққа қоришиб кетаётгани ўрнини қоплаб бўлмайдиган сиёсий, маънавий талофатдир.

Эндиликда **миллий маданиятни**, унинг руҳий ва маънавий қадриятларини тиклаш Компартиянинг энг асосий мафкуравий вазифаларидан бири сифатида олдинги ўринга чиқиши керак.

Давлат тили сифатида **ўзбек тилининг** қўлланиш соҳасини кенгайтириш юзасидан кўп иш қилиниши керак. Бу ўринда ҳали ҳал бўлмаган кўпгина масалалар бор. Белгиланган режалар амалга суст оширилмоқда. Бу камчиликларни бартараф этишда босиқ-вазминлик, андиша билан иш тутишимиз лозим. Айни вақтда миллатлараро муомала тили бўлган рус тилини ўрганиш ишини тубдан яхшилашимиз, Ўзбекистонда яшаётган барча миллатлар ва элатларнинг тил соҳасидаги ва бошқа маданий-миллий эҳтиёжларини қондириш учун шарт-шароитлар яратилиши керак.

Сира муболағасиз айтиш мумкин-ки, халқни маънавий жиҳатдан соғломлаштириш соҳасидаги ана шу катта ишда **зиёлиларимиз** асосий, ҳал этувчи ўринни эгаллашлари керак. Зиёлиларнинг сўзи одамларнинг ақл-шуури ва дилида ҳамиша акс-садо беради.

Бугунги мураккаб, зиддиятли, турли ларзалар чиқиб турган ва можаролар бўлиб турган вазиятда зиёлиларимизнинг доно сўзлари, хайрли ишлари одамлар ва халқлар ўртасида инсонпарварлик ва маънавий нормаларни сақлаб қолишда энг муҳим шартдир.

Жумҳурият Фанлар академияси олимларидан умидимиз катта. Бунинг боиси бор, албатта. Жумҳуриятимизни инқироздан чиқаришнинг ягона демаганда ҳам, асосий йўли илм-фаннинг мададига таянишдадир. Фан-техника тараққиётига, янги ғоялар ва кашфиётларга суянишдадир.

Олимларимизни танқид қилиш ҳам мумкин эди, бундай танқид ҳатто анъанага ҳам айланиб кетган эди, лекин мен уларни қўллаб-қувватламоқчиман. Чунки, шунга имоним комил-ки, жумҳуриятимизда анчагина етук олимлар бор, конкрет ишлар ҳам қилинган, олимларимиз халқ олдидаги масъулиятини ҳам тушуниб турибдилар. Яқинда бўлиб ўтган учрашувлар чоғида ҳам бунга ишонч ҳосил қилдим. Ғайрат-шижоат ва ижодкорлик кўпроқ бўлса деймиз. Ёш олимларга ёрдам берайлик. Шундай қилсак дуруст натижаларга эришамиз. Биз бу ёрдамни бериб келдик ва бундан буён ҳам ҳеч аямаймиз.

Марказий Комитет ижтимоий-тараққиёт муаммоларини ўртага қўйишдаги ташаббускорлик ва дадилликни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаб, партия аъзоси бўлган **журналистларнинг** масъулиятини ошириб бораверади, бир томонлама ғаразли ёндашувларга қарши, сохтачиликка қарши, ахлоқ-одобни оёқости қилишга уринишларга, ҳақиқатни фақат мен айтаман деб даъво қилишларга қарши курашаверади.

Марказий матбуот билан ўзаро муносабатларимиз тўғрисида алоҳида гапириб ўтмоқчиман. Бу муносабатлар бир текис эмас. Биз илгари ҳам қатор мақолаларда ашёвий далилларнинг «қулоғидан тортилгани», шундоққина кўриниб турган ғирромлик экани ҳақида гапирган эдик.

Виждон амрига қулоқ солиб оқни — оқ, қорани — қора, дейиш керак, ўртоқлар. Бизнинг юзимизга лой чаплашаётганида, бунга ошкоралик ва демократиянинг намоён бўлиши деб баҳо бермоқдалар. Буни қаранг-ки, биз Ўзбекистон ҳаётининг муҳим муаммолари бир ёқлама ёритиляпти деб норози бўлсак, бу ошкоралик принципларига тажовуз деб қаралмоқда.

Биз журналистларни чеклаб қўймоқчи эмасмиз. Майли, ёзаверишсин, майли танқид қилаверишсин. Аммо холислик ва андиша унутилмаслиги керак, иккала томоннинг овози эшитилгандагина ҳақиқий ошкоралик қарор топиши мумкинлигини ёдда тутиш керак. Ҳамонки, фақат бир томонгина иттифоқдаги миллион-миллион одамларни чалғитиб, афсона кетидан афсона тўқиётган экан, бу ҳол фикрлар хилмахиллигидан жуда йироқдир.

Биз даврий нашрларнинг структурасига яна ҳам синчковлик билан назар солишимиз, шу структурани демократиялашимиз, бир қанча янги газеталар ва журналларни нашр этишимиз керак. Марказдаги оммавий ахборот воситалари билан ўзаро муносабатлар тартибига янгича баҳо бериб, ана шу воситалар мухбирларининг жумҳуриятдаги вакиллиги шартларини тайёрлашимиз зарур.

Биз **жамиятшуносликнинг** ролига янгича назар солишимиз зарур. Узоқ вақтдан буён жамиятшунослик фани социализм тўғрисидаги догматик тасаввурлар хизматида бўлди, сиёсат ва мафкуранинг изидан борди. Мамлакат ва жумҳуриятимизда содир бўлаётган жараёнларни теран илмий идрок этиш зарур.

Биз кўп партиявийлик шароитидаги ижтимоий ҳаёт қонуниятлари таҳлили дастурига эга эмасмиз. Жамиятшунослар кўп укладлик мавжуд бўлган шароитда, бошқариладиган бозор иқтисодиётига ўтишдаги иқтисодий ва ижтимоий зиддиятлар тўғрисидаги тасаввурларни баён этиб беришгани йўқ.

Миллатлар ва миллатлараро муносабатлар равнақи, жумҳуриятларнинг сиёсий суверенитети ва иқтисодий мустақиллиги, ишчилар синфининг миллий отряди шаклланиши муаммолари ва бошқа кўп муаммолар чуқур таҳлил этилиши керак.

Афсуски, Марказий Комитет ҳузуридаги Партия тарихи институти сўнгги йилларда янги ғоялар, концепциялар билан бизни баҳраманд этаётганлари йўқ. Ўйлаймизки, бу даргоҳни тубдан қайта тузиш, эҳтимолки, ижтимоий-иқтисодий муаммолар институтини очиш вақти етилди.

Тошкентдаги Олий партия мактабида олиб борилаётган илмий ишларни ҳамда партия ва совет ходимларини ўқитишни ҳар жиҳатдан янги даражага кўтариш лозим. Бу ерда ҳам туб ўзгаришлар қилиш пайти аллақачон етилган.

Виждон эркинлиги масалаларига ҳам биз янгича позициялардан ёндашишимиз лозим. Компартия динга қарши зўравонлик билан курашиш усулларидан ва ўзбошимчаликдан воз кечиб, давлат билан дин ўртасидаги ўзаро муносабатларда ленинча принципларни тўла тиклаш тарафдоридир.

Принципиал позицияларда туравериш билан бир қаторда биз даҳрийлар ва диндорлар ўртасидаги, партия ва совет органлари билан диний бирлашмалар ўртасидаги ҳамкорликни бундан буён ҳам ривожлантириш тарафдоримиз.

Бундан кўзда тутилган муддао инсонларнинг фаровонлигидир, ижтимоий муросасизлик, миллий нифоққа, фуқароларнинг манфаатларига путур етказилишига чек қўйишдир.

Хуллас, барча соғлом кучлар одамларнинг манфаатларига, ҳар бир инсоннинг манфаатларига, жамиятимиз ҳаётининг инсонпарварлик, демократик негизларига хизмат қилиши керак.

VI. Жамиятнинг маънавий ва ахлоқий соғломлиги учун жавобгармиз

Ўртоқлар!

Ошкоралик — қайта қуришнинг катта ютуғи, буни ҳаммамиз сезиб турибмиз. Лекин тайёргарлиги бўлмаган заминда демократия ниҳолларигина эмас, балки сафсатабозлик ва экстремизмнинг ёввойи ўтлари ҳам ўсиб чиқиши мумкин.

Шуни эътироф этиш керакки, қайта қуриш бошланганига 5 йил бўлди, бироқ ҳали ҳам **мафкуравий фаолиятнинг** бус-бутун ва мукаммал концепциясига эга эмасмиз. Партия раҳбарлари мафкура масалалари хусусида кўп гапирмоқдалар. Лекин гап кўп-у, кўмир оз деганларича бор.

Ҳозирги конкрет вазиятда **миллатлараро муносабатлар** билан боғлиқ бўлган муаммоларга алоҳида эътибор бериш зарур. Октябрь инқилоби миллий масалани ҳақиқатдан ҳам демократик йўсинда ҳал этиш учун шарт-шароит яратди. Шу билан бир қаторда шахсга сиғиниш ва турғунлик йилларидаги айнишлар, тўғри йўлдан тойишлар миллатлараро муносабатларга салбий таъсир ўтказди.

Сўнгги вақтларда биз меҳнаткашларнинг **байналмилал тарбияси** тўғрисида уялиброқ гапирадиган бўлиб қолдик. Ҳолбуки, бундай тарбия ҳозир Компартия ишининг асосий йўналишларидан бири бўлибгина қолмасдан, бизнинг кўп миллатли жумҳуриятимиз учун жуда долзарб муаммодир. Бу масалани ҳал қилмаслик яна можаро, яна нифоқ, янги қурбонлар, янги қочоқлар ва ур-йиқитларни кутиш демакдир.

Байналмилал тарбия принципиал янги мазмун касб этиши керак. Назаримизда, бундай тарбия лекция ёки суҳбатлардангина иборат эмас, бироқ ақл-идрок ва ҳалоллик билан ўтказиладиган ана шундай лекция ва суҳбатлар ҳам зарур албатта. Бутун куч-ғайрат асосан ижтимоий ва миллатлараро кескинликнинг сабабларини аниқлаш ва уларни ўз вақтида бартараф этишга қаратилмоғи лозим.

Қуролли кучларга муносабат ватанпарварлик, байналмилаллик ва гражданлик бурчини нечоғли чуқур уқиб олганлигимизни намоён этувчи тамал тошидир. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети армия обрўсига путур етказишга, чақириқ тадбирларини барбод этишга, халқ ва армияни бир-бирига қарама-қарши қўйиш уринишларига қаршидир. Айни вақтда бу борада муайян доираларда кўринаётган ҳаракатларни якдиллик билан қоралаймиз.

Шу билан бир қаторда биз, армия хизматига салбий муносабатни келтириб чиқарган сабабларни бартараф этиш учун омилкорлик билан ҳаракат қилишимиз шарт. Бу ўринда гап айрим ҳарбий қисмларда интизомнинг бўшашиб кетганлиги, Уставга хилоф муносабатлар мавжудлиги, йигитларнинг майибланиб қайтиши ва ҳалок бўлишига йўл қўймаслик ҳақида бормоқда. Биз рўй-рост айтишимиз керакки, бунга асло йўл қўя олмаймиз. Ўз фарзандларимизни уларга нисбатан нохуш ҳатти-ҳаракатлардан ва белгиланган қонунларнинг бузилишидан муҳофаза қилиш учун барча ишларни қиламиз.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг ташаббуси билан Ўзбекистон ССР Олий Совети Иттифоқ органларига йигитларимизнинг хизматни ўташ тартибини ўзгартириш тўғрисида бир қанча таклифлар киритди. Бу масалалар ҳозир ҳал этилмоқда. Чунончи, қурилиш қисмларига чақирилган йигитлар Туркистон ҳарбий округи ҳудудида хизматни ўташлари тўғрисидаги масала ҳал этилди.

Чақирув комиссияларига Олий Совет ва маҳаллий Советларнинг депутатлари жалб этиладиган бўлди. Ўзбекистондан чақирилган йигитларнинг барча жанговар қисмларда ҳарбий хизматни ўташ шарт-шароитлари жумҳурият жамоатчилиги томонидан қатъий назорат остига олинмоқда.

Айни вақтда партия комитетлари, давлат органлари, комсомол ташкилотлари ёшларни ҳарбий хизматга тайёрлаш ишларини тубдан қайта кўриб чиқишлари зарур. Ҳарбий хизмат бизнинг ватанпарварлик ва байналмилал бурчимиз ва шундай бўлиб қолади ҳам.

Жиноятчилик таҳликали тарзда ўсиб бораётир, бу маънавий-сиёсий вазиятга беқарор қилувчи таъсир ўтказмоқда. 1985 йилга нисбатан жиноятчилик қарийб 20 фоиз, оғир жиноятлар эса бундан ҳам кўпроқ ўсди. Ҳуқуқни муҳофаза этиш органлари томонидан мансабдор шахсларнинг қонунқоидани бузиш ҳолларига эътибор кучайтирилгани туфайли бу муҳофаза органлари собиқ раҳбарларининг сохта обрўси кўтарилиб кетди. Лекин айни бу ҳол узоқ вақт давомида бошқа жиноятларнинг панада қолиб кетишига олиб келди.

Компартия Марказий Комитети жиноятчиликка қарши курашиш юзасидан фавқулодда чоралар кўрар экан, салбий ҳодисаларни вужудга келтираётган, одамларни, айниқса, ёшларни ҳуқуққа хилоф ҳатти-ҳаракатлар кўчасига киришга мажбур этаётган ижтимоий-иқтисодий ва маънавий-сиёсий сабабларни, илдизларни топиш, уларни бартараф этиш лозим, деб ҳисоблайди.

Гап шу ҳақда борар экан, **оммавий маданият** муаммоларига ҳам алоҳида эътибор беришимиз лозим. Айрим кишиларда ялло қилиб яшаш, зўравонлик, ҳаром-ҳаришлик руҳи ҳукмдордир. Баъзан одобсизлик, беҳаёлик, кўнгилни айнитар даражадаги намойишлардан одамларнинг фиғони ошмоқда. Улар асрий анъаналаримиз, диёнат, виждон, одоб борасидаги халқ удумлари оёқости қилинаётганини айтишиб, бизни муҳофаза этинг, демоқдалар. Биз бу билан ҳисоблашмоғимиз керак.

Ажойиб маданий анъаналар соҳиби бўлган халқимизни маънавий айниш ва қўпол пасткашликдан ҳимоя қилиш учун қонун чиқариб бўлса ҳам қатъий чоралар кўриш керак.

Маданиятнинг моддий базасига назар солсак, уялиб ерга кириб кетгудек бўламиз. Ҳамонки, жамият маданиятга ҳаётнинг бошқа соҳаларига нисбатан сариқ чақа сарфлаётган экан вужудидан юксак ички маданият нурдек таралиб турган одамни тарбиялаши мумкинми? Колхозлар ва совхозлар, заводлар ва фабрикалар, ўқув юртлари, аҳоли маданиятга маҳтал бўлиб турибди-ю, ишчиларимиз, деҳқонлар, ёшларимиз маданиятдан баъзан бебаҳра қолаяптилар, десак ҳам бўлади.

Бугун босиб ўтган йўлимизга ўз-ўзини танқид руҳида назар ташлаб, шуни рўй-рост тан олишимиз керак-ки, биз маданият муаммоларига кечириб бўлмайдиган тарзда кам эътибор берган эканмиз. Нутқлар ва маърузаларда жамиятнинг маънавий тараққиётида маданиятнинг тутган ўрни ҳақида жуда баландпарвоз гапларни кўп айтдик.

Лекин амалда, яъни театрлар ва кинотеатрлар қуриш юзасидан аниқ вазифаларни ҳал этишда, улуғ аждодларимиздан мерос бўлиб қолган ноёб меъморий обидаларни таъмир этишда, китоб нашр этишни яхшилашда, халқ санъатини ривожлантиришда, таассуфки, биз ўзимизнинг жарангдор чақириқларимиз ва шиорларимизни амалга ошириш юзасидан оз иш қилдик.

Нимага мўлжалланганлиги нотайин бўлган иншоотлар ва маъмурий бинолар қурилишига миллион-миллион сўм маблағларни сарфлаб юбораверив, халқнинг маънавий ва жисмоний камолоти учун жуда зарур бўлган клублар, кутубхоналар, спорт иншоотлари қурилишига маблағни аядик.

Ҳаётимизда санъатнинг ўрни тўғрисидаги Жданов ва Сусловнинг «назария» — қоидалари оқибатида адабиётимиз катта талофат кўрди.

Бизнинг «назариётчиларимиз» адабиётнинг партиявийлиги тўғрисидаги ленинча таълимотнинг биринчи қисмини ҳадеб такрорлайвериб, унинг иккинчи қисмини, яъни, «адабиёт— нозик ишдир, у маъмуриятчилик ва буйруқбозликка мойил эмас», деган қисмини кўпинча унутиб қўйдилар. Натижада бу «назарий» ақидалар аччиқ самара берди: Ўзбекистонда ҳам душманларни қидиришга киришдилар. Маданиятимизнинг машҳур арбоблари Ойбек, Абдулла Қаҳҳор, Миртемир ва Туроб Тўла бадном этилди, уларнинг айримлари, чунончи Шайхзода, Мирзакалон Исмоилий, Шуҳрат, Шукрулло, Саид Аҳмад сингари кўп адиблар ўз ҳаётларининг маълум йилларини қамоқларда кечирдилар. Ўзбек халқининг атоқли фарзандлари — Абдулла Қодирий, Чўлпон, Фитрат, Усмон Носир, Элбек, Боту каби адабиётимиз намояндалари бошига оғир мусибат тушди.

Ҳозирги ошкоралик ва қайта қуриш даврида яна шуни эътироф этишимиз керакки, биз баъзан ўз тарихимизга жуда бир ёқлама қараб, узоқ ўтмишдаги машҳур олимлар ва шоирларнинг ижодий фаолиятига шу арбоблар яшаган ва ишлаган давр муҳитини ҳисобга олмасдан, замоннинг сохта талқинига суяниб баҳо бердик.

Яқиндагина ўзбек адабиётининг классиги Бобурни баҳолашда тор синфий ёндашув рўй берди. Адиб ижодининг миллий ва умуминсоний аҳамияти камситилди. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг 1986 йилда бўлган учинчи пленумида Бобур шахси таҳқирланиб, у «маърифатли» золим деб тилга олинди.

VII. Демократия ва партиявий бирлик тўғрисида

Съездимиз Ўзбекистон Компартиясининг ҳисобот-сайлов мавсумини якунламоқда. Ушбу анжуманнинг ўзига хос хусусияти партиявий омманинг сиёсий онги тобора ўсиб бораётганидир. Бу нимада намоён бўлаяпти?

Бу аввало — ҳозирги ижтимоий-сиёсий вазиятга ҳушёрлик билан баҳо беришга интилишдир. Кучайиб бораётган инқироз хавфи, бузғунчилик ҳодисалари хавфи аён кўриниб турибди.

Бу — коммунистларнинг жумҳурият тақдири учун ўз масъулиятини, халқ олдидаги ўз бурчини чуқур уқиб олишдир. Бу — танглиқдан чиқишнинг йўллари ва воситаларини изчиллик билан қидиришдир.

Бу ўринда энг асосий омил бор — у ҳам бўлса, партиянинг ўзида, унинг сиёсатида, партия фаолиятининг шакл ва усулларида теран ўзгаришлар қилмай туриб, тўпланиб қолган фавқулодда ўткир ва мураккаб муаммоларни ҳал этиб бўлмаслигини тушуниб етишдир.

Ўзбекистон коммунистлари КПСС Марказий Комитетининг Ҳаракат дастури ва партия Устави лойиҳаларини съезд арафасида муҳокама қилишда худди ана шу, барчани ҳаяжонга солиб турган масалаларни назарда тутдилар. Фикрлар ва мулоҳазалар нечоғлик хилма-хил бўлмасин, лекин коммунистларнинг шунга имони комил-ки, партиянинг обрўси ҳам, бутун мамлакатнинг тақдири ҳам КПССнинг бўлажак XXVIII съезди қабул қиладиган сиёсий қарорларга боғлиқ бўлади.

Ана шу жуда муҳим сиёсий ҳужжатларга жумҳурият Компартиясида умуман ижобий баҳо берилди. Коммунистлар партия босиб ўтган йўлни идрок этишга, партиянинг жамиятда тутган мавқеи ва ўрнига танқидий ёндашув қайта қуришни теранлаштириш, инқилобий ўзгаришларни кўпайтириб боравершга азму-қарордир, деб биладилар.

Ғоявий-назарий тасаввурларни қайта кўриб чиқиш, социализмга ақидапарастлик билан қарашдан воз кечиш қўллаб-қувватланмоқда. Партиянинг инсон манфаатларига қаратилган сиёсати, одамларимизга яшаш ва меҳнат қилиш учун муносиб шароитлар яратиш сиёсати умуман маъқулланмоқда.

Ички партиявий демократияни, чинакам партиявий ўртоқликни ривожлантиришга қаратилган съездолди ҳужжатлари қўллаб-қувватланди, фақатгина қўллаб-қувватланиб қолмасдан амалиётга кенг кўламда жорий этилди.

КПСС XXVIII съезди ва Ўзбекистон Компартиясининг XXII съезди делегатларини сайлашда бошланғич партия ташкилотлари бевосита иштирок этдилар. Ҳисобот ва сайловлар чоғида юқори партия органларига ўз вакилларини кўрсатиш онда-сонда бўладиган тажриба эмас, балки умумий норма бўлиб қолди. Область, шаҳар ва район партия комитетлари, бошланғич ташкилотларнинг кўпгина секретарлари бевосита конференцияларнинг делегатлари ва йиғилишлар қатнашчилари томонидан 2—3 та номзоддан танлаб сайландилар.

Коммунистлар сиёсий ҳужжатларни муҳокама қилишдагина эмас, балки уларни тайёрлашда ҳам, жумладан съезд ҳужжатларини тайёрлашда кенг кўламда иштирок этдилар.

Бўлиб ўтган ҳисобот ва сайловлар бу йўлнинг тўғри эканлигини яққол кўрсатди. Биз партиявий турмушни демократиялаш йўлидаги биринчи ва ҳозирча нозик-ниҳол бўлган бу тажрибани авайлаб авж олдиришимиз керак.

Бутун партия турмушини демократиялаш **партиянинг бирлигини** мустаҳкамлаш билан чамбарчас боғлиқдир. Кўп партиялилик мавжуд бўладиган шароитда бу айниқса муҳимдир.

Партия қурилишининг асосий принципи — демократик централизм принципи актив ҳуружларга дуч келаётганини пайқамаслик мумкин эмас. Партия Уставидан уни умуман олиб ташлаш, бу принципни «демакратик бирлик», «консенсус» қоидалари билан ўзгартириш, яъни партияда мустақил фракциялар бунёд этиш учун йўл очиш таклиф этилмоқда.

Бундай шароитда биз Устав лойиҳасида демократик централизм тушунчаси мавҳумроқ ифода этилганлигига қўшила олмаймиз. Ўзбекистон коммунистлари демократик централизм принципининг сақлаб қолиниши ва янада такомиллаштирилиши лозимлигини аниқ-равшан айтдилар.

Ленин даврида бу принцип партиявий омма ҳокимиятининг кафолати, партиявий тенгликнинг кафолати бўлган эди. Бу принципнинг партияда ҳозир мавжуд бўлган юқори раҳбариятнинг ўз ҳукмини ўтказиши сиёсати билан, яъни бюрократик централизм билан сира алоқаси йўқ, албатта.

Партиянинг бирлиги, бу аввало, маслакдошларнинг иттифоқидир. Уларни **ягона ғоявий позициялар**, умумий мақсадлар бирлаштириб турибди. XXVIII съездда КПСС Марказий Комитетининг «Инсонпарвар, демократик социализм сари» Ҳаракат дастури лойиҳасининг умумпартиявий муҳокамаси якунларига кўра қабул қилиниши мўлжалланаётган ҳужжат ана шундай жипслашув учун негиз бўлиши керак.

Марказий Комитетнинг Ҳаракат дастури съездолди мунозарасининг ҳужжати сифатида муайян роль ўйнади. Матбуотда съездда ана шу ҳужжатни конкрет ҳаракатлар режасига айлантириш билан чекланиш керак деган фикр айтилмоқда.

Фикримизча, шунинг ўзи сира етарли эмас. Съезд муҳокамасига қўйиладиган ҳужжат икки принципиал қисмдан иборат бўлиши лозим:

биринчиси — кўпгина коммунистлар ва партиясизларни ҳаяжонга солиб турган, принципиаллик билан қўйилган масалаларга жавоб бериши керак: биз қандай жамиятни қурмоқдамиз, халқни нимага даъват этмоқдамиз? Коммунистик партия кимнинг манфаатларини акс эттиради? Унинг ижтимоий негизи нима? Мулкчиликнинг турли формалари, бошқа ижтимоий ташкилотларга бизнинг муносабатимиз қандай ва ҳоказо;

иккинчиси — конкрет ҳаракатлар программаси, иқтисодий ва сиёсий кризисдан чиқиш йўллари, миллатлараро муносабатлар, партияни демократиялаш муаммолари, иттифоқдош республикалар Компартияларининг мустақиллигини мустаҳкамлаш масалаларини ҳал этиш ва ҳоказо.

Бир жиҳатдан биз умумназарий принципиал масалаларни аниқлаб олишимиз керак, иккинчи жиҳатдан эса биздан конкрет таклифларни, конкрет ҳаракатлар режасини кутмоқдалар.

Партияга, бутун жамиятимизга қайта қуриш позицияларида турган кучларнинг жипслашуви сув ва ҳаводек зарур эканлигини биз тушуниб турибмиз. Акс ҳолда қайта қуриш тўхтаб қолади, у гуруҳбозлик курашида эҳтирослар жумбушига келганида тилка пора бўлиб кетади, гражданларнинг бевосита тўқнашувларини ҳам истисно этиб бўлмайди. Шунинг учун ҳам биз чин кўнгилдан партиядаги иттифоқ, якдиллик тарафдоримиз.

(Давоми 7- бетда).

Ўзбекистон Компартиясининг XXII съезди

И. А. КАРИМОВ маърузасининг охири

(Давоми. Боши 2-, 3-, 4-, 5-, 6-бетларда).

Лекин якдиллик соғлом принципиал пойдеворга қурилиши керак. Биз партиянинг ирода ва ҳаракатларида якдиллик бўлмаган, фракциялар курашида тилка-пора бўлаётган, корхоналар, ташкилотлар, хўжаликлар, ҳуқуқни муҳофаза этиш органлари ва армиядаги бошланғич партия ташкилотларининг мададидан маҳрум бўлган қандайдир парламент клубига айланиб кетишига сира рози бўлмаймиз.

Бу якдиллик эмас, балки батамом вайрон бўлиш демакдир. Мабодо XXVIII съездда бузғунчилик ва тугатиб юбориш кайфиятлари устун чиқса, **биз шу съезд якунларига кўра жумҳуриятимизда партиямизнинг яна бир анжуманини ўтказишни ва бу йиғинда Программа ва Уставга оид ўз ҳужжатларимизни қабул қилишни лозим деб топамиз.** Охир-оқибатда ҳар бир Компартия аввало ўз халқи олдида сиёсий жиҳатдан масъул бўлгани учун барча принципиал муаммолар юзасидан ўз позицияларини мустақил белгилайди.

Лекин, бундан биз XXVIII съездда нима бўлишини кутиб турамиз, деган маъно чиқмайди. Ўзбекистон Компартиясидан 162 делегат сайланган. Биз уларга партиявий топшириқ билан мурожаат қиламиз: мазкур съездимизда ишлаб чиқиладиган ва жумҳурият коммунистлари маъқуллайдиган позицияларни қабул қилинг ва барча принципиал масалаларда шу позицияни қаттиқ туриб ҳимоя қилинг.

Делегат ўртоқлар!

Менинг маърузам ниҳоясига яқинлашиб қолди. Зиммамизда турган вазифалар енгил вазифалар эмаслигига ишончингиз комил бўлди деб ўйлайман. Йўлимизда бугун жиддий қийинчиликлар бор, улар келажакда ҳам бўлади.

Бироқ, биз белгилаб оладиган ва ҳал қилишимиз керак бўлган муаммоларнинг ҳаммасини республика партия ташкилоти бемалол уддалай олишига ишончим комил.

Ҳозир олдимизда турган мақсадларга эришишнинг бирдан-бир тўғри йўли—меҳнат ва яна бир бор меҳнатдир, илҳом ва маҳорат билан ташкил этиладиган меҳнатдир.

«Инсон — жамиятга, жамият—инсонга ҳамнафас» деган шиор турмушимизнинг қонуни бўлиб қолиши, жумҳуриятимиздаги ҳар бир кишининг турмуш фаровонлигини оширишда энг муҳим шартга айланиши керак.

Демократия, қайта қуриш — ўта жоҳил, тўрачилик тартибларига асло сиғишмайди, социалистик нормалар ва қонунларга бебошларча муносабатда бўлишга сиғишмайди деган позицияда қаттиқ турибмиз.

Шу съездда биз жумҳурият меҳнаткашларининг энг зарур, туб манфаатларини ифодалайдиган ҳаракат дастурини ишлаб чиқишимиз лозим.

Яна бир муҳим гапни айтиб ўтмоқчиман. Бу ўринда совет кишиларининг байналмилаллиги ва дўстлигининг олий мақсадларини кўзда тутаяпман. Биз шуни қатъий тушуниб олишимиз керак: биз, миллатимиз ва элатимиздан қатъий назар республиканинг барча меҳнаткашлари Ўзбекистон муаммоларини аҳиллик ва жипслик билан бир оиланинг фарзандлари каби ҳал қилганимиздагина ҳар қандай қийин вазифаларни ҳам бемалол уддалай оламиз.

Ўзбекистон — кўп миллатли жумҳурият. Бу ерда қадимий замонлардан бери неча ўнлаб миллат фарзандлари ёнма-ён яшаб, меҳнат қилиб келмоқдалар.

Жумҳурият меҳнаткашларининг дўстлиги инқилоб алангасида, беш йилликларнинг жабҳасида, Улуғ Ватан урушининг даҳшатли йилларида синовдан ўтган.

Ўзбек халқи ҳамиша — кулфатда ҳам, қувончда ҳам бошқа миллат ва элатларга алоҳида ҳурмат билан қараб келган, мамлакат халқларининг қардошлиги ва дўстлигини муқаддас билиб ардоқлаб келган. Бу нарса бутун дунёга маълум. Бу — биз табаррук деб асрайдиган ва шу йўлдаги курашда арзийдиган қадриятлардир, ўртоқлар.

Биз совет кишиларининг, барча миллат ва элатларнинг бирлигини бундан буён ҳам мустаҳкамлаш учун аҳиллик билан яхши ишлашга имкон берадиган маънавий, сиёсий муҳитни яратишни ўз бурчимиз деб биламиз. Одамлар ўртасидаги мана шундай муҳит доимо беғубор ва мусаффо бўлсин, бу муҳитга чанг ва гард юқмасин.

Мана шу мақсад йўлида курашса арзийди. Бу вазифани фақат коммунистлар партияси ўз зиммасига олиши мумкин.

Делегат ўртоқлар!

Сизлар жумҳурият партия ташкилотининг барча бўғинларидан вакил бўлиб келгансизлар. Сизлар халқ хўжалиги ва ижтимоий турмушнинг барча соҳалари намояндаларисиз. Сизлар совет кишиларининг барча авлодлари номидан келгансизлар. Мана шуларнинг ҳаммаси ўртага қўйилган муаммони батафсил ва атрофлича муҳокама қилиш, сиёсий йўл-йўриқларни аниқ белгилаб олиш, халқ манфаатларига энг мос келадиган ечимларни топиш имконини беради.

Жумҳурият коммунистлари республика ўз олдига қўйган мақсадларни ва бундан буёнги йўлимизни сўзда эмас, балки амалда аниқлаб олишлари керак. Жумҳуриятимиз барча меҳнаткашларининг турмушини яхшилашга эришиш учун, Ўзбекистоннинг тараққиёт йўлидан янада олға боришини таъминлаш ҳаммамизнинг асосий мақсадимиз. Бунга яраша куч-ғайратимиз, сиёсий иродамиз ҳам етарли деб ўйлайман. Халқ олдидаги улкан масъулиятни яхши англаб турибмиз, бунга ҳеч қандай шак-шубҳа йўқ.

Жумҳурият партия ташкилоти ўзининг энг муҳим вазифасини, халқ олдидаги муқаддас бурчини мана шундан иборат деб билади.

Эътиборларингиз учун раҳмат, ўртоқлар.

Съезд залида.
В. Молгачев («Совет Ўзбекистони») ва Л. Гусейнов («Правда Востока») олган сурат.

Хорижлан хабарлар

М. С. ГОРБАЧЕВнинг АҚШда бўлиши

(Давоми. Боши 1-бетда).

М. С. Горбачев ўзининг жавоб нутқида юксак эсдалик мукофотлари билан тақдирлаганликлари учун АҚШнинг жамоат ташкилотлари ва арбобларига чуқур ва самимий миннатдорчилик билдирди. СССР Президенти мукофотлар топширилишини биринчи навбатда Совет Иттифоқида турмушнинг барча соҳаларини янгилаш ва қайта қуришга доир кенг миқёсли жараёнларни амалга ошираётган совет кишиларининг ролини Америка жамоатчилигининг жиддий тан олиши деб ҳисоблашини алоҳида таъкидлади.

«Биз Совет Иттифоқида ҳозирги дунёдаги ўз ролимиз ва масъулиятимизни яхши англаб олганимизга ишонаверинглар, —деди М. С. Горбачев. — Одамларимиз ана шу масъулият вазнидан эгилиб қолмайдилар ва биз қайта қуриш билан боғлаган умидларимиз оқланиши учун ҳамма ишни қиладилар».

М. С. Горбачев СССР билан АҚШ ўртасидаги муносабатларда юз берган ижобий силжишлар тўғрисида гапириб қуйидагиларни таъкидлади: «Агар бу силжиш сақланиб қолса, агар у тағин ҳам каттароқ кучга эга бўлса, у ҳолда бизнинг халқларимиз учун, бу халқларнинг жаҳондаги нуфузи кучи орқали эса бутун дунё учун ажойиб натижалар ваъда қилади».

Мукофотларни топшириш маросимида АҚШ конгрессининг таниқли аъзолари, машҳур жамоат ва фан арбоблари, савдо-саноат доираларининг вакиллари Ф. Рузвельт ва М. Л. Кинг қариндошлари иштирок этдилар. Совет томонидан маросимда Ю. А. Осипьян, Е. М. Примаков, С. С. Шаталин, А. С. Дзасохов, Г. А. Арбатов, Д. С. Лихачев, Ф. М. Бурлацкий, Г. А. Боровик иштирок этдилар.

* * *

ВАШИНГТОН, 3 июнь. (ТАСС махсус мухбирлари). Олий даражадаги Вашингтон учрашувининг якунловчи иш куни бошланди. Эрталаб соат 10.00 да СССР Президенти тушган автомашина Оқ уйга йўл олади. Теварак атрофдаги кўчалар халойиқ билан лиқ тўла. Вашингтон аҳолиси иккала мамлакат ўртасида ишончни мустаҳкамлаш соҳасидаги куч-ғайратлари учун М. С. Горбачевга миннатдорчилик билдириш, унга оқ йўл тилаб қолиш мақсадида бу ерга келган. Иккала давлат раҳбарлари бир-бирларига пешвоз чиқиш истагини тобора кўпроқ намоён этганликлари сари олий даражадаги учрашувга американликларнинг хайрихоҳлиги кун сайин кучайиб борди.

Қаҳва ичиш асносидаги қисқа суҳбатдан кейин М. С. Горбачев билан Ж. Буш Оқ уйнинг шарқий залига ўтишди, бу ерда уларнинг журналистлар билан учрашуви бўлди.

Журналистлар билан учрашувдан сўнг Ж. Буш ва М. С. Горбачев ўз рафиқалари билан бирга СССР Президентини кутиб турган машинага чиқдилар. Тўрт кунлик музокаралар ортда қолди, жаҳон матбуоти бу музокараларни «XX асрнинг энг катта воқеалари» жумласига қўшди. Давлат бошлиқлари қўл олишиб хайрлашадилар ва бир-бирларига муваффақият тилайдилар, жаҳон тарихининг дунё маърифати ривожланиши сари кескин бурилиши шу арбобларнинг номлари билан боғлиқ деб таърифланиши шубҳасиз. Шу кунларда дўстлашиб, самимий, алоқа ўрнатишга муваффақ бўлган Р. М. Горбачева билан Барбара Буш бир-бирлари билан самимий хайрлашадилар.

Машиналар карвони Оқ уй территориясидан чиқиб, обидалар масканига йўл олади. Машиналар майдонга кириб боргач, тўплардан бир йўла 21 марта ўқ узилиб миллатлар салюти берилади. АҚШ давлат секретари Ж. Бейкер М. С. Горбачевни фахрий қоровул сафларини айланиб чиқишга таклиф этади.

Тантанали кузатиш маросими тугагач М. С. Горбачев ва унинг ҳамроҳлари вертолётга ўтириб, Эндрюс авиация базасига йўл оладилар.

«Михаил Сергеевич, Сиз Вашингтондан қандай ҳис-туйғулар билан кетаяпсиз?, — деб сўрашди ТАСС мухбирлари СССР Президентидан. «Яхши туйғу билан, яхши ишлаганимизни ҳис этиб жўнаб кетяпман», — деди М. С. Горбачев.

* * *

МИННЕАПОЛИС (Миннесота штати), 4 июнь. (ТАСС махсус мухбирлари). «Президент Горбачев, Сизни қутлаймиз» «Горбачев—Американинг юрагида» — Бу катта саноат маркази, «Америка бизнесининг пойтахти» номи учун даъвогар шаҳар СССР Президентини ана шундай транспарантлар билан кутиб олди.

Совет-Америка муносабатларида сўнгги вақтда юз берган бурилиш ўзаро манфаатли кенг савдо-иқтисодий ҳамкорлик учун йўл очиб бермоқда. Ҳозирнинг ўзидаёқ, ташриф давомида бундай ҳамкорликка қизиқиш аниқ натижалар билан мужассамлашмоқда. Масалан, штат губернатори Р. Перпич СССР Президенти шарафига берган нонушта зиёфатдан кейиноқ Совет-Америка жаҳоншумул технологиялар институти ташкил этилишини эълон қилди.

«Пергамон пресс» нашриётининг президенти Роберт Максвелл ана шу воқеага бағишланган маросимда сўзга чиқиб, бу қўшма лойиҳа бутун жаҳонга танилади ва тан олинади, деб ишонч билдирди. Бу заминда муштарак муаммолар кўп, деб таъкидлади М. С. Горбачев, бинобарин, биз уларни биргаликда ҳал этишимиз лозим.

СССР Президентининг СССРда қайта қуриш шароитида амалий алоқаларни кенгайтириш истиқболларига унинг нуқтаи назарини билишни истаган савдо-саноат доиралари намояндалари билан учрашуви шу куннинг асосий воқеаси бўлди. М. С. Горбачев уларнинг саволларига жавоб қайтарди. Бу ерда «Эркин савдо зоналари», консорциумлар, қўшма корхоналар тузиш ғояларига, ҳамкорликнинг бошқа шаклларини излашга зўр қизиқиш билан қаралмоқда.

«Биз ўз штатимиз даражасида савдо-сотиқда СССРга энг қулай режим яратиб беришни истаймиз. Бу Совет Иттифоқида капитал маблағ сарфлашга тайёр бўлган соҳибкорлар учун катта омил бўлади», — деб таъкидлади штатнинг савдо ва иқтисодий тараққиёт бошқармаси раиси Ж. Спир.

Сўнгра СССР Президенти 1989 йилги Совет-Америка қутб экспедициясида қатнашган П. Шурке ва Д. Шпаро билан қисқача суҳбатлашди. Кечқурун М. С. Горбачев СССР корхоналари ва ташкилотлари билан ҳамкорлик қилишда 20 йиллик тажрибага эга бўлган «Контрол дейта» компаниясининг қароргоҳига борди.

Энди Сан-Франциско шаҳри кутмоқда.

Бизнинг мусоҳаба

ЗАРУР ҚАДАМ ТАШЛАНГАН

Кеча пойтахтдаги Санъат саройида Ўзбекистон Компартиясининг XXII съезди ўз ишини бошлади. Съезднинг мамлакатимиз, шу билан бирга жумҳуриятимизда улкан синовли дамлар, айниқса ижтимоий-иқтисодий муаммоларни забт этиш юзасидан кураш кучайган бир пайтда ўтаётганлиги кишини ҳаяжонга солмай қўймайди.

Съезд ўтаётган Санъат саройининг муҳташам залида биргина шиор: «Халқ фаровонлиги — партиянинг асосий мақсадидир». Беихтиёр юрак жиз этиб кетади. Ахир шу пайтгача ҳам ана шундай шиорлар, чақириқлар каммиди?

Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитасининг биринчи котиби И. А. Каримовнинг сиёсий маърузаси тез орада кўнгилдаги барча ҳадикларни тарқатиб юборди. Нотиқнинг сўзлари тез-тез ҳаяжонли қарсаклар билан бўлиниб турди.

Бизни делегатларнинг маъруза ҳақидаги фикрлари қизиқтирди. Танаффус пайтида делегатлардан айримларини суҳбатга тортдик.

Адҳамжон ОРЗИМАТОВ, Фарғона вилояти комсомол қўмитасининг биринчи котиби:

— Залдаги шиорга кўзингиз тушгандир. Унинг замирида жуда катта масъулият ётибди. Ушбу анжумандан кейин халқимиз ҳаётида, жумладан ёшларимиз ҳаётида сезиларли ўзгариш бўлиши шарт. Жумҳуриятимиздаги талай муаммолар ўз ечимини топиши керак бу анжуманда.

Ўртоқ И. А. Каримовнинг маърузасида ҳаётнинг кўп соҳаларидаги инқирозий ҳолатдан қутилиш йўллари кўрсатиб берилганлиги қувонтиради кишини, айниқса, иқтисодий мустақиллик бўйича танланган йўл — энг тўғри йўлдир.

Маърузада Фарғона воқеалари тўғрисида ҳам тўхталиб ўтилди. Шуни айтиб ўтишим керакки, кўп уринишларимиз, талаб қилишларимизга қарамай, Фарғона воқеалари СССР, жумҳурият прокуратураси томонидан ҳамон ҳаққоний равишда ўз баҳосини ололгани йўқ.

Яқинда Фарғона вилоят партия конференцияси бўлди. Унда партия ва комсомол ўртасидаги муносабатлар ҳақида тайинли бир гап айтилмаганлиги биз ёшларни анча ранжитди.

Хайрият, ўртоқ Каримовнинг маърузасида бу ҳақда ўринли гапирилди. Биз мустақил равишда, аммо партия билан жипс ҳамкорликда ишлаш тарафдоримиз. Комсомолнинг тиғиз нуқталари кўп. Аммо бу «дард»га малҳам ўзимизда йўқ. Партия бериши керак уни. Бу «малҳам» — мустақиллик, оталарча ғамхўрлик ва ҳоказолар.

Комилжон АБДУСАТТОРОВ, Жиззах вилоят комсомол қўмитасининг биринчи котиби:

— Мен съезд делегати эмас, балки таклиф этилган бўлсам-да, баъзи фикрларимни айтмоқчиман. Очиғи, шу пайтгача ёшларимиз иқтисодий-ижтимоий жиҳатдан муҳофазасиз эдилар. Ҳозир қийинчиликлар билан бўлсада, иш ўнгланмоқда.

Маърузада партия ва комсомол ўртасидаги муносабат ҳақида етарлича айтилди. Шунингдек, маърузада айтилган гаплар кўп жиҳатдан комсомолга, биз ёшларга ҳам бевосита тааллуқли.

Нотиқнинг Ш. Рашидов фаолияти ва ўша даврга жуда дадиллик билан берган баҳоси кўпчиликни тўлқинлантириб юборди. Кўплар бу гапларни шу пайтгача айтишдан чўчиб юрганликлари биргина залдаги гулдурос қарсакларданоқ аён бўлди.

— **Съезддан нимани кутаяпсиз?**

— Ленинчи Коммунистик партиянинг мустаҳкам бирлигини, унинг сафида чинакам жонкуяр, халқпарвар фирқалар жипслашувини кутаяпман.

Кейинги пайтларда жумҳуриятимизда амалга оширилаётган ишлар, айниқса, сиёсий-иқтисодий соҳадаги ўзгаришлар, партия ва ҳукуматимизнинг янги режалари биз — комсомолларни ҳам илҳомлантиради. Янада жўшиб ишлашга ундайди...

ТУШДАН кейин маъруза юзасидан қизғин музокара давом этди. Съезднинг биринчи куни сўзга чиққан нотиқларнинг фикрларини умумийлаштирадиган бўлсак, жумҳуриятимизда халқ фаровонлиги, Ўзбекистоннинг иқтисодий мустақиллиги учун илк одимлар ташланган. Бу қадамлар истиқболлидир, дейишмоқда кўпчилик делегатлар.

Съезд ўз ишини давом эттирмоқда.

Ҳайдар АКБАР,
«Ёш ленинчи» мухбири.

Афсуски, оқ-қора сурат булғориялик Илиана Мутафова тўқиган бу бежирим кийимларнинг жозибасини ва сеҳрли рангларини тўла ифодалай олмайди. Касби бўйича Илиана кийим намойиш қилувчи. Бироқ, кейинги беш йилда у тўқиш билан жиддий шуғуллана бошлади. Унинг «асарлари» шу қадар чиройлики, ижодкорни Булғория Рассомлар уюшмаси бажонидил ўз сафига қабул қилди. Яқинда Софияда унинг биринчи ижодий кўргазмаси бўлиб ўтди.

СУРАТДА: Илиана Мутафова.

БТА—ТАСС суратлари.

«УМУМИЙ БОЗОР»: МОЖАРО ЧИҚИШИ МУМКИН

БРЮССЕЛЬ, 4 июнь. (ТАСС). Франция ва ГФР ҳукуматлари ўтган ҳафтада Англия мол гўштини харид этишни тақиқлаб қўйишган эди. Европа ҳамжамиятлари комиссияси шу тақиқни бекор қилиш учун бу давлатлар ҳукуматларига уч кун муддат берди. Комиссиянинг фикрича, бундай қарор «Умумий бозор» қоидаларига зиддир. Агар бу ҳукуматлар талабни бажаришдан бош тортса, комиссия ҳамжамиятнинг юридик идораларига мурожаат қилиб, уларни судга бериши тўғрисида огоҳлантирди.

Франция ва Ғарбий Германия маъмурлари қорамолнинг марказий нерв системасини ишдан чиқарадиган ғалвирак энцефалопатия касаллиги Англияда тобора кенг тарқалиб бораётгани муносабати билан у ердан мол гўшти олиб келинишини тақиқлашган эди. Кам ўрганилган бу хасталик дастлаб 1986 йилда қайд этилган. Ҳозир эса Буюк Британияда ҳар ҳафтада 200—300 та жонивор касалланаётганлиги аниқланмоқда ва улар дарҳол йўқ қилиб юборилмоқда. Аксарият мутахассисларнинг фикрича, бу касаллик одамларга юқмайди, бироқ уларнинг айримлари бундай гўштни истеъмол қилиш муайян хавф туғдириши мумкинлигини эътироф этишмоқда.

Лондонда Париж билан Бонннинг бундай иш тутиши ўз ички бозорларини англиялик рақобатчилардан ҳоли этиш мақсадида қилинган навбатдаги найранг деб тушунилди. Бу ерда қитъага деҳқончилик маҳсулотларини етказиб бериш теварагидаги тўқнашувлар Англия билан унинг шериклари ўртасида жиддий можарога биринчи бор сабаб бўлмаётганлигини эслатишмоқда.

РАНГ-БАРАНГ ОЛАМ

САЁҲАТЧИ... УЙ

КАНАДАНИНГ Пласетти шаҳрида яшовчи кема эгаси Роджер Свитманнинг тахта уйи ғаройиб тарихга эга. Уй бундан юз йил муқаддам Ирландияда қурилган бўлиб, унда Свитман оиласи бир неча авлодлари яшаган. Бир аср ўтгач, бадавлат кема эгаси ота-боболари яшаган қадимги уйни катта тайёрада Пласеттига кўчириб келди.

ЁШЛИК — ҒЎРЛИКМИ!

ЯПОНИЯДАГИ «Зарарли одатларнинг соғлиққа таъсирини ўрганувчи уюшманинг бир гуруҳ ўқитувчи ва врачлари ўтказган савол-жавоб анкетасининг гувоҳлик беришича, мамлакат юқори синф ўқувчиларининг деярли ҳаммаси, бешинчи синфдагиларнинг эса 60 фоизи спиртли ичимлик истеъмол қилар экан. Юқоридаги тадқиқотдан маълум бўлдики, мактаб ўқувчилари чекишга ҳам қаттиқ ўрганган эканлар — бешинчи синф ўқувчиларининг 14 фоизи, юқори синфдагиларнинг 60 фоизи кашандалар сафидан ўрин олган. Энг ачинарлиси — биринчи синф ўқувчиларининг саккиз фоизи сигарет таъмини татиб кўришганлигидир.

БАХТ КУЛИБ БОҚДИ

24 ЁШЛИ фабрика ишчиси П. Коннети омадини синаб кўриш учун нархи 50 цент турувчи бир дона лотерея билетини сотиб олди. Тираж чиққан рўзномани текшираётиб, ўз кўзларига ишонмай қолди — Коннетига бир миллион 830 минг 993 фунт стерлинг ютуқ чиққанди. Бу Ирландия миллий лотереяси тарихида энг катта ютуқдир.

РАНГ-БАРАНГ ОЛАМ

Бугун Жаҳон атроф-муҳитни муҳофаза қилиш куни

Қаёққа чекинасан?

30 май куни Урганчда СССР Соғлиқни сақлаш вазирлиги жамоасининг сайёр мажлиси бўлиб ўтди. Унда КПСС Марказий Қўмитаси билан СССР Вазирлар Кенгашининг 1100-қарори асосида Оролбўйи аҳолисига тиббий хизмат кўрсатишни яхшилаш билан боғлиқ муаммолар кўриб чиқилди. Ушбу йиғинда иштирок этган мухбирларимиз мажлис тафсилотига ҳамоҳанг мақола тайёрлашди.

Одам боласи чидаркан. Урганаркан. Куни кеча денгиз қуриб кетса «ундоқ бўлади, бундоқ бўлади» деб осмонни ерга агдарганлар бўлди, Неки тирик жон бор касалликдан қирилиб битади, дейишди. Эл севадиган жуда машҳур бир шоиримиз тўғридан-тўғри башорат қилди: «Эллик йилдан кейин Хоразмда калтакесак ҳам яшамайди...»

Яшаяпмиз. Одамлар ҳам. Калтакесаклар ҳам. Денгиз эса видолашув куйини куйлаяпти, оҳанглари мунгли. Ҳасратдан «оҳ» урганда кўнгил тубида асрлар давомида чўккан заҳар-заққум кўкка ўрлаб, энди бизнинг жисмимизга ўрнашмоқда...

Воҳада хотиржамлик. «Олтин воҳа»да. Гарчи, бир миллиондан ошиқ фуқаросининг етти юз минг нафари касалликка чалинган бўлсада. Яшаш кун сайин қийинлашиб, кўз ўнгимизда бир парча эт — жажжи-жажжи гўдаклар жон бераётган бўлса-да. Деҳқон даласида. Қорни ғамида ғимирлайди. Баъзан зорланади, лаънати пахтани яганалаш, ўтоқ қилишни туғаллай олмаяпти. Кунаро жаноза. Ҳар куни маърака. Кимнингдир яқини бир ой бўлди, касалхонада жон беролмай ётибди.. Уни бирров кўрмасаулт. Эл-юрт нима дейди.

Касаллик кўпайди. Унинг турини айтинг. Ўз ажали билан ўлаётган одам кам. Ҳар қишлоқда икки-уч нафар соқолли, бели букик кексани айтмаса, қариялар қолмади. Уларда не айб? Худо берган умрни яшаб, вақти соати етиб, дунёдан кетишяпти. Кўзлари очиқ. Орқасида ўрнини тўлдирадиган қолмаяпти. Эндигиларга кексайиш насиб этмайди. Айтишди, ростми-ёлғон, Хоразмда ўртача умр қирқнинг нарибериcида экан...

Ишонамиз. Ичаётганимиз заҳар бўлса, еганимиз заҳар бўлса, нафас олаётганимиз ундан баттар. Бу ҳам оздек, ўзимизни-ўзимиз заҳарлаб ўтирсак. 1988 йилда жон бошига 3,3 килограммдан заҳарли кимёвий дорилар ишлатилди. Ўтган йили рақам камайди — 1,7. Аммо, нитратларни ишлатиш ошмоқда. «Оқ вабо» экилавериб, экилавериб тупроқда қувват қолдими? Ботмонлаб дори ишлатмасанг, бугунда бир палак қовундан ҳосил ундириш мушкул...

Болалар ҳақида очиқчасига гапириш керак. Оролбўйида бир миллиондан ошиқ бола яшайди. Очликдан, касалликдан болалар ўлими бўйича дунёда биринчи ўрин учун «курашаяпмиз». Шу ҳудуддаги аёлларнинг тўқсон фоизига яқинида камқонли, болаларда туғма касаллик, нуқсонлар икки марта ошди. Ўғил болаларнинг 43 фоизи жисмонан ожиз. «Хотиржамлик мени ҳайратга солди. СССР Олий Шўроси «Оролбўйи болаларини қутқариш борасида» махсус қарор қабул қилиши керак». Бу сўзлар В. И. Ленин номли Иттифоқ Болалар фонди раисининг ўринбосарига тегишли.

СССР Болалар фонди ва Иттифоқ Соғлиқни сақлаш вазирлиги ёз мавсумида Оролбўйига келиб, болалар касалхоналарида ишлашни хоҳловчиларни бошқа жумҳуриятлардан таклиф этмоқда. Кўнгилли дўхтир бу ҳудудда қирқ кун ишлайди. Олдинги ишхонасидаги ойлиги сақланади, бу ердаги иши учун эса олти юз сўм ҳақ олади. Сабабими? Ҳаво ҳарорати 45 даражадан ошиб кетадиган, яшаш учун хавфли ўлкада бундан оз ойликка ким ҳам ишларди?

Тўғри. Аммо ишлашаяптику! Ишлаётганларнинг жони темирми?.. Касалликларнинг бош сабаби ичимлик сув дейишди. Амударё Хоразмга етиб келгунча йўл бўйи кимёвий дорилар оқавасига тўйиниб, Заҳар дарёга айланаркан. Ҳозирда шаҳар аҳолисининг 64,1 фоизи, қишлоқ аҳолисининг 22 фоизга яқини қувур суви билан таъминланган. Текширишлар кўрсатдики, кўпчилик аҳоли фойдаланаётган қудуқлардаги сувнинг 76,5 фоизи ГОСТ талабларига мутлақо жавоб бермайди. Ичимлик сувининг таркиби ўн йил давомида икки марта ёмонлашди, сульфидлар миқдори шу даража ошди, қаттиқлиги 1,7 марта ўсди. Туямўйин сув омборидан келтирилган қувурли сув таркиби ҳам табобат талабларидан анча узоқ. У ҳамон ишга туширилмади. Халқнинг ўн миллионлаб маблағи сарфланган қувурли сув йўлининг яқин беш-ўн йилларда кераги бўлмай қолади. Чунки, ундаги сув ариқдаги сувдан фарқланмайдиган ҳолга келади.

Нима қилиш лозим? Воҳада сув ишлаб чиқарадиган заводлар қуришга киришиш. Кулгили — бир заводда йил давомида ўн миллион литр тоза ичимлик суви ишлаб чиқарса бўларкан. Қошиқ билан суғоришдек гап. Аммо, биринчи галда шу сув билан болаларни таъминлаш мумкин. «Аёллари, гўдаклари касалланган давлат — ҳалокатга маҳкумдир». Касалхоналар етишмайди, бир ўринга икки-уч бемор ётқизилган жойлар бор. Замонавий табобат ускуналари кам, кўчма лабораториялар йўқ. Бугунги врачнинг бош қуроли — қуруқ қўли. Олий маълумотли табобат ходимлари етишмайди — биргина вилоятда минг нафарга яқин. Гарчи, Хоразмда ўз соҳасининг билимдонлари бўлган кучли мутахассислар кўп бўлсада. Далили: биргина вилоят марказий касалхонасида ўн нафар табобат фанлари номзоди ишламоқда.

Дори-дармон камчил. Камёблик дорихоналарни «савдо шохобчаси»га айлантирган..

Вилоятда ўттиз минг нафар кўп болали оила бор. Уларнинг фақат қирқ фоизи икки ёшаргача текин овқат билан таъминланмоқда. Қолганлари — ўгай.

Маблағ йўқ. Ўн йиллаб қурилиши давом этаётган шифохоналар, поликлиникалар бор. Касалликни даволаш эмас, унинг олдини олиш, ўз вақтида аниқ хулосага келиш — табобатда муҳим. Лекин, вилоят бугунда худди шундай ихтисослашган, ускуналаштирилган марказга эга эмас. Умумий қиймати тўрт миллион турадиган марказ қурилиши режалаштирилган. Бу марказ Урганч шаҳрида 1993 йилда ишга тушиши керак. Узоқ муддат. Ҳозирги аҳвол таҳлил қилинадиган бўлса жуда узоқмуддат. Қарши шаҳрида худди шундай марказ учун агросаноат қўмитасининг етти қаватли биноси берилди, Термизда вилоят ижроқўми биноси. Самарқандда эса вилоят партия қўмитасининг қурилаётган янги биноси шундай марказга мослаштирилмоқда. Хоразмда-чи? Хотиржамлик.

Худди шу хотиржамлик куни кеча Урганчда бўлиб ўтган СССР Соғлиқни сақлаш вазирлигининг кўчма ҳайъати йиғилишида ҳам сезилиб турди. Бу кўчма ҳайъат КПСС Марказий Қўмитаси ва СССР Вазирлар Кенгашининг Оролбўйидаги экологик аҳволни яхшилаш борасида қабул қилган махсус 1110 қарори ижроси қандай бораётганлигини ўрганишга бағишланди. Кўчма ҳайъат аъзолари ўн кун мобайнида бутун Оролбўйи ҳудудида бўлишди. Туркманистоннинг Тошҳовуз, Қозоғистоннинг Қизилўрда вилоятларида, Қорақалпоғистон Мухтор Жумҳурияти ва Хоразмда экологик аҳвол, аҳоли соғлигининг ёмонлашувини ҳар томонлама кенг таҳлил қилиб ўрганишди.

Кўчма ҳайъатда сўз олган ҳар бир тармоқ раҳбари камчиликларни санаб, ниҳоясида нималар қилиш, бажариш кераклигини таъкидлашдан нарига ўтмади. Вилоят театри томошагоҳига йиғилган табобат ходимлари фирқа, шўро орган раҳбарлари маъмурлар томонидан сўралган илтимосномаларга эса одатда ё саноатимизнинг камқувватлиги, маблағ йўқлиги, чет элдан олиш учун валюта камлигини баҳона қилишди. Олти соатлик кўчма ҳайъат йиғилишидан эсда қоладиганлари «...ёмон, ...ўта ёмон, Чернобилдан баттарроқ» ва аҳволни ўнглаш учун «... керак, ...жуда зарур, ...кечиктириб бўлмайдиган иш» бўлди, холос.

Сайёр йиғилишда СССР соғлиқни сақлаш вазирининг биринчи ўринбосари А. Д. Царигаричев, Ўзбекистон ССР Бош вазирининг биринчи ўринбосари Ў. Р. Умарбеков қатнашди ва сўзга чиқишди. Вилоят фирқа қўмитасининг биринчи котибаси Р. М. Худойберганова ҳайъат ишида қатнашди.

Хоразмлик бир гуруҳ халқ депутатлари ҳамда кўчма ҳайъат аъзолари СССР Президенти М. С. Горбачевга мурожаат қабул қилишди.

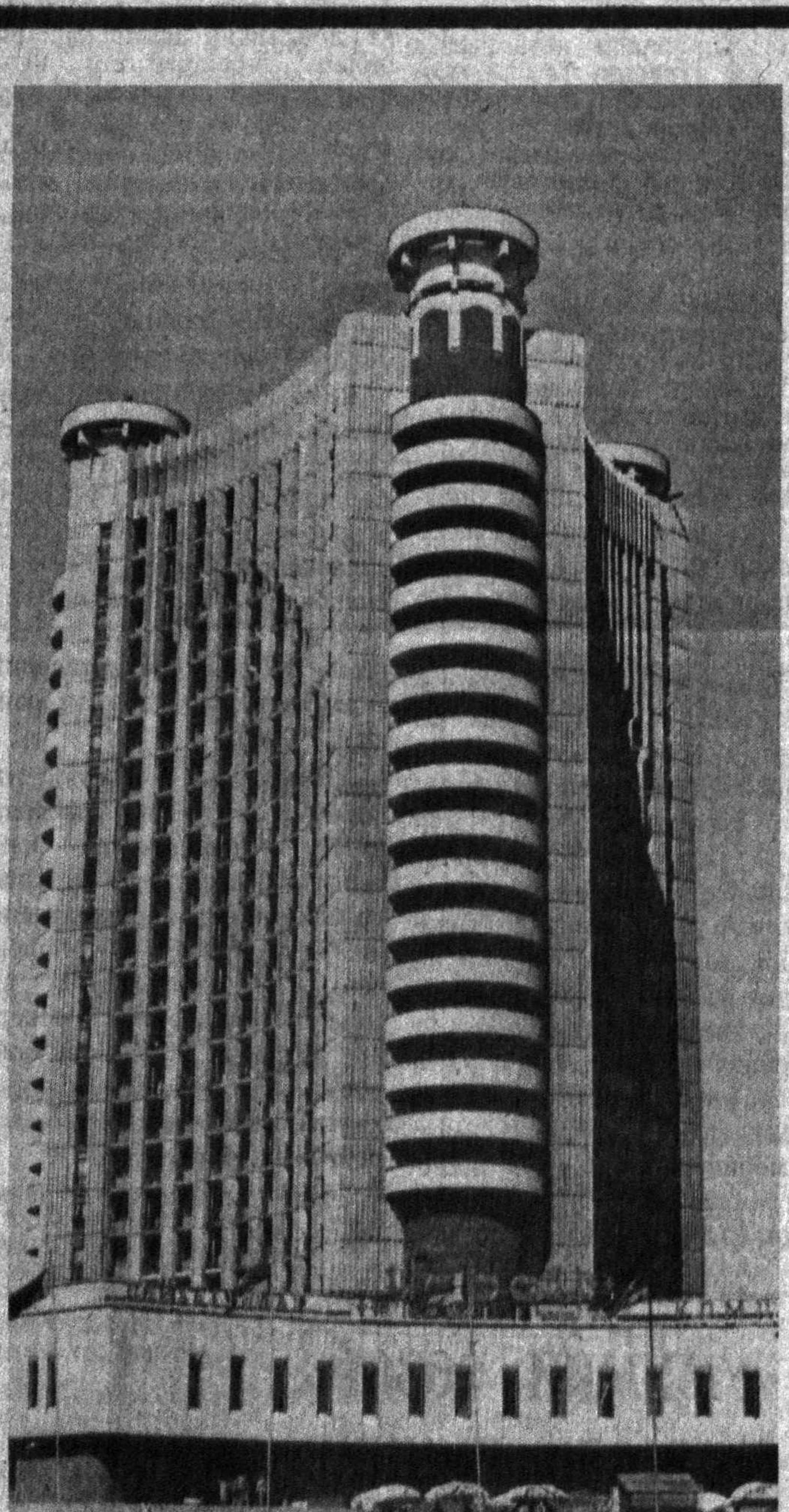
Мақолани жумҳурият соғлиқни сақлаш вазири С. М. Баҳромовнинг кўчма ҳайъатдаги нутқидан парча билан якунлаймиз: «...1965 йилда илк бор Орол бўйида бўлганман. Ўшанда вабо тарқалганди. Қозондарё қасабасидан азим денгиз кўриниб турарди. Атрофлар гўзал. 70 йилларда марказий матбуот денгиз ҳақида бонг ура бошлади. Биз ўшанда уни матбуотнинг олди-қочдиси деб ўйлаганмиз. Ҳозир эса мана юзага келган оғир вазият — денгиз қуриши билан боғлиқлигини айтаяпмиз. Ҳозирда нимайки қилаётган бўлсак, бари юзага келган оқибатларни тугатишга қаратилган. Эртага нима бўлади?..»

Рўзимбой ҲАСАН,

Суратда: сайёр мажлис қатнашчилари.

Суратқаш Жумабой Қозоқ.

«Ёш ленинчи» мухбирлари.

Жумҳуриятимиз пойтахти Тошкентнинг бугунги кўриниши.

Суратда: «Чорсу» меҳмонхонаси.

Суратқаш А. Горокрик. (ЎзТАГ).

БИЛИМДОНЛАР БЕЛЛАШУВИ

Тошкент шаҳрида ўрта махсус ўқув юртларининг Бутуниттифоқ олимпиадаси жумҳурият тури бўлиб ўтди. Унда ўқувчилар ўнта мутахассислик — риёзиёт, физика, кимё, ўзбек тили ва адабиёти, рус тили ва адабиёти, рус группаларида ўзбек тили ва адабиёти, ўзбек группаларида рус тили ва адабиёти, техник-механика, умумий электроника, чизмачилик бўйича беллашдилар. Жумҳурият олимпиадасига ташриф буюрганлар вилоят беллашувлари ғолибларидир. Уч кун давом этган ушбу тадбирда фан билимдонлари ўзларининг «куч-ғайрат»ларини синаб кўрдилар.

Ўзбекистон ЛКЁИ Марказий Қўмитасида олимпиада якунлари кўриб чиқилиб, ғолиблар фахрий ёрлиқлар ҳамда қимматбаҳо совғалар билан тақдирланди. Хулоса ўрнида ўтган йиғилишни жумҳурият ЛКЁИ Марказий Қўмитаси котиби М. Раҳимбердиева олиб борди.

Жумҳурият беллашувига доир бўлган фикрлар билан шу ерда чеклансак ҳам бўларди. Бироқ олимпиада ўтказилиши билан боғлиқ бўлган баъзи бир мулоҳазалар борки, улар тўғрисида тўхталмай ўтиш мумкин эмас, Олимпиада иштирокчилари билан бўлган қисқа мулоқотдаёқ тадбирнинг қай даражада ўтганлигига муносиб баҳо бериш мумкин.

Орзигул АБДУЛЛАЕВА, Бухоро педагогика билим юрти ўқитувчиси: — Мусобақаларда 12 талабамиз иштирок этди. Ўзбек тили ва адабиёти мутахассислиги бўйича қатнашган ўқувчимиз Гулбаҳор Номозова 2-ўринни эгаллади. Жумҳурият мусобақалари ёмон ўтмади. Бироқ бундан ҳам яхши ўтказиш мумкин эди. Программада қайд этилган тадбирларнинг аксарияти қоғозларда қолиб кетди. Айниқса, дам олиш соатлари. Улар кўнгилдагидек ўтказилмади.

Отамурод НУРИМУРОДОВ, ҚҚАССР, Чимбой педагогика билим юрти ўқитувчиси: — Физика фани бўйича ўтказилган мусобақаларда 2 вакилимиз билим юртимиз шаънини ҳимоя қилди. Тўғри, фахрли ўринларни эгаллаш бизга насиб этмади. Лекин биз бундан хафа эмасмиз. Келгусида ўтказиладиган мусобақаларга алоҳида тайёргарлик кўриш ниятидамиз.

Шуҳрат АКРОМОВ, Марғилон тиббиёт билим юрти ўқитувчиси: — Олимпиадада Марғилондан 8 ўқувчи иштирок этди. Улар 6 та мутахассислик бўйича маҳоратларини синаб кўрдилар.

Тўғриси, ташкилий масалаларда бироз камчиликлар бор. Биринчи куни роса кутишга тўғри келди. Кўчада қолиб кетдик. Олдин бизга В. И. Ленин номидаги педагогика билим юртида жойлашасизлар, дейишган эди, кейин эса нимагадир Тошкент вилояти педагогика билим юртига йўллашди. У ерда эса ошхона фақат тушликда ишлар экан. Қолган вақтларда эрталаб ва кечқурун қаерда тамадди қилиш биз учун муаммо бўлди. Албатта, билим юрти раҳбарлари аҳволни ўзгартиришга муваффақ бўлдилар. Биз бундан миннатдормиз. Лекин ҳар қалай ҳамма нарсанинг ўз ўрнида бўлгани маъқул. Мусобақаларни ўтказиш тартиби хусусида бир фикр: ўқувчиларимиз топшириқларни қандай бажарган ёки бажараётганлигидан умуман бехабар бўлдик. Ҳакамлар ҳайъати уларнинг жавобларидан тегишли хулоса чиқараётганда биз ҳам иштирок этсак, (ҳал қилувчи овозимиз бўлмасада) девдик.

Зиёда МИРЗАЕВА, Бухоро педагогика билим юрти ўқувчиси: — Биз келгусида ўзбек мактабларида рус тили ва адабиёти фанини ўқитиш бўйича мутахассис бўламиз. Ушбу ихтисосликдан олимпиадага ҳам келдик. Олимпиадада илк бор қатнашишим. Бироқ у менда илиқ таассурот қолдирмади. Жуда ёмон кутиб олишди. Ётоқхонага жойлашгунга қадар, 5-6 соат гарангсиб юрдик.

Тан олиш керак, олимпиада ўтказилиши юзасидан пойтахтга келган педагог, талабаларнинг фикрлари асосан, танқидий руҳда бўлишини кутмаган эдик. Балким, шундай бўлгани ҳам яхшидир. Тадбир силлиққина ўтса, у ҳеч кимнинг ёдида ҳам қолмас.

Жумҳурият олимпиадаси якунига бағишланган йиғилишда ҳам сўзга чиқувчилар кўп бўлди. Улар нега ҳар бир мутахассислик бўйича вилоятлардан 3 киши таклиф этилгани-ю, пойтахтдан эса 9 (?!) киши бўлганлигини қабул қилаолмадилар. Ҳолбуки, уларнинг кўпчилиги конкурсдан ташқари бўлсалар-да. Ёки нега энди ҳакамлар ҳайъати фақат Тошкентдан? Қолаверса, бундай беллашувларни пойтахтда ҳадеб ўтказавериш шартми? Вилоятларда ҳам гўзал, ибратли масканлар бисёрку? Олимпиада баъзи шартларининг вилоятларга батафсил етказилмаганлиги боиси нимада? Ташкилий масалаларни ҳал этиш наҳотки мумкин бўлмаган бўлса?

Ҳа, саволлар кўп. Улар ҳақиқий, атрофлича жавоб кутади. Ўйлаймизки, олимпиада ташкилотчилари бу борада бош қотиришади. Олимпиаданинг ҳақиқий баҳосини айтишади. Бу эса келажакда асқотади.

Муҳаммад АМИН.

ЯНА БИР МУЛОҲАЗА

— Жумҳурият ўрта махсус билим юртларининг физика бўйича олимпиадаси Тошкент шаҳар радио-техника техникумида ўтказилди. Техникум маъмурияти олимпиада ўтказишга барча шароитларни яратиб берди. Олимпиаданинг III турида вилоятлар, Қорақалпоғистон АССР ҳамда Тошкент шаҳар ўрта махсус билим юртларининг физикадан энг билимдон деб топилган ўқувчилари қатнашдилар. Жумҳурият олимпиадаси учун тузилган масалалар ўрта махсус билим юртларининг физика бўйича ўқув дастури ҳажмида бўлиб, у ўртамиёна билимли ўқувчига мўлжалланган эди. Афсуски, берилган масалалар жумҳурият миқёсидаги олимпиада талабидан содда бўлишига қарамай натижа кутилганидан анча паст бўлди. Олимпиаданинг 28 қатнашчисидан 20 нафари берилган беш-та масаладан биронтасини ҳам тугал ечолмади. Ҳатто 9 нафар ўқувчининг бу борада бирон тасаввурга эга эмаслиги жуда қизиқ. Физикадан ўтказилган бу олимпиадада нисбатан қўйилган баҳолар бўйича Нелла Македонская (Тошкент авиация техникуми), биринчи, Бахтиёр Йўлдошев (Қўқон политехника техникуми) ва Дмитрий Царёв (Тошкент авиация техникуми)лар иккинчи ўринларни эгаллади-лар.

Физика бўйича ўтказилган олимпиада шуни кўрсатдики, жумҳурият ўрта махсус ўқув юртларининг аксариятида мазкур фан ўқитилишига етарли эътибор берилмайди. Ахир физикани етарли даражада билмасдан улар қандай қилиб техника соҳасида етук мутахассис бўлиб чиқадилар?

Келгусида бундай олимпиадаларни ўтказиш мақсадга мувофиқмикин? Мусобақаларни ўтказишдан бош мақсад эса иқтидорли ёшларни аниқлашдир. Ушбу тадбирда талабаларга қўйилган талаб билан бу хайрли мақсадга эришиш мушкул.

Ўтказилган ўрта махсус ўқув юртлари олимпиадаси якунларини Олий ва ўрта махсус таълими вазирлиги кўриб чиқиши ва тегишли чоралар кўриши даркор.

Акбар БАҲРОМОВ,
физика-математика фанлари номзоди, физика бўйича ўрта махсус билим юртлари олимпиадасининг ҳакамлар ҳайъати аъзоси.

«ЛОКОМОТИВ»—«ПАХТАКОР»—1:0

«Пахтакор»чилар сафарда икки ўйинни муваффақиятли ўтказишди. Москванинг «Локомотив» командаси билан бўладиган навбатдаги учрашувда ҳам ҳамюртларимизнинг бўш келмасликларига умид боғлаган эдик. Лекин бу гал улар ўз мухлисларини мамнун этишолмади. Тан олиш керак, мезбонлар ҳужумда анча маҳоратли экаиликларини намойиш этишди.

«Пахтакор»да ўйин қовушмади. Ҳатто Шквирин ҳам ўзини кўрсата олмади. Қосимов ва Пятницкийларни командадошлари қўллаб-қувватлашмади. Кабаев ва Абдураимовлар ҳам дадил ҳаракат қилишмади. Ўйинчиларимиз ҳужумга ўтишаётганда Денисов негадир тўпни бир неча бор орқага қайтариб юборди, сусткашликка йўл қўйди.

«Локомотив»чиларнинг урган ягона тўпи ўйин тақдирини ҳал қилди...

Энди икки оғиз ўтган турдаги «Кузбасс» — «Пахтакор» учрашуви ҳақида. Бу ўйин тўғрисида газетамизда эълон қилинган хабарда ва мусобақа жадвалида хатога йўл қўйилгани учун футбол мухлисларидан узр сўраймиз. Кемероводаги уччала тўп ҳам иккинчи бўлимда киритилган. Ҳисобни мезбонлар очишган эди. Жадвалда эса бир неча ўйинлар натижалари ҳисобга олинмай қолган.

«Пахтакор» навбатдаги учрашувни 7 июнь куни ўз майдонида Ярославлнинг «Шинник» коллективи билан ўтказади.

Жумҳурият янгиликлари

ЧИРЧИҚДАГИ автоматика тажриба-конструкторлик бюроси ҳузурида ишлаётган «Аспект» кооперативи мутахассислари тамомила янги газ анализатори яратдилар. Бу ускуна автомобилдан чиқадиган тутун таркибидаги заҳарли моддалар миқдорини аниқлаш имконини беради. Янги ускуна Чирчиқ шаҳар ички ишлар бўлими давлат автомобиль инспекцияси бўлимининг диагностика пунктига ўрнатилади. «Аспект» бу қурилмани текинга етказиб беради. Кооператорлар ўзларининг бу эҳсонларини экология муаммоларини ҳал этишга қўлдан келганча қўшилган ҳисса деб ҳисобламоқдалар.

* * *

«САМАРҚАНД» деҳқончилик комбинати составига кирувчи юқори рентабелли бир қанча хўжаликлар жумҳуриятда биринчи молия-ҳисоб марказининг асосчилари бўлишди. Бу марказ банк принциплари асосида ишлайди. Тўпланган маблағлар истиқболли ишларни пул билан таъминлашга, орқада қолаётганларга ёрдам беришга сарфланади. Молия маркази деҳқончилик комбинатига аъзо бўлмаган хўжаликларга ҳам қарз бера бошлади. Тўғри, улар бевосита жамғарма қўювчиларга нисбатан анча кўпроқ процент тўлашлари лозим бўлади.

(ЎзТАГ).

6 ИЮНЬ — ЧОРШАНБА

● ЎзТВ I

11.30 «Нафосат олами», «Мўъжизакор гўзаллик сири», Телефильмлар («Ўзбектелефильм»). 12.15 Такрорий фильмлар экрани. Йўл бўлсин». Телевизион бадиий фильм.

* * *

17.30 Кўрсатувлар тартиби. 17.35 Янгиликлар. 17.40 «Абитуриент-90». Умумий биология. 18.10 «Оқ бўталоқ», «Содиқ дўстлар», Мультфильмлар. 18.40 «Ой бориб, омон қайт». Вилоят ҳарбий комиссариатидаги ўзгаришлар. 19.10 «Шаҳрисабз», Телефильм, («Ўзбектелефильм»). 19.30 «Ахборот» (рус тилида). 19.50 «Суянчим — шеърият», Зулфия Бобоева. 20.20 «Лайлак қанот қоққанда». Манзарали фильм. 20.30 Москва. «Вақт». 21.00 Мақом кечаси. 22.00 «Ахборот». 22.20 **«Ўзбекистон Компартияси XXII съездида»**. Съезд кундалиги. 22.40 «Тошкент» студияси кўрсатади. «Ҳамшаҳарлар». 23.40 «Агар мўъжиза юз берса...». Сафия Сафтарова. 00.15 Эртанги кўрсатувлар тартиби.

● ЎзТВ II

18.00 «Жажжи сержант». Бадиий фильм (СССР — Чехословакия). 19.25 «Қалбида қуёш тафти». Телефильм («Ўзбектелефильм»). 20.00 «Дилафрўз Жабборова рақсга тушади». Фильм-концерт.

ФРУНЗЕ КЎРСАТАДИ:

20.30 Москва. «Вақт». 21.00 «Садоқатлилар». Бадиий фильм (рус тилида).

● МТ I

6.00 «120 минут». 8.05 «Қишлоқликнинг ён дафтаридан». Телевизион ҳужжатли фильм. 8.25 «Навбат сизга, артист». Елена Ласько. 8.50 «Шаҳар чеккасидаги касалхона». Йигирма серияли телевизион бадиий фильм. 5 ва 6-сериялар. 10.35 «Бу... уч карта». Бадиий фильм. 12.00 «Вақт». Янгиликлар телевизион хизмати.

* * *

15.45 «Читтакнинг йилномаси». «Ёз». Мультфильм. 15.55 Болалар учун фильм. «Электрониканинг саргузаштлари». 2-серия — «6 «Б»нинг сири». 17.00 Болалар соати (инглиз тили дарси билан). 18.00 «Вақт». Янгиликлар телевизион хизмати. 18.30 Шеърият лаҳзалари. 18.35 «Шаҳар чеккасидаги касалхона». Йигирма серияли телевизион бадиий фильм. 7 ва 8-сериялар. Премьера. 20.30 «Вақт». Янгиликлар телевизион хизмати. 21.00 Коллаж (реклама, ахборот, эълонлар). 21.05 Долзарб интервью. 21.15 «Ҳа, жаноб Бош министр». Телевизион бадиий фильм. 2-фильм. 21.45 «Прага баҳори-90». Телеочерк. 23.45 «ТСН». Янгиликлар телевизион хизмати.

● МТ II

8.00 Эрталабки бадан тарбия машқлари. 8.15 Болалар учун фильм. «Биз юз биринчи». 1-серия (Одесса киностудияси). 9.25 «Қалбга яқин қўшиқлар». 10.10 «Биз қамал кунларидан чиқдик». Телевизион ҳужжатли фильм (Ленинград). 10.50 «Рақс шарафига». Фильм-концерт («Литвателефильм»). 11.30 «Мангулик билан танҳо». Телевизион ҳужжатли фильм премьераси (Владикавказ, Грозний). 11.40 Такрорий телефильмлар сеанси. «Давлат чегараси». 3-фильм — «Шарқий чегара». 2-серия.

* * *

16.30 Енгил атлетика. Халқаро мусобақалар. Италиядан кўрсатилади. 17.10 Филипп Лукиннинг хор асарлари. Чебоксардан кўрсатилади. 17.30 Теннис. Франциянинг очиқ чемпионати. Франциядан кўрсатилади. 18.00 «Вақт». Янгиликлар телевизион хизмати (сурдо таржимаси билан). 18.30 Москва Давлат симфоник оркестри чалади. 18.55 Коллаж (реклама, ахборот, эълонлар). 19.00 Информацион программа. Танаффус пайтида (19.30) — Тунингиз хайрли бўлсин, кичкинтойлар! «Енгин».

Муҳаррир Жаббор РАЗЗОҚОВ.

«Ёш ленинчи»
«Молодой ленинец» орган ЦК ЛКСМ Узбекистана
Издается на узбекском языке.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700083, ТОШКЕНТ ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32-УЙ.
ТЕЛЕФОНЛАР:
ҚАБУЛХОНА — 32-56-58
ХАТЛАР БЎЛИМИ — 32-54-65.
513500 НУСХАДА ЧОП ЭТИЛАДИ.
ИНДЕКС: 64607.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитаси нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси.
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Р. — 02350. Д. — 23477.